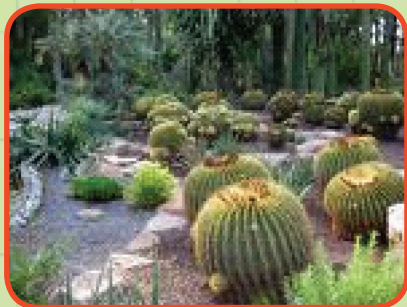

چارەسەر بە ڤووەکی صەبیر لە سوننەتی پيغەمبەر و زانستی نویدا

پيغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) فەرمووی صەبیر رەنگی پيستی دەمچاو گەش و جوان دەکات، تەنھا بە شەو بیدە لە دەمچاوت و بە ڤوژ لایبە).

ڤووەکی صەبیر، یان صەبار (Aloe Vera)
صەبیر، بە یەکیک لە کۆنترین ئەو ڤووەکانە دادەنریت، کە مەرۆف ناسیویەتی. ڤووەکیکی تەمەندریژەو لە خیزانی ڤووەکە زەنبەقەیهکان (جیوہیی-Liliaceous) ەو لە ڤووەکە بیابانییە ھەمیشەسەوزەکانە. چاندنی ئەم ڤووەکە لە ناوچەکانی حیجاز و ئەبھا لە یەمەن و حەزەرەمەوت و ناوچەکانی ھیلی ئیستوا لە ئەفریقا و سومەترەو چەندین ناوچەیی تردا بلاوہ.

ئەم ڤووەکە لە زمانی عەرەبیدا ناوی (صبر) یان (صبار) ە، لە زمانی کوردیدا جۆریکی ئەم ڤووەکە بە (ھەنجیری درکاوی) ناسراوہ. جۆریکی بلاوی ئەم ڤووەکە، دريژيیهکە (٤٠-٥٠ سم) ە، گەلاکانی ئەستور و جەلاتینی و سفتن و قەرەغەکانی نووکارن (کەوہک چقلیکی کورت وایە) و بەیەکداچوون، گولەکانی زەرد، یان سورن. صەبیر لە کۆنترین ئەو ڤووەکانەییە، کە لە چارەسەرکردندا

(صەبیر) ڤووەکیکی سەرسورھینە لە چارەسەرکردنی نەخۆشییەکانی پيستی و چەند نەخۆشییەکی دیکەداو لە سوننەتی پيغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) دا لە چەند فەرموودەیکدا ئاماژە بە سوود و گرنگی ئەم ڤووەکە کراوہ، ھەرۆھا زانستی نویش گرنگی ئەم ڤووەکە لە ڤووی پزیشکییەو سەلماندوہ.

چارەسەر بە صەبیر لە سوننەتی پيغەمبەردا (صلی اللہ علیہ وسلم)

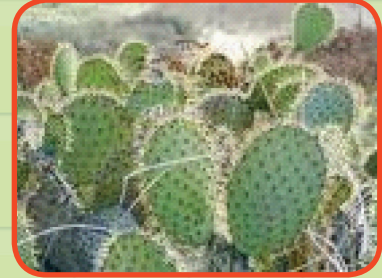
عن عثمان بن عفان رضي الله عنه (عن رسول الله (صلی اللہ علیہ وسلم) في الرجل يشتكي عينيه وهو محرم قال: ضمدها بالصبير). رواه مسلم.

لە عوسمانی کوری غەفانەو (خوا لئی رازیبیئت) لە پيغەمبەرەو (صلی اللہ علیہ وسلم) ((پیاویک چاوەکانی دەیەشان لە کاتیکیدا لە ئیجرامدابوو، پيغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) پيی فەرموو بە (صەبیر) چارەسەریان بکە)).

و عن ام سلمة ((دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ تَوَفَّى أَبُو سَلَمَةَ وَقَدْ جَعَلَتْ عَلَى عَيْنَيَّ صَبْرًا فَقَالَ: ((مَا هَذَا يَا أُمَّ سَلَمَةَ؟)) فَقُلْتُ: إِنَّمَا هُوَ صَبْرٌ يَأْرَسُولَ اللَّهِ، لَيْسَ فِيهِ طَيْبٌ. قَالَ: ((إِنَّهُ يَشْبُ الْوَجْهَ - يَعْنِي يُلَوِّنُهُ وَيَحْسُنُهُ - فَلَا تَجْعَلِيهِ إِلَّا بِاللَّيْلِ وَتَنْزِعِيهِ بِالنَّهَارِ...)). رواه أبو داود والنسائي

لەم فەرموودەیدا کە ئوم سەلەمە دەیگيژيیتەو، کاتیکی ئەبو سەلەمە کۆچی دوايي کردوہ دەلیت پيغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) ھاتە ژووہرەو لەو کاتەدا صەبیر م خستبووہ سەرچاوەکانم، پيغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) پيی فەرموو ئوم سەلەمە ئەمە چییە؟ دەلیت وتم ئەمە صەبیرە ئەی پيغەمبەری خوا، بوئی خویش نییە،

بەكارھاتوۋە، يۇنانى و مىسرىيەكۈنەكان و يەمەنىيەكان بەكارىانھىناۋە، شارسىتانى عەرەبى گەشەى بەم بەكارھىنانەداۋە و لە سەدەكانى ناۋەرەستدا بۇ ئەۋرۈپا گۈيزاۋەتەۋە.

ۋشەى (صەبىر) بەۋ ماددەيەش دەگۈترىت، كە لە وشككردنەۋەى ھاراۋەى گەلاكانىەۋە بەرھەمدەھىنرىت، كە تۈزىكى رەنگ خۆلەمىشىى، يان سەۋزەۋە بۇنى ناخۇش و تامى زۇر تالە. ئەم ماددەيە لە ئاۋى گەرمدە دەتۈيتەۋە، لە گرنگترىن ماددە كارىگەرەكانى ئەلۈپنە.

ھەندىك ليكۈلپنەۋەى نۆى لە بارەى ئەم رۈۋەكەۋە

ليكۈلپنەۋەىيەك، كە لە گۇقارى (Cutis) ئەمريكىدا بلاۋكراۋەتەۋە لە سالى ۱۹۸۶ دا، ئەۋەى خستۈۋەتەرۈۋ، كە ئەم رۈۋەكە زياتر لە ۳۰۰ جۇرەۋە گرنگترىن جۇرەكانى برىتتىن لە صەبىرى ئاسايى و صەبىرى ئەفرىقى و صەبىرى ئاسايى، ھەرۋەھا جەخت لەسەر سوۋدەكانى دەكاتەۋە لە بواری چارەسەرى سوۋتاۋى و پېۋەدانى زىندەۋەرەكان و ئەۋ سوۋتانهۋەيەى لە ئەنجامى تيشكەۋە دەبىت، ھەرۋەھا لە چارەسەرى ھەۋكردنى جومگەكاندا، چارەسەرى برىنى پىست، بەھەمان شىۋە سەرگەۋتنى لە بواری چارەسەرى ھەۋكردنى چاۋ و چارەسەرى چەندىن جۇرى خوراندە. لە كتىبى (ماددە چارەسەرگەرەكاندا) ماشوفسكى جەختدەكاتەۋە، كە زانايانى رۈۋسى، چەندىن نامادەكراۋى چارەسەرگەريان لە صەبىرەۋە دەرھىناۋە، ۋەك :

- ۱- پوختەيەكى ناۋىسى، ئامادەيە بۇ ليدانى بەدەرزى لەژىر پىست، ئەنجامى باشى ھەيە لە چارەسەرگردنى ھەۋكردنى چاۋدا.
- ۲- مەرھەمى صەبىر، لە چارەسەرى سوۋتاۋى و چارەسەرى ھەۋكردنى پىستدا بەكاردەھىنرىت.
- ۳- گۈشراۋى صەبىر، بۇچارەسەرى برىن و سوۋتاۋى و ھەۋكردنى پىست.

د. محمد الظواھرى ئەۋەى سەلماندوۋە ، كە جەلاتىنى ئەم رۈۋەكە بۇ چارەسەرى زۇر حالەتى قورسى نەخۇشى پىست بەكاردەھىنرىت، ئەم جەلاتىنە دەستدەكەۋىت پاش ليكردەنەۋەى گەلاكانى و جېھىشتىنى بۇ ماۋەى دوو رۇژ بۇ شتەنەۋەى ئەۋ ماددە تالەى تايىدايە و پاشان گەلاكان دەكرىنەۋەى جەلاتىنەكەى ناۋىان دەرەدەھىنرىت، دواتر جىدەھىلرىت بۇ ئەۋەى يەكبگرىت، دەپالىۋرپىت و تاكاتى بەكارھىنانى لە بەفرگردا دادەنرىت، ئەم جەلاتىنە لەم حالانەى خوارەۋەدا سوۋدى لپۈەدەگىرىت.

- ۱- ھەۋكردنى درىژخايەنى قاچەكان، كە چەند سال بەردەۋام پىت، دۋاى پاككردنەۋەى برىنەكە، رۇژانە ئەم جەلاتىنەى ۳-۲ جار ليدەدرىت.
- ۲- چارەسەرى دەرە رپۋى، ئەم جەلاتىنە دەبىتە ھۋى گەشەى موۋەكان لە ماۋەى چەند ھەفتەيەكدا.

لە كورتەى ليكۈلپنەۋەىيەكەيدا الظواھرى دەلىت: جەلاتىنى صەبىر چارەسەرىكى بىترسە، ھىچ كارىگەرىيەكى لاۋەكى نىيە، ۋەك ماددەيەكى چەرگەر، يان مەرھەمىك بۇ چارەسەرى ھەۋكردنى درىژخايەنى پىست و چارەسەرى ھەۋكردنى چاۋ، ھەرۋەھا چارەسەرىكى باشە بۇ ۋەرىنى قزۇ گەرەنەۋەى گەشە بۇى.

تۈپزەرەن لە كۈلپىجى (كۈپىن مارى) بۇ پزىشكى و پزىشكى ددان لە لەندەن، ئەۋەيان دۇزىيەۋە كە جۇرىكى ئەم رۈۋەكە تايبەتمەندىنى زياترى لە جۇرەكانى دىكە ھەيە و لەگەل ئەۋەدا كە ھىۋرگەرەۋەى نازارە، بەھەمان شىۋە ھاۋكارىي دەكات لە چارەسەرى برىن و سوۋتانهۋەى چالاككردنى دەزگای بەرگرى لەش. ئەم تىمە ئەۋەشيان دۇزىيەۋە، ئەم رۈۋەكە ھاۋكارىي چارەسەرى برىنى گەدەۋە دوانزەگرى دەكات.

تۈپزەرەۋان ئەۋەيان بۇدەرگەۋتوۋە، كە ئەم رۈۋەكە لە كۈنەۋە بۇ چارەسەرى نەخۇشىيەكانى پىست بەكارھاتوۋە، ۋەك قىشانى پىست و سوۋتانهۋە بەھۋى تيشكى خۇرەۋە. پوختەى ئەم رۈۋەكە، كە بەناۋى (ألوفيرا) ناسراۋە دەچىتە ناۋ ئامادەكراۋەۋە كرىمەكانى جوانكارىيەۋەۋە ۋەك ماددەيەكى نەرمكەرەۋە بەكاردەھىنرىت.

شايەنى باسە لە ئىستادا چاندنى صەبىر گرنگىيەكى زۇرى پىدراۋەۋە بۇ چەندىن ولاتى دىكە گۈيزاۋەتەۋە.

رۈۋى ئىعجاز

لەۋ فەرموۋدانەى پېغەمبەرى سەرۋەرماندا (صلى الله عليه وسلم) ئەۋەمان بىنى، كە پېغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) گرنگى و بايەخى ئەم رۈۋەكەى زانىۋە لە چارەسەرگردندا بەتايبەت چارەسەرى پىست و چاۋ، لە ئىستاشدا ئەم رۈۋەكە لە شىۋەى زەپىت و مەرھەم و ماددەى ترى جوانكارىدا بەشىۋەيەكى فراۋان لەبواری چارەسەرگردنى نەخۇشىيەكانى چاۋ و پىست و لە بوارەجۇراۋ جۇرەكانى جوانكارىيدا بەكاردەھىنرىت.

زۆرىي ھەورە بروسكەو ئاگادار كىردنەو لە نىزىكىي رۆژى دوايى

و: جمال موحەمەد ئەمىن
نووسىنى: صبحى رمضان فرج

دەيگىرىتەو ئەوئەيە كە پەيامبەرى ئىسلام (صلى الله عليه وسلم) دەنپىرىت بە شوپىن كەسىك لە گەورەكانى قورەيشدا، تا بىت بۆلاى و ئەوئەيش دەلپت: من لەو بەرزترم كە بىم بۆلاى موحەمەدو و قسەى نابەجىي تىرىش دەكات، بەلام پەيامبەر (صلى الله عليه وسلم) دوو جارى تر دەنپىرىت بە شوپىنداو ئەو ھەمان وەلامى دەبىت، تا لە جارى سىيەمدا خوا يەك ھەورە بروسكەى لىدەداتو كاسەى سەرى دەبات، ئىتر ئەو ئايەتەى پىشوو دابەزى.

ھەورە بروسكە لىدان (Thunderbolt) خالىبوونەوئەى كارەبايىە لە نىوان پەلە ھەورىكى بارگە موحەب، يان سالب لەگەل شوپىنىك، يان بىنايەك، يان كەسىك، يان ئازەلىك لە سەر زەوى، ئەوئەى سەيرە تىرەى گورزەى بروسكەكە كەمترە لە ۲۵ سم بەلام درىژىي دەگاتە ۵۰ كەم، لەكاتى لىدانىدا پەلەى گەرمىي ئەو شوپىنەى ھەورە بروسكەكە لىدەدات بۆ زىاد لە ۳۰۰۰۰ پەلەى سەدى بەرز دەكاتەو، كە ئەوئەش دەبىتە ھۆى كشانى ھەوئەى ئەو نىوئەندەو دابەزىنى پەستانى ھەوا تىپىدا، بۆيە ھەر بە روودانى بروسكەكە ھەورەگرمەكەى لەگەلدا دروستدەبىت.

وئەى ھەورەبروسكە لە شەوئىكى تارىكدا
خوئەى گەورە دەفەرموئەت: «هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنشِئُ السَّحَابَ الثَّقَالَ. وَيَسْبَحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ» الرعد: (۱۲-۱۳).

ئىبن كەسىر لە رافەى ئەو ئايەتەدا دەفەرموئەت : واتە خوئەى گەورە ھەورە بروسكە دەنپىرىت وەك سزا بۆ ھەر كەس كە خوئەى بىھوئەت، بۆيە ئەم دياردەيە لە ئاخىر زەماندا زۆر دەبىت . ھۆى دابەزىنى ئەو ئايەتەى پىشوو وەك ئىبن كەسىر

دەگرێتەو. هەمان سیناریوی گیانلەدەستدان و زیانی ماددی لە ولاتانی دیکەوبە شیوەی جیاجیا دووبارە دەبیتهوه .
 ئەوەی جیی تیرامان و سەرئەنجامی ئەوەیە کە لە ئیستادا هەورە بروسکە زۆر زیادی کردوو لە چاوی رابوردوودا ، کە ئەوەش یەکیکە لە نیشانەکانی نزیکبوونەوی رۆژی دوایی، وەک فەرموودەیهکی پەيامبەر (صلی الله علیه وسلم) ناماژە پێدەدا :

«تكثر الصواعق عند اقتراب الساعة، حتى يأتي الرجل القوم، فيقول: من صعق قبلكم الغداة ؟ فيقولون: صعق فلان وفلان». مسند أحمد (٦٥/٣).

واتە ((بە نزیکبوونەوی ئاخەر زەمان هەورە بروسکە لێدان زۆر دەبیتهوه جۆریک یەکیک لە ناو کەسەکانیدا پرسیار دەکات ناخۆ ئەم بەیانیهی کێ هەورە بروسکە لێداوه، ئەوانیش دەلێن (فلان و فلان) .

ئازانسێ هەوالی نۆفۆستی رووسی دەلیت کە ئەمسال لە رووسیا بەرزترین پلە گەرمی تۆمار کراوه کە گەیشتۆتە ٣٨ پلە سەدی، بەلام لە ١٩٢٠ دا ژمارە پێوانهیی بەرزبوونەوی پلە گەرمی لەو ولاتەدا ٨، ٣٦ پلە سەدی بوو!!

لە زۆر ولاتی دیکەدا بەرزبوونەوی نائاسایی پلە گەرمی تۆمارکراوه وەک ولاتی سعودیه و عێراق، کە لە سعودیه لە ژێر سیبەردا پلە گەرمی ٥٠ پلە سەدی تۆمارکراوه، بەلام لە هەتاویدا ٦٠ پلە سەدی تۆمارکراوه .

خوای گەوره کە دەفەرمویت (هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا) خوای گەوره هەورە بروسکەتان نیشاندهات لێی بترسن و وەک خوای و تەمەعیکتان بەوهی، کە ئەو هەورە بروسکەیه بارانیکی بە فەر و رحمتی پێوه بیت .

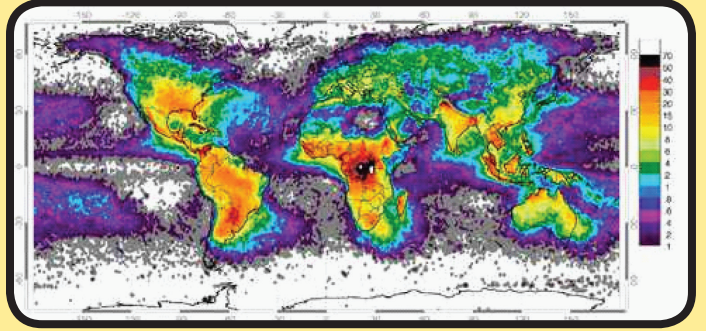
لە ئیبن عەباسهوه پەيامبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموویهتی: کاتیک گویتان لە هەورە گرمه بوو زیکی (سبحان الله و بحمده) زۆر بکەن لە هەورە بروسکە بەدوور دەبن. هەر وها کاتیک خوای بەدەسلات دەفەرمویت: (وَيَسْبِحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقُ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ) فیری ئەوەمان دەکات کە چۆن خویمان بپاریزین لە هەورەبروسکە لێدان و کلیلی ئەوەمان دەداتە دەست کە ئەویش بە وتنی (سبحان الله و بحمده) دەبیتهوه، پەيامبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرمویت ئەگەر گویتان لە هەورە گرمه بوو ئەوا ناوی خوا زۆر بین و یادی خوا زۆر بکەن، چونکە هەورە بروسکە لە کەسیک نادات کە زیکی خوا بکات. لە فەرموودەیهکی تردا پەيامبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرمویت : « لا تقوم الساعة حتى لا يقال في الأرض: الله الله» .

((رۆژی دووایی نایهت تا ئەو کاتە و شە (الله الله) لە سەر زەوی بە تەواوی هەلدەگیریت))، هەر وها پەيامبەر (صلى الله عليه وسلم) لە خوای گەورهوه دیگریتهوه کە خوای گەوره لە فەرموودە قودسیدا فەرموویهتی « ئەگەر بەندەکانم بەگویی منیان بکەردایهوه و ملکهچی فەرمانەکانم بوونایه، ئەوا بە شەو بارانی رحمتەم بۆ دەباراندن و تیر ناوم دەکردن و بە رۆژیش خۆرم بۆ دەردهخستن، هەرگیز دەنگی هەورە گرمه م بە گوییاندانە دەدا».

ئەو بروسکەیهی کە لە بارگە سالبهوه دروستدەبیتهوه زوووه کارهبا ساتیهکە دەگاتە ٣٠ کیلو ئەمپیرو بری بارگە ٥ کۆلۆم و وزە ٥٠٠ جول دەگوێزێتهوه. لەوانهیه تهزوی ساتی بروسکە بههیزهکان بگاتە ١٢٠ کیلو ئەمپیرو بارگەکانیشیان بگاتە ٣٥٠ کۆلۆم !!

بەلام ئەو بروسکەیهی، کە لە بارگە موجهبهوه دروستدەبیتهوه نه تهزوووه ساتیهکە، نه وزهکە و نه بارگهکە ئەوهنده زۆر نییه .

مانگەدەستکردهکان لە یەک چرکەدا نزیکی ١٠٠ بروسکە تۆماردەکەن، واتە لە سالیکیدا نزیکی ٤١٠ ملیار بروسکە، ٨٠٪ ئەو بروسکانه لە نیوان هەورەکان خۆیاندا روودەدەن و ٢٠٪ یان لە نیوان هەورەکان و زهویدا روودەدەن کە، ئەوانیش هەورە بروسکە لێدان. بە پێی ئەو داتایانە کە لە مانگە دەستکردهکانی ئازانسێ ناساوه وەرگیراون، کە تاییهتن بە چیری روودانی بروسکەکان لە سەر رووی زەوی لە نیوان سالانی ١٩٩٥ تا ٢٠٠٢ .

وەک لە نەخشەکەدا دیاره، زۆریه بروسکەکان لە سەر وشکانی روودەدەن بە بەراوورد لەگەڵ سەر رووی ناوهکان کە ئەوەش دەگرێتهوه بۆ کەمی فراوانی گەرمی تاییهتی وشکانی کە ههواکە سەر رووی زیاتر گەرم دەبیتهوه، ئەوەش دەبیتهوه هۆی زیادبوونی گێژەلوکە ههوارای، با، گەردەلول و ههوره گرمه. هەر وها بە پێی نەخشەکان ٧٠٪ ی بروسکەکان لە ناوچه خولگهیهکاندا روودەدەن و لە شوینیکهوه بۆ شوینیکی تریش دەگۆرێت. بە پێی یەکیک لە لیکۆلینهوهکان بەرازیل کە دەکەوێته ناوچهی یەکسان زۆرترین ههوره بروسکە تییدا روودەدات ، (نۆسمار بینتۆ) توێژەرەوه لە کۆمهلهی کارهبایی زهپۆش کە هاوبهشی پەیمانگای بەرازیله، لە لیکۆلینهوه فەزاییهکاندا، دەلیت: کە سالانه ٧٠ ملیۆن ههوره بروسکە لەو ولاتەدا روودەدات، بۆیه ئەو بروسکانه رێژهیهکی زۆر لە مردن، هاوری لەگەڵ زیانیکی ماددی زۆر لەو ولاتەدا، لەگەڵ خۆیاندا دینن!

بە پێی نامارەکان ژمارە مردن بەهۆی ههوره بروسکەوه لە ئەمەریکا زیاتره لە ژمارە مردن بەهۆی کارهساته سروشتیهکانی دیکهوه، سالانه ٥٠٠ تا ٦٠٠ کەس لە ولاتەدا بەهۆی ههوره بروسکەوه دەمرن، ههروهه ژمارە برینداران لە نیوان ١٠٠٠ تا ١٥٠٠ کەس دەبیتهوه بههۆی ههمان دیاردەوه. زۆریه قوربانیهکانیش رەگەزی نیر دەگرێتهوه لە نیوان ١٥ تا ٤٤ سالیان، کە بەزۆری لە دوو ویلایهتی فلۆریدا و تەکساس

دوو کەلی گەر دوو نیی

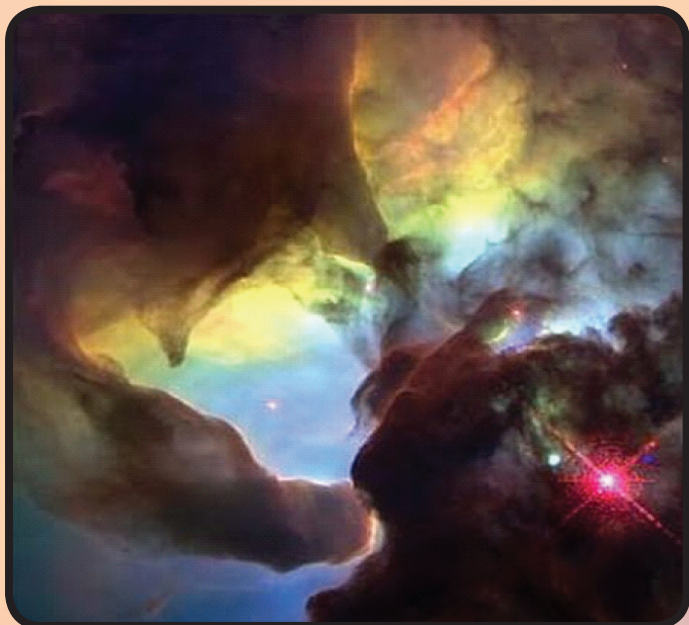
وەرگێران: نەرمین عومەر

خوای گەرە له قورئانی پیرۆزدا سەبارەت بە سەرەتای دورستکردنی گەردوون و ئەوەی که چۆن ئاسمان لەسەرەتای دورستکردنیدا دوو کەل بوو و خوای گەرە ئەم ئاسمانانەى جیاگرددوو و ئەوە بۆ حەوت ئاسمان، دەفەر مویت:

(ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ، فَفَضَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيْنَا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَحِفْظًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ) «فصلت: ۱۱-۱۲».

ئەم دەقە قورئانییە، چەند موعجیزەیهکی زانستی تێدا، که بەم نزیکانە دەرکەوتوون:

بەدریژی کات زانایان بەوشیوەیە سەیری گەر و نیان دەکرد، که پەرە لە تەپوتۆزی گەردوونی، هەرکاتیک هەریان دەدۆزییە، دەیانگوت ئەم هەرە لە گەردی تەپوتۆز پیکدیت، بەلام پاش ئەوەی زانیارییان دەربارەى گەردوون فراوانتر بوو، توانیان ئەو گەردیلانە بهین، که ناویان نابوون تەپوتۆزی گەردوونی، هینایان بۆسەر زەوی و شیکردنەوی تاقیگە بیان بۆ ئەنجامدا، ئەى ئەنجامە که چی بوو؟

ئەو راستییە زانستیە نوێیانەى زانایان لەبارەى دوو کەلی گەردوونییە دەیدۆزێ، شاهیدی لەسەر راستگۆیی قورئانی پیرۆز دەدەن، هەرەها ئەو وشەیهی قورئان بۆ گوزارشتکردن لەسەرەتای دورستبوونی گەردوون بەکارهیناوه، وردو زانسییە، لەکاتیگدا دەبینن، زانایان لەم لایەنەوه کهوتوونەتەهەلهوه...

لەم لیکۆلینەوهیەدا موعجیزەیهکی راستەقینە له تاکه وشەیهکدا لەبەر دەماندا دەدرهوشێتەوه، که ئەویش وشەى (دخان- دوو کەل)، که لە قورئانی پیرۆزدا و لەکاتی دوان لەبارەى سەرەتای دورستبوونی گەردوونەوه هاتووه. هەرچەندە گومانبەران دژایەتی ئەم وشەیهیان دەکرد، بەوهی گویا زانایان ئەو هەرە چەرە بۆ و بوو و هەموى نیوان ئەستێرەکانیان ناوناوه (تەپوتۆز) و ئەمەشە زاراوه زانستیەکه، بەلام رۆژ لەدوای رۆژ راستی و دورستی وشەو گوزارشته وردەکانی قورئان دەسەلمینرین، ئەم راستییە بیگومانەش لەرێگەى وینە راستییەکانی وردبینە ئەلکترۆنییەکانەوه دەبینن.

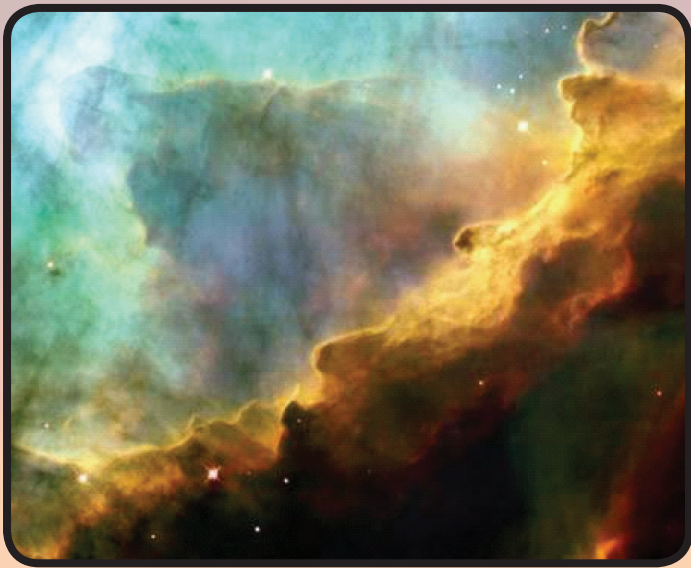

وینەى ئەو پیکهاتەیهى زانایان لەو باوەردابوون، تەپوتۆزی گەردوونییە، ئەم هەرە بۆ بلیۆنان کیلۆمەتر درێژبوو و ئەوە، بەلام تازەکی چی دەرکەوتوو؟ ئایا وشەى (تەپوتۆزی گەردوونی) لەرووی زانستیەوه تەواوه؟ بۆچی قورئانی پیرۆز وشەى (تەپوتۆز) بەکارنەهیناوه، بەلکو وشەى (دوو کەل) بەکارهیناوه؟

ئەستیرەکانەوه دەردەچیت (Smoking Supernovae)، گوتیان :
 ((تەپوتۆزی گەردوونیی، بریتییه له گەردیلە ورد له ماددەیهکی رەق
 له ناسمانداو له نیوان ئەستیرەکاندا مەلەدەکات، وەک ئەو تەپوتۆزە
 نییه، که له ناوماڵەکانماندا دەبینین. بەلکو چەرە له دووگەلی جگەرە
 دەچیت، بوونی ئەم دووگەلە لەدووروبەری ئەستیرە تازەپیکەشتووکاندا،
 هاوکاریی دروستبوونیان دەکات، هەرۆها دووگەلی گەردوونیی بەردی
 بناغەیی هەسەرەکانە))

ئەم دووگەلە لەئەنجامی تەقینەوهی ئەستیرەکانەوه بوو،
 هەرۆها رەنگە لەئەنجامی تەقینەوهی گەورەیی گەردوونیی سەرەتای
 دروستبوونەوه بێت، زانیان چەخت دەکەنەوه، که رەنگە قەبارەیی هەرۆه
 دووگەلییهکان له قەبارەیی ئەستیرەکانی گەردوون زیاتر بێت! بەشیوهیهکی
 بەردەوامیش مەلەدەکات، ئەگەر زۆریش هەیه ئەم دووگەلە گەردوونییە
 لەسەر سەرمانەوه نزیکی بێتەوه!!

واتە زانیان بەدووری نازانن، که هەوری دووگەلی لێمان نزیکیبێتەوهو
 سیبەر بۆ زەوی بکات و بەرگەهەواپیه که بێت! سەر سۆرەین ئەوهیه، که
 قورئانی پیرۆز هەوالی روودانی ئەمەیی وەک یەکیک لەنیشانەکانی رۆژی
 دوایی راگەیانندوو، خواي گەورە ئەم دووگەلە دەردەخات و مۆلەت
 بەخەلکی دەدات، چونکە خەلک لەو کاتەدا پەنا بۆ خواي گەورە دەبەن، خواي
 گەورە دەفەر مویت: (فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ * يَخْشَى النَّاسَ
 هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ * رَبَّنَا اكشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ * أَنَّى لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ
 جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ * نَمُتُّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ * إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ
 قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ) «الدخان: ۱۰-۱۵».

یەکیک له راستییه گەرنهگەگانی گەردوونناسی لەئەمڕۆدا
 ئەوهیه، که دووگەلی گەردوونیی بە بریکی زۆر له گەردووندا
 بلاو دەبێتەوه، ئەو دووگەلە بەر لەو رووناکییه دەگریت، که له
 زۆریک له ئەستیرەکانەوه دەردەچیت و ئەم دووگەلە سەررووی
 هەسەرەکان دادەپۆشیت.

بەرپێزان لەم لیکۆلینەوهیهدا بەمەبهست کۆمەلیک وینەو کۆمەلیک
 وتەیی زانیانمان خستوو، بۆئەوهی راستی بیگومان بێت و جیگە
 مشتومرنەبێت، ئەگەر ئەمڕۆ پرسیار لەهەر یەکیک له زانیانی ناسا بکەین،
 ئایا کام لەو ناوانە شیاوترن بۆئەوهی لەم هەرۆه گەردوونییە بنرین،
 تەپوتۆز یان دووگەل، دەستبەجی دەلیت وشەیی (دووگەل)ە، که گوزارشتیکی
 ورد له راستی ئەم هەرۆه دەکات، پرسیارمان بۆ گومانبەرەن ئەوهیه: ئایا
 ئەمە نییه، که قورئانی پیرۆز کردوویەتی، کاتیکی وشەیی (دووگەل) ی بە
 چوارده سەده پیش زانیانی ناسا بەکارهێناوه!!

وینەیی هەوری چەبووهوه له دووگەل، ئەم هەرۆه دووگەلییه لەرپی
 ئەو ئەستیرەکانەوه که لێیانەوه نزیکن دۆزراوتەوه، که ئەم ئەستیرەکانە وهک
 چەرا وان ریکا له بەرەرمەیی زانیاندا رووندەکەنەوه، سبجان الله، تەنانهت
 خواي گەورە ئەم ئەستیرەکانە دهستەبەر کردوو بۆ ئەوهی بەهۆیانەوه
 دووگەلەگەردوونییەکه ببینن و گومانمان له راستی و راستگویی قورئانی
 پیرۆز نەمینیت، لێرەدا زیاتر لەو وتەیهیی خواي گەورە تێدەگەین، که
 دەفەر مویت: (وَالنُّجُومُ مَسْحَرَاتٍ بَأْمَرِهِ أَلَّا لَهُ الخلقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللهُ رَبُّ
 الْعَالَمِينَ) «الأعراف: ۵۴»

ئەو زانیایە له تاقیگەکانی ئازانسی ناسادا سەر پەرشتی شیکردنەوهکانی
 دەرکرد، دەلیت:

ئەم گەردیلانەیی نێمە ناومان نابوون تەپوتۆزی گەردوونیی، بەهیچ
 شیوهیهکی له تەپوتۆز ناچن، ئەگەر بمانهویت بە وردییهکی تەواو ئەم
 گەردیلانە وهسەفبکەین، ئەوا باشترین وشە، وشەیی (دخان- دووگەل)ە،
 بەرامبەر وشەیی (Smoke) له زمانی ئینگلیزیدا.

سەرئەچاکیش ئەوهیه، وشەیی (Smoke) دەخەنە نیوان دووگەوانەوه،
 چونکە وشەیهکی نوپیه بۆیان، بەلام ئەم وشەیه بۆ پەر تووکی خواي
 گەورە نوێ نییه، ئەو پەر تووکی پیش چوارده سەده باسی ئەم راستییه
 بۆ کردووین. خواي گەورە کاتیکی باسی ئەم بابەتەیی کردوو، بە وشەیهکی
 زۆر ورد باسی کردوو، ئەو وشەیهش هەمان وشەیه، که ئەمڕۆ زانیان بۆ
 گوزارشت له راستی ئەم دووگەلە گەردوونییە بەکارهێناوه.

وینەیی تاقیگەیهکی شیکردنەوهی تەپوتۆزی گەردوونیی (The
 cosmic dust laboratory at the Johnson Space
 Center) ئەو زانیانە دەردەکەون، که گەردیلەکانی تەپوتۆزە
 گەردوونییەکیان هێناوه و شیکاریی وردیان بۆ ئەنجامداوه.

زانیان ئەمڕۆ دەلین:

تەقینەوهی سوپەر نوفا (تەقینەوهی ئەستیرەکان)، که بریکی زۆر
 له دووگەل بلاو دەکاتەوه، چارەسەرێکمان بۆئەنێیهک له نەهینیهکانی
 گەردوون دەدات، ئەویش بوونی بریکی زۆر له دووگەلی گەردوونییە له
 سەرەتای گەشەیی گەردووندا. زانیان چەختەکەنەوه، که گەردوون له
 سەرەتایدا پربوو له دووگەل!! ئایا هەر ئەمە نییه، که قورئانی پیرۆز
 باسی دەکات: (ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ)؟!

بەدریزیاتی کات زانیانی رۆژانوا باسیان له (هەوری له تەپوتۆز دروستبوو)
 دەرکرد، که لەم گەردوونە فراوانەدا بلاو بووتەوه، بەلام لەکۆتاییدا دان
 بەوهدا دەنن، که ئەم ناوانە وردو زانستی نییه، بەلکو وشەیی (دووگەل)
 وردترە، بۆیه دواي ئەوهی ئەو دووگەلەکیان دۆزییهوه، که له تەقینەوهی

نوسەر: پروفېسسور: زەغلول نەجار

وەرگىڭ: ھاۋزىن تالىب

ئامازە قورئاننىيەكانى زانستى زەۋىناسىيى

ھىشتون، ئەۋەش لە رىي رىكجستنى تىبىنىيەكان و بەرھەمە ژىرىيەكانى ھۆش و لۆڭىك لەلايەن مرقۇقەكانەۋە لە ماۋەۋكاتە درىڭ خايەنەكاندا.

بەلام لەبەرئەۋە قورئانى پىرۇز وتەى خۋاى گەۋرەيەو خۋاى گەۋرەش گەردوونى بە دانايى و تواناى خۋى ھىناۋەتە بوون، لەبەر ئەۋە مەحالە واقى خولقۇنراۋ لەگەل وتەى كردگاريدا دثايەتى يەكتر بىكەن، ھەر بۇيە ئەۋە ئايەتانەى قورئان كە باس لە گەردوون و پىكھاتەكانى گەردوون دەكەن، ژمارەيەك لەۋ راسىتيانەى گەردوون لەخۇ دەگرن، كە ئەگەر مۇسلمانان سوديان لىۋەربگرتايە، ئەۋا ئىستا لە دۇزىنەۋەى ئەۋ راسىتيانەدا دەستپىشخەر دەبوون.

لەۋ ئايەتانەى قورئانى پىرۇز كە باس لە گەردوون دەكەن لە ۶۱ئايەتدا ئامازە بە زەۋى كراۋە، ھەندىك لەۋ ئايەتە پىرۇزانە ئامازە بۇ زەۋى بەشىۋەيەكى گشتى دەكەن و ھەندىكى تىرشىيان ئامازە بۇ بەرگى بەردىنى زەۋى دەكەن، واتە روۋى دەرەۋەى زەۋى كە لەسەرى دەڭىن، بەشىۋەيەكى تر دەتوانىن ئەۋ ئاياتانەى كە ژمارەيەك لە راسىتيە زانستىيەكانى زەۋى لەخۇ دەگرن، لەم خالانەدا بىياخەينەرۋو:

۱- چەندىن ئايەتى قورئانى پىرۇز فرمان بە مرقۇقەكان دەكەن، تا بەزەۋىدا بگەرىن و لە چۆنىەتى سەرەتاي ژيان و دروستكراۋەكان پىروان، ئەۋەش بناغەى بەرنامەۋە پىرەۋى زانستىيە لە خۋىندىنى زانستى زەۋىناسىدا.

۲- چەندىن ئايەتى تى قورئانى پىرۇز ئامازە بۇ بىنەرەت و شىۋە جۈلەى زەۋى دەكەن، ئايەت ھاتۋە ۋەسفى گۆى زەۋى دەكات، ئايەتى تر ئامازە بۇ خولانەۋەۋ سورانى زەۋى دەكات، ئايەتى تىرش ھەن گەۋرەيى شۋىنى ئەستىرەكان دەچەسپىن، يان دياردەى راستى فراۋانبوونى گەردوون، يان باس لە قۇناغەكانى سەرەتاي دروستبوونى گەردوون دەكەن، كە يەك جەستەى ناسمانىي بەيەكەۋە چىراۋ بوۋە قۇناغى چىراۋ(مرحله الدقق)،

قورئانى پىرۇز لە ژمارەيەك ئايەتەكانىدا ئامازە بۇ گەردوون و زۇرىك لە پىكھاتەكانى ۋەك ناسمان و زەۋى زىندەۋەران و بىگىيانەكان و دياردە گەردوونىيە جۇربەجۇرەكانى دەكات.

ئامازەكانى قورئانى پىرۇز بۇ گەردوون لەلايەكەۋە رى پوونىن بۇ مرقۇقەكان و بەلگەن لەسەر تواناى بىسنورى خۋاى پەرۋەردگار، لەلايەكى دىكەشەۋە ئامازەن بۇ ئەۋ زانست و دانايىيە تەۋاۋەى خۋاى گەۋرە كەلە دروستكردىنى گەردوندا بەدى دەكرىت، ئەۋەش بۇ سەلماندىن و جەسپاندىنى راستىتى خۋاى پەرۋەردگارى جىھانىيان بۇ باۋەرداران و ھەرۋەھا بۇ ۋەلامدانەۋەى بىباۋەران و بىباۋەرىنى ھاۋبەشدانەرو بەدگومانەكان. ئايەتە گەردوونىيەكان لە قورئانى پىرۇزدا راستەۋوخۇ لە شىۋەى ھەۋالپىدانى زانستىدا نەھاتوون، ئەۋەش لەبەر دوو ھۇ:

يەكەم: قورئانى پىرۇز لە بىنەرەتدا پەرتوكى ھىداپەتە، بىرۋاۋەرى راستەقىنەۋە ۋاۋاپەرسىن و ئاكارو چۆنىەتى مامەلەۋ ھەلوپىستە دروستەكان نىشانى مرقۇقەكان دەكات، ئەمانەش بابەتلىكن مرقۇقەكان بەتەنھاۋ بە ھەۋل و تواناى سنوردارى خۇيان ناتوانن تىيائىندا بە بۇچۈنى راست بىكەن، بۇيە مرقۇق لەم بۋارەدا ھەمىشە پىۋىستى بە ھىداپەتە پەرۋەردگارو نىگاي ناسمان دەبىت.

دوۋم: بەھۋى ئەۋەى سۈننەتەكانى خۋاى گەۋرە بەردەۋامن و ناگۇرپىن ئەمە لەلايەك، لەلايەكى تىرشەۋە رىي كۆبۈنەۋەى زانىارىيەكان و سىروشتى كەلەكە بوونى زانستەكان بەھۋى سنوردارىي تواناى مرقۇقەۋە ماۋەى زۇرو كاتى درىڭخايەنىيان دەۋىت، بۇيە گەردونناسى و خۋىندەۋەى سۈننەتەكانى خۋاى گەۋرە ۋەسفنە گەرى ئەۋ زانىارىي و سۈننەتەكانە بۇ ھەلسان بە ئەركى ئاۋەدانكردەۋەى ژيان لەسەر زەۋى، ھەر ھەموۋى خۋاى گەۋرە بە تەۋاۋى ۋەك بۋارو مەۋدايەك بۇ ھەۋل و تىكۇشانى مرقۇقەكان جىي

پاشان تەقەنەۋى ئەۋ جەستە سەرھەتايىيە ئاسمانىيە چىنراۋە كە پىي دەگوتىت قۇناغى لىكجىباۋونەۋە (مرحله الفتق)، يان ئايەت ھەن باس لەۋە دەكەن ئاسمان لەسەرھەتادا لە قۇناغەكانى دروستبوۋنى يەكەمىدا لە شىۋەى بەرگىكى دوکە لاۋىدا بوۋە كە پىي دەگوتىت قۇناغى تەمومۇژ (مرحله السديم)، ھەرۋەھا ئەۋ ئايەتەنەى باس لە بلاۋونەۋەى ماددە لە نىۋان ئاسمان و زەۋىدا (نىۋان ئەستىرەكاندا) دەكەن و ئەۋ ئايەتەنەى لە پراۋپەر بوۋنى ئاسمان و زەۋى، واتە چۈنەكەبوۋنى گەردوون دەۋىن.

۲- تەنھا لەيەك ئايەتدا قورئانى پىرۇز ئەۋ راستىيە دەچەسپىنەت، كە ھەموو ئەۋ ئاسنەى لە ھەسارەى زەۋىدا ھەيە لە ئاسمانەۋە بۇى ھىپراۋەتە خوارەۋە.

۴- ئايەتلىكى تىرى قورئانى پىرۇز ئەۋ راستىيە دەچەسپىنەت و باس لە سىفەتە ھەرە بىنەرەتەيەكانى زەۋى دەكات، كە ئەۋىش سىفەتە قلىشبوۋنى زەۋىيە، سىفەتە (صدع)، واتە زەۋى قلىش دەبىت.

۵- ئەۋ ئايەتەنەى قورئان باس لە ژمارەيەك دىاردەى گىرنگى دەريايى دەكەن، ۋەك تارىكايى نىۋ دەرياو زەرياكەن و رۇلى شەپۇلەكانى ناۋەۋە دەرەۋەى ئاۋ لە پىكەينانى دەرياو زەرياكەندا گەرمبوۋن و تەقەنەۋەى ھەندىك لە قولايىيەكانى ئاۋ، ھەرۋەھا جىباۋونەۋە لەيەكەبۇنى ئاۋ لە ھەندىك لە قولايىيەكانى ئاۋدا بۇ بەش بەشى بەيەكەۋە بوۋ بە شىۋەيەك بە تەۋاۋى تىكەل نابىن، ئەۋىش لەبەر بوۋنى بەربەستە نەبىنراۋەكان لە نىۋان بەشەكانى ئاۋدا، راستىي ئەم دىاردەيەش واتە تىكەلنەبوۋنى ھەندىك لە بەشە ئاۋەكان لەگەل يەكتەر بەشىۋەيەكى روۋن لە ھالەتە بەيەك گەيشتى ئاۋى شىرىن لەگەل ئاۋى سوپىدا دەچەسپىت و دەردەكەۋىت بەتايىبەتە لەكاتى رۇئى روۋبارەكان بۇ ئاۋ دەرياكەن، ھەرچەندە ئەم دىاردەيەى كە باس كرا، واتە تىكەلنەبوۋنى ھەندىك لە ئاۋەكان لەگەل يەكتەدا لە نىۋان ئاۋى يەك دەريا يان لە نىۋان ئاۋى دەريا بەيەك گەيشتەكانىشدا روۋ دەدات.

۶- ئايەتەى قورئانى پىرۇزى تر ھەن باس لە شاخەكان دەكەن، بە نمونە ھەندىك ئايەت ۋەسقى شاخەكان بە رەگ (مىخ) دەكەن، ۋەسقى ھەردوۋ شىۋەى دەردەۋە ناۋەۋەى شاخ دەكەن و ئەۋە روۋن دەكەنەۋە كە بەشە زەبەلاھكەى دەردەۋەى شاخ لە راستىدا نمونەى بەشە بچوكەكەى شاخە. شىۋە دىرۇبۇۋەۋەكەى شاخىش بەناۋ قولايى زەۋىدا لە راستىدا بەشە ھەرە زۇرەكەى لاشەى شاخ پىكەدەھىنەت، ھەرۋەھا ئايەتەى تر ۋەسقى رۇلى بىنەرەتەى شاخەكان لە جىگىر كەردنى بەرگى بەردىنى زەۋى دەكات. ئەم باسەش لە (۲۲) ئايەتەى قورئاندا چەسپىنراۋە، ھەرۋەھا ئايەتەى تر باس لە رۇلى شاخەكان دەكەن لە بارىنى باران و لە ئەنجامى شەقبوۋنى شاخەكاندا شىۋو دەلاھەكان دروستدەبن و شاخەكان دەبنە ھۇى بەخۇر رۇيشتن و جولانى رۇبارو چەمەكان، يان ئايەتەى تر باس لە پىكەھاتنى شاخەكان دەكات لە بەردى جۇراۋجۇرى جىاۋاز لە رەنگو شىۋە شىۋازى جۇراۋجۇرو جىاۋازدا.

۷- ئايەتەى قورئانى تر ھەن باس لە دروستبوۋنى ھەردوۋ بەرگى ناۋىي و ھەۋايى زەۋى دەكەن، ۋەسقى سىرۋشتى بەرگە گازىيەكەى زەۋى دەكەن، كە ئەركى بەرگىرى و پاراستنى زەۋى لەخۇ گرتوۋە، ئايەتەى تر راستىي تارىكايى بۇشايى گەردوون دەچەسپىنەت، ھەرۋەھا باسى كەمبۇنەۋەى پەستانى ھەۋا لەگەل بىلندىبۇنەۋە بەرزىۋنەۋە لە روى زەۋىيەۋە، ئايەتەى تر باس لەۋە دەكەن كە لەسەرھەتايى دروستبوۋنى زەۋىدا شەۋگارى زەۋى ۋەك رۇژگارى زەۋى روۋناك بوۋە تارىك نەبوۋە.

۸- چەندىن ئايەتەى تر ئامازە بۇ تەنكىي بەرگى بەردىنى زەۋى و تەختكەردن و چاكتەردنى روى زەۋى شەھكەردنى دەلاھەۋ رىگاكان لە روى زەۋىدا دەكەن، ئايەتەى تر باس لە كەمبۇنەۋەى زەۋى لە لاكانىيەۋە دەكەن.

۹- ئايەتەى پىرۇزى دىكە ھەن ئامازە بەۋ راستىيە دەكەن كە ئاۋى باران لە زەۋىدا دەمىنەتەۋە، بەۋەش ئامازە بۇ سورى ئاۋ لە گەردوندا دەكەن، باس لە پەيۋەندىي ئىيان بە ئاۋەۋە دەكەن، ئايەتەى تر سەرنجى مۇرۇف بۇ

پۇلىنبوۋنى بونەۋەرە زىندوۋەكان رادەكپىش. ۱۰- ئايەتەى تر ئەۋ راستىيە دەچەسپىنەت، كە پىرۇسەى دروستكەردن و بەدھىنەنى گەردوون بە قۇناغى دوا بەدۋاى يەك و لە ماۋەى زەمەنى دىرۇخايەندا تەۋاۋو بوە.

۱۱- ھەندىك ئايەتەى پىرۇزى تر باس لە كۇتايى ھاتنى ھەريەك لە زەۋى و ئاسمانەكان و ئەۋەى ناۋيان واتە كۇتايى ھەموو گەردوون دەكەن، بەشىۋەيەكى پىچەۋانەۋە زۇر جىاۋاز لە پىرۇسەى خەلقكەردنى يەكەم. ھەرۋەھا باس لە سەرلەنۇۋى دروستكەردنەۋەى گەردوون دەكەن، واتە خۋاى گەۋرە زەۋى و ئاسمانەكان دروستدەكاتەۋە، بەلام جىاۋاز دەبىت لەم زەۋى و ئاسمانەنى ئىستە.

ئەم راستىيانە كە قورئانى پىرۇز باسى كەردن، مۇرۇف ھەتا ئەم سەدەيەى ئىستامان نەيدەزانىن و پىيان ئاشنا نەبوۋ، بەلكو زۇرۇك لە راستىيە زانستىيەكان مۇرۇف تەنھا لەم سالانەى دوايدا پىيان گەيشتوۋە ئەۋىش لە رىي ھەۋل و تىكۇشانىكى زۇرو شىكەردنەۋەى ورد بۇ چەندىكى گەۋرە لە تىببىيەكان و ئەزمونە كەردەيەكان لە بۋارە جۇراۋجۇرەكانى بەشى دەركىپىراۋى گەردووندا، واتە قورئانى پىرۇز دەستپىشخەر بوۋە لە باسكەردنى راستىيە زانستىيەكاندا بە شىۋازىپكىش كە ئەۋپەرى وردكارى زانستى و زمانەۋانى لە دەربىرىندا لەخۇ گرتوۋە، ئەم بەلگەۋە ئايەتە زانستىيانەى قورئانىش لايەنكى گىرنگ لەلايەنەكانى ئىعجازى پەرتوكى خۋاى گەۋرە لەخۇ دەگىرن، كە ئەۋىش لايەنى ئىعجازى زانستىيە، لىرەۋەۋە لەگەل مەكەج بوۋن و مەكەجىبوۋن بۇنەۋەى قورئانى پىرۇز لە ھەموو بۋارىكىدا موعجىزەيە، چۈنكە قورئان تاكە نىگاۋ تەنھا پەيۋەندىي ئاسمانىيە كەلەبەردەستى مۇرۇفەكانى ئەمۇرۇدەيە ۋەك خۇى و بەھەمان ئەۋ زمانەى پىي دابەزىۋە (زمانى عەرەبى) مابىتەۋەۋە خۋاى گەۋرە وشە بە وشەۋە پىت بە پىتى قورئانى لە دەستكارىكەردن پاراستوۋە، لەگەل ئەمەشدا ئەمۇرۇ لەسەردەمى زانستىدا، ئىعجازى زانستى بەسەرەكەتوۋترىن شىۋازى بانگەۋاز بۇ لاي خۋاى گەۋرە دادەنرەت، لەم سەردەمەدا كە ھىچ نىگايەكى راستەقەنەى ئاسمانى تىدانەماۋە، تەنھا قورئانى پىرۇز نەبىت، لەكاتىكىدا پەرتوۋكە پىشەنەكانى تر لەگەل ئەۋەشدا كە باورمان ھەيە بەۋەى لە بىنەرەتدا ئاسمانى بوۋن، بەلام ھەر دۋاى دابەزىيان تۋشى شىۋاندن بوۋن، يان بەلايەنى كەمەۋە لە كاتى ۋەرگىرانىاندا بۇ زمانەكانى تىرى جگەلەۋە زمانەى، كە پىي دابەزىۋە بەشە بىنەرەتەى بىنچىنەيەكانىيان تۋشى گۇران و شىۋاندن بوۋن، بەۋ شىۋەيە پەرتوكە ئاسمانىيەكانى پىش قورئانىي پىرۇز بە تىپەربونى كات بەشىۋەيەكى گەۋرەۋە فراۋان لادان و گۇرانىيان تىدا كراۋە بە شىۋەيەك لە چۋارچىۋەى پەيام و پەرتوكى خۋايدا چۈنەتە دەرو پەيۋەندىيان بە ئاسمانەۋە نەماۋە. لىرەۋە گىرنگى قورئانى پىرۇزمان بۇ دەردەكەۋىت، لەرپىنەمى كەردنى مۇرۇفەكان لەكات و سەردەمىكىدا، كە مۇرۇف لە ھەموو كات زىاتر پىۋىستى بە پىروۋنى بۇلاى خۋاى پەروەرگارى ھەيە، ھەرۋەھا لىكۇلىنەۋەكانى ئىعجازى زانستىشمان لەھەموو بۋارەكانى زانستىدا لەپەرتوكى پەروەردىگارىدا بۇ دەردەكەۋىت، ئەۋەش كاتىك راستىي ئامازەيەكى قورئانى پىرۇز لە بابەتەكانى گەردووندا دەردەكەۋىت، بۇ نمونە ۋەك ئامازەكەردنى قورئانى پىرۇز بۇ چەندىك لە راستىيەكانى زەۋىناسى، لە كاتىكىدا زانستى زەۋىناسى بۋارىكى زانستى ماددىيەۋە زاناکان دەتۋان تەنھا بە ئەزموون بەۋ راستىيە زانستىيانەى زانستى زەۋى بىگەن. ئەمەش باشترىن ھۇكارە ھانى مۇرۇفەكان دەدات، تا مەكەجى راستىيەكان و ئامازەكانى تىرى قورئان بىن، بەتايىبەتەى ئەۋ ئايەتەنەى كە باس لە راستىيەكانى بۋارى غەپىب و ھەلسوكەتەكان بە نمونەۋە بىروباۋەر و خۋاپەرستى و رەۋشت و مامەلەكان دەكەن، چۈنكە مۇرۇفەكان لەۋ لايەنەندا ناتۋان بە ھەۋل و تەقەلاى خۇيان بىگەنە بناغەى دروست و رىساۋ ياساۋ راست، ئەۋە تەنھا لە رىي روۋنكەردنەۋەى كورت و پۋختى پەروەردىگارىۋە دەبىت، كە ھىچ بۇچۈنكى مۇرۇفەكانى ئەگەر كەمىش بىت تىكەل نەبوۋىت.

وەرگىپرانى: بەرزان ئەبوبەكر

بەراوردىك لە نىوان جالجالۆكەو بىباوەرپدا

دروستدەكات، تا لەو پۆهە بتوانىت ھەناسە وەر بگرىت، بوونى دەنكۆلەى ورد، كە لەشى جالجالۆكەى داپۆشيو، ئەمەش يارمەتى دەدات بۆ كۆكردنەوھى بلقە ھەوايىەكان، لەگەلماندا بروانن بۆ ئەو مالەى ئامازەيە بۆ بلقە ھەوايىەكان كە بە كەمترىن كاريگەرى نامىن.

لە راستىدا ئەمە لە يەكجۆونىكى سەيرو نامۆيە، بىباوەرەكان رەخەنى لىدەگرن، بەلام توپژىنەوھە زانستىيەكان وردەكارىيەو گەورەيى ئايەتە پىرۆزەكانى قورئانسان سەلماندو، با ئەم توپژىنەوھەيە بخويناينەوھەو سوپاسى پەرودەرگار بكەين....

خوای گەورە دەفەر موویت (مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ) [العنكبوت: ۲۱]. واتە (نموونەى ئەوانەى جگە لە خوای گەورە، كەسانىكى تر دەكەنە پشتيوانى خوایان، وەك نموونەى جالجالۆكەيەك وایە، كە مالىكى بۆ خوای ساز كردىت، بە راستى لاوازترىنى ھەموو مالەكان، مالى جالجالۆكەيە. ئەگەر سەرنجيان بىدايەو تى بگەيشتايە. (چونكە مالى جالجالۆكە ئە بناغەو ئە ديوارى ھەيە، ئە سەققە ئە دەرگا و پەنجەرە...)) ئەمە ئايەتىكى گەورەى قورئانى پىرۆزە، بەردەوام زانايان لايەنى نەيىيە زانستىيەكانى دەرەخەن، لەم وتارەدا لەگەل ئەو راستىيە زانستىيانەدا دەژىن، كە وردەكارى و گەورەيى وشەكانى قورئانى پىرۆز دەسەلمىن، بەرپەرچى ھەموو ئەو بىباوەرەنەش دەداتەو، كە بانگەشەى ئەو دەكەن، گوايە قورئان قسەو گوڤتارى مرۆڤە.

لە دواى خويناينەوھەى ئەم وتارە بۆمان دەرەكەووت، كە مالى جالجالۆكە لاوازترىن مالە لە سروشتدا، ئەك تەنھا لە رووى بىناسازىيەو، بەلكو لە رووى كۆمەلایەتەيشەو لاوازترىن مالە.

لاوازيى مال:

مالى جالجالۆكە بەرھەيى لاوازترىن مالە، تىكپراى دروستكراوھەكان مالەكانيان بەشيوھەيەكى بەھىرو تۆكمە دروستدەكەن، بۆئەوھى بەرگەى ھەموو گۆرانكارىيەكانى كەشوھەوا لە سەرماو گەرما... ھتد. بگرىت.

تەنھا جالجالۆكە نەبىت مالەكەى لە چۆلەوانىدا دروستدەكات، كە لە ھەموو بارودۆخىكدا شياوى تووشبوونە بە ھۆكارە سروشتىيەكانى وەك باران و باو شىو... ھتد. رەنگە نامۆترىن جوۆرى مال بىيىن كە تايبەتە بە جالجالۆكەى ناوى!

جالجالۆكەى ناوى ھەموو ژيانى لە ژىر ناودا بەسەر دەبات، مالەكەى لە بلقەكان بنىات دەنىت، لەبەرئەوھە مالەكەى لاوازترىن مالە لە سروشتدا، لەگەل ئەوھدا دەبىيىن تەواوى دروستكراوھەكانى دىكەى سەر زەوى بەشيوھەيەكى تۆكمەو بەھىز مالەكانيان دروستدەكەن، بەلام جالجالۆكەى ناوى ئەو مالەى دروستى دەكات، جگە لە چەند كاتژمىرىك، يان چەند رۆژىك بەردەوام نايىت، پاشان تىادەچىتو سەر لەنوى مالىكى دىكە دروستدەكاتەو، بە درىژاى ژيانى بە تەنھا ژيان دەگوزەرىن.

جالجالۆكەى ناوى ھەموو ژيانى لە ژىر ناودا بەسەر دەبات، بۆئەوھى بلقە ھەوايىەكانى كۆ بكتەوھە مالىكى تەنراو لەسەر رووكارى ئاوەكە

لاوازی ئەندازیاری:

تیکرای زیندەوەر بوونەوهرانی سەر زەوی هیلانەو مالهکانیان بە شیوهی سێ لا دروستدەکەن، واتە لە سێ لاوە دەبیینریت (بەرزى، درێژى، پانى) بە پێچەوانەى جالجالۆکەووە که لە زۆر بەی بارودۆخەکاندا مالهکانیان بەشیوهی دوولایەنە دروستدەکەن، واتە (درێژى و پانى) یان بە راخراوی، ئەمەش دەبیتە هۆی ئەوهی مالى جالجالۆکە هەموو هۆکارە سرووشتییەکانى وەك پلەى گەرماو شیو با ... هتد کارى تیبکەن، توانای گونجانی وندەکات دواى رۆژیک لە دروستکردنى، جالجالۆکە ناچار دەبیت مالهکەى بخوات لە پیناوی دروستکردن و بەرەهەمەینانى تەنافی نویدا، سەرنجیدە جالجالۆکە مالهکەى دەخوات!

زانایان بیران لەو دەکردووە، که ریزهیهکی زۆر لە شیوهی تەنافی جالجالۆکە دروستکەن، بۆئەوهی وەکو قەلغانیکی پارێزەر بەکاربیهین یاخود لە پیشەسازی دروستکردنی فرۆکەو موشەکدا بە کارى بهین، بەلام هەولەکانیان شکستی هینا، لەبەرئەوهی ئەم کردارە پێویستی بە کۆکردنەوهی ژمارهیهکی زۆر لە جالجالۆکە هەبوو لە یەک شویندا، بۆ بەرەهەمەینانى ئەو ریزه زۆرە دەزوی جالجالۆکە، بەلام کاتیگ ژمارهیهکی زۆر لە جالجالۆکە لە یەک شویندا دادەنێن هەندیکان دەست دەکەن بە خواردنی هەندیکى تریان. چونکە جالجالۆکەکان حمز بە هاوکارى و قوربانیدان ناکەن!

لاوازی خیزان:

دەگونجیت دایک، هاوسەرەکەى یان مندالەکانى بخوات، یان هەر جالجالۆکەیهکی تر، وەکو برا، خوشک، باوک، دایک! بەراستی ئەوه ئەوپەرى ژيانیکی هەلەوشاوه، که بە ژيانى بیاوهرەکان دەچوینریت، بیاوهریک که بروای بە دروستکاری ئەم بوونەوهره نیه، هەموو خەمىکی خۆ سەرقالکردنە بە دنیاوه، ئەگەر پیکهوه سەرنجیک لە دەولەتانى رۆژئاوا بەدەین، دەبینن لیکهلوەشانی خیزانى، که ئەوان بە دەستییهوه دەنالین، ناکامى وازهینانە لە پهيوەندییه کۆمەلابیهتی و خیزانییهکان، تەنانەت گەیشتووتە رادهیهک که باوک دان بە کورپی خۆیدا نانیت و کور نکولى لە دایکی دەکات و.... هتد.

لاوازی ژيانى کۆمەلابیهتی:

زۆرمان بیستووه سەبارەت بە کۆمەلگەى میروولەو هەنگو کولەو... هتد، بەلام تاکە دروستکراویک که بە تەنها ژيان دەگوزەرینیت، جالجالۆکەیه. هەرگیز لە نیو ژيانى خیزانى و پهيوەندییه خیزانییهکاندا ژيان ناگوزەرینیت، حمز بە هاوکارى یارمەتیدان و قوربانیدان و وروژاندن و خوشهویستی کهسانى تر ناکات، بە پێچەوانەى کۆمەلگەى میروولەو هەنگهوه که تا دوا هەناسەى ژيانیان بەرگرى لە یەکدى دەکەن.

لاوازی هاوسەرگى:

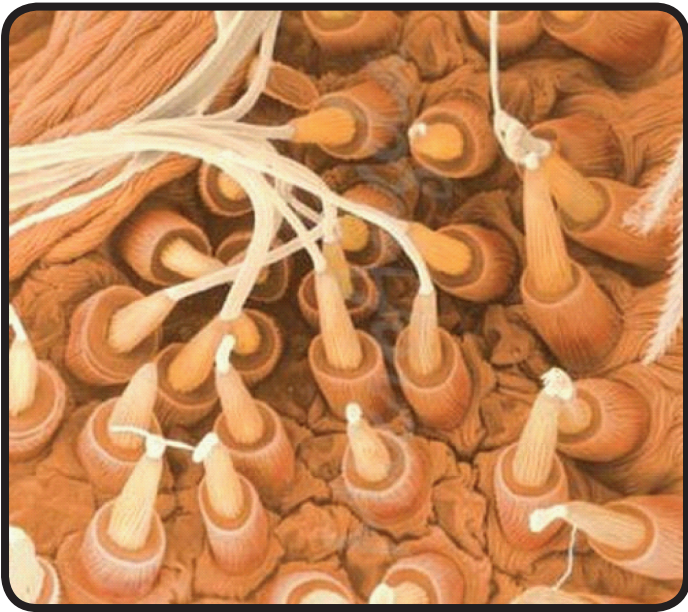
هەندیک جۆرى جالجالۆکە پێی دەوتریت: بیوهرنى رهش، ژن میردەکەى دەخوات دواى تەواوبوونى کردارى جووتبوون، لەبەرئەوه بە پەلە دواى تەواوبوونى کردارەکه میردەکەى رادەکات، بۆئەوهی ژنەکەى نەبخوات، لەگەلمان بیربکەرەوه لەم شیوه ژيانە بەدبەختیه، ئەم چارەنووسه رهشەى هاوسەرى جالجالۆکە، زانایان دەلین: ئەم دیاردەیهی جالجالۆکە لە جۆره زۆر دەگمەنەکانە لە جیهانى زیندەوهراندا!

لاوازی تەنەف (تالەکانى مالى جالجالۆکە):

زانایان دەلین: تەنەف جالجالۆکە لانی کەم پینج ئەوئەوهی پۆلا پتەوترە، لەگەل ئەوئەوهی بە ئاسانى دەچریت، بۆچی؟ چونکە جالجالۆکە ناتوانیت تەنەف ئەستور دروستبکات، بەلکو تەنەف زۆر باریک بەرهم دەهینیت، تەنانەت دە جار لە تالەمووی سەرى مرؤف باریکترە.

ئەگەر خۆی گەوره بیفەرمايه (أوهن الخیوط) واتە: (لاوازترین تەنەف) ئەوا ئەوکات دەیانوت چۆن؟ ئەوه نیه دواى جالجالۆکە چەندین جار لە پۆلا پتەوترە، بەلام پەرورەگارى دروستکاری بوونەوهر فەرموووتە: (أوهن البیوت) واتە: (لاوازترین مال)، لە راستیدا ئەوه جوانترین و وردترین دەبرینە لە رووی زانستیهوه، پاکوبیگەردى بۆ پەرورەدگار، که

دەفەر موویت: (وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا) «النساء: ۸۷». واتە: (کى ههیه قسه و گوفتارى له فەرمايش و فەرموودهى خۆی گەوره راسترو دروستتر بیت).

وینەیهکی ئاشکرای نامیری گەورەکردنی ئەلیکترۆنى بۆ ئەو رژیانەى لەسەر لاشەى جالجالۆکەیه بۆ دەردانى ئاوریشم لە ریکەى پرۆتیناتى تايبەتەوه، ئاوریشم لە دۆخى شلیدا، بەلام دواى ئەوهى هەواى بەرکەوت رهق دەبیت، بەراستی جالجالۆکە ئەندازیاریکی لیهاوتوه، بەلام بەداخهوه ئەندازمیهکەى لاواز و شکستخوار دووه.

رووی لیکچوون لەنیوان جالجالۆکەو بیاوهردا:

(۳۷،۰۰۰) جۆر جالجالۆکە لە سەر زەوی دەژى، زانایان بەردەوام تا ئیستاش دەستەووسانن لە لاساییکردنەوهی تەنەف جالجالۆکە، ئەم دروستکراوه ئەندازمیهکی جوانی ههیه لە شاکارى و دارشتن و نەخشەسازی و بىناسازیدا، تەواو بە وینەى ئەو بیاوهرانەى که هەموو خەم و گرنگیدانیکیان بۆ ژيانەو قیامەتیش فەرامۆش دەکەن.

خۆی گەورەش دنیاى پێبەخشیون و لە قیامەتیش بېبەشى کردوون، زانایان دەلین لێردا دژایهتییهکی سەرسوهرهینەر ههیه لە تەنەف جالجالۆکەدا، لەگەل ئەوئەوهی تەنەف جالجالۆکە زۆر بەهیزه، بەلام مالهکەى زۆر لاوازه، هەرودها هەمان بىرۆکەى پێچەوانەش لەلای بیاوهرەکان دەبینن، ئەگەر پرسیار لە بیاوهرەکان بکریت پێیان بلیت کى ئەم بوونەوهرى دروستکردووه؟ دەلین: بە ریککەوت دروستبووه! ئەگەر پێیان بلیت ئەو ئۆتۆمبیلەى بە تۆبە، ئایا بە ریککەوت کەوتە دەست تۆو بۆ تۆ بووتە خاوەنى؟ ئەى چۆن بىروهۆشت قبولی دەکات که بوونەوهر بە ریککەوت دروستبووه، هەرودها داهینانە سادەو ساکارەکانى مرؤف ناکریت و ناگونجیت بە ریککەوت داهینابن!؟

جالجالۆکە بە تیروانییکى لاواز چىژ وەرەدگریتو یەکجار کورت بینه.... ئەو هەرگیز دووربین نیه، زیاتر لە چەند سانتیمەترىکی دیاریکراو نابینیت، ریک وەکو ئەو بیاوهرەى، که هیچ شتیگ نا بینیت جگە لە دنیاو بە تەواوی لە دوا رۆژى خۆى بى ئاگایه.

جالجالۆکەکان دروستکراویکی شەرانى و درندن، زۆر بەشیان ژهەردارن، ژهەرەکەى دەریژیت بەسەر هەر کەسیکدا که لى نزیک دەبیتەوه، هەرودها بیاوهریش بىرۆکە ژهراوییهکانى بلاو دەکاتەوه بە ناو کۆمەلگەدا، هەر بۆیه نامۆ نیه، که دەبینن زۆرترین ریزهى دیاردەى خۆکۆشتن لە جیهاندا لە نیو ریزو کۆمەلگە بیاوهرەکاندا.

له‌به‌رئه‌وه پيى ده‌وترييت بيوهژن، ئەم جوړه جالجالۆكه‌يه هه‌موو شتيك ده‌خوات هه‌رگيز سوؤو به‌زه‌يي نازانيت، ته‌نانه‌ت نه‌وه‌كانيشي، له‌گه‌لماندا بيريكه‌رموه له‌م زينده‌ومره به‌دبه‌خته.

ئازيزانم... ئايا ده‌زانن، كه ده‌وله‌تيكي وه‌كو ئەمريكا سالانه ۲۰۰ هه‌زار تاوانى ده‌ستدریژی تييدا ئەنجام‌ده‌دریژت؟ به‌ پيى نامارى وه‌زاره‌تى دادى ئەمريكى.

به‌م پييه‌ش له هه‌موو ۲ خوله‌كدا تاوانىكي ده‌ستدریژی رووده‌دات، بيريكه‌رموه له‌م كوومه‌لگه‌ ليكه‌لوه‌شاهه، كه هه‌موو به‌هاو په‌يوه‌ندييه كوومه‌لايه‌تبييه‌كانى تييدا ونبووه، ئەمه‌ش ريك وه‌كو ويه‌نو ژيانى جالجالۆكه وايه.

ئايا ده‌زانن كه ۱۷,۶٪ له نافرته‌تانى ئەمريكا لانى كه‌م جارېك له ژياناندا دوو‌جارى ده‌ستدریژی سيكسى بوونه‌ته‌وه؟

ئايا ده‌زانن له‌و ريژه‌يه له ۲۰٪ يان ئەو مندا‌لانەن، كه ته‌مه‌نيان له ۱۲ سال تيپه‌رى نه‌كردوو؟

ئايا ده‌زانن جواريه‌كى خويندكارانى كچ له زانكوكانى ئەمريكا دوو‌جارى ده‌ستدریژی سيكسى بوونه‌ته‌وه؟ يان هه‌ولندراوه ده‌ستدریژيان بكریته‌ سهر له ماوه‌ى سالى خويندنى ۱۲۰۰؟

ئاماره‌كان ئەوه راده‌گه‌يه‌نن، كه له هه‌موو ۱۵ چركه‌دا نافرته‌تيكى ئەمريكى ده‌ستدریژی سيكسى ده‌كریته‌ سهر، يان له‌لايه‌ن هاوسه‌رو هاوريكانيانه‌وه دوو‌جارى لي‌دان و سزاي جه‌سته‌يي ده‌بنه‌وه،

هه‌روه‌ها ئاماره‌كان ئەوه ده‌رده‌خه‌ن كه له ۲۰٪ كچه‌ لاوه‌كان له ته‌مه‌نى هه‌رزه‌كاريدا ده‌ستدریژيان كراوه‌ته‌ سهر!

ئايا ده‌زانن سالانه‌ حاله‌تى ده‌ستدریژی بۆ سهر مندا‌ل ده‌گاته‌ ده‌يان هه‌زار له زۆربه‌ى ولا‌ته‌ پيشكه‌وتوو‌ه‌كانى جيهاندا؟!

كورتەى ئەم بابەتە:

ئيعجازى ئەم نايه‌ته‌ پيرۆزه: (مَثَلُ الذِّبْنِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ)، به‌م‌شيوه‌يه كورته‌كه‌ينه‌وه:

۱- ئەم نايه‌ته‌ پيرۆزه روونى كردووته‌وه، كه جالجالۆكه‌ى ميينه‌ مال دروسته‌كات، نه‌ك نيريئه‌كه‌ى، وه‌كو خواى گه‌وره ده‌فه‌رموويت (اتخذت)، نه‌يفه‌رموو (اتخذ) ئەمه‌ش راستييه‌كى زانستيه، ته‌نها كه‌سيك ئەم راستييه‌ى نه‌زانويه له زه‌مه‌نى دابه‌زينى قورئانى پيرۆزدا.

۲- لاوازترين مال له سروشتدا، مالى جالجالۆكه‌يه، له‌به‌رئه‌وه خواى گه‌وره ده‌فه‌رموويت: (وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ...) ئەم زانياريه‌ شاراهه بوو، ته‌نانه‌ت پيش هاتنى سه‌ده‌ى نوپيه‌ميش.

۳- خواى گه‌وره له‌م نايه‌ته‌ پيرۆزه‌دا روونى كردووته‌وه، كه مالى جالجالۆكه‌ لاوازه نه‌ك ته‌نافه‌كه‌ى ئەمه‌ش ورده‌كاريه‌كى زانستيه‌وه شايه‌تى له‌سه‌ر ئيعجازى ئەم قورئانه‌ پيرۆزه‌ ده‌دات.

له‌ گوتاييدا سوپاسى خواى گه‌وره ده‌كه‌ين له‌سه‌ر نيعمه‌تى نيسلام. **سه‌رچاوه‌كان:**

[1] Full Report of the Prevalence, Incidence, and Consequences of Violence Against Women, Findings from the National Violence Against Women Survey, November, 2000
 [2] Rape, Abuse and Incest National Network (RAINN) calculation based on 2000 National Crime Victimization Survey. Bureau of Justice Statistics, U.S. Department of Justice
 [3] (UN Study On The Status of Women, Year 2000)
 [4] (New York Times, 8/01/01)
 [5] National Geographic
 [6] R.F. Foelix, Biology of spiders, Oxford university press, 1996
 [7] The Wonders of Spider Silk, www.earthlife.net
 [8] A SPIDER'S WEB, The University of Houston's College of Engineering, www.uh.edu

ئەستورىي ته‌نافى جالجالۆكه (۰,۰۰۴ - ۰,۰۰۱) مالم، واته له هه‌زاردا يه‌ك مليمه‌تره، ئەو ته‌نافه زۆر نه‌رمه به‌شيوه‌يه‌ك ده‌توانريت به‌ ريژه‌ى ۱۴٪ دريژ بيته‌وه، هه‌نديك له زانايانى ديكه ده‌لين: ته‌نافى جالجالۆكه ۳۰ جار له تاله‌مووى سه‌رى مرؤف باريكتره، رووبه‌رى پانيى ته‌نافى جالجالۆكه لانى كه‌م هه‌زار جار له رووبه‌رى پانيى مووى سه‌رى مرؤف كه‌متره .
 ئەگه‌ر ويستت بير له‌و جياوازييه بكه‌يته‌وه كه له نيوان مووى سه‌رى مرؤف و ته‌نافى جالجالۆكه‌دا هه‌يه، ئەوا بير له جياوازيى نيوان گوريس و ده‌زوو بكه‌رموه!

ژيانى جالجالۆكه و ژيانى بيباوه:

خۆشه‌ويستانم پيويسته له‌ نامارزه‌ سوژداريه‌يه‌كان دووربكه‌ويينه‌وه، ئيمه زه‌مى بيباوه‌ره‌كان ناكه‌ين، به‌لكو راستيى زانستيين بۆ باس ده‌كه‌ين، كه ناكريت نكوئى لى بكریت.

تا درك به‌و به‌راورده‌ خواييه بكه‌ين، كه له نيوان جالجالۆكه‌وه ئەوانه‌دايه، كه جگه له خودايان كردووته‌ دوست و پشت و په‌ناى خويان. با به‌ وردى بير له‌م ناماره‌ روژئاواييه بكه‌ينه‌وه كه به‌ پينوسى بيباوه‌ره‌كان خويان نووسراوه، پاشان به‌راورد بكه‌ين له نيوان ئەو لاوازييه‌ى كه بيباوه‌رى تيادا ده‌ژى، له‌گه‌ل لاوازى جالجالۆكه.

ئهمرۆ روژئاوا زۆربه‌يان ناموسولمانن، تيكه‌لاون، بيباوه‌ره‌كان ريژه‌يه‌كى زۆرى روژئاوا پيكده‌هيئن، هه‌روه‌ها ريژه‌يه‌كى ديكه‌ى ئەوان بى دينه‌كانن، كوومه‌ليك نايى ده‌ستكارى كراويشى تيدياه، هه‌موو ئەمانه جگه له خواى گه‌وره‌يان كردووته‌ پشت و په‌ناى خويان، هه‌موو خه‌ميكيان دونيايه‌وه پيشه‌وايان شه‌يتانه، مال و سامانيان كردووته‌ هاوه‌ل و هاوبه‌ش بۆ خواى گه‌وره، له ئەنجامدا ئەم نايه‌ته به‌سه‌ر زۆربه‌ياندا ده‌چه‌سپييت.

بيوه‌ژنى ره‌ش يه‌كيكه له جوړه ژه‌هراوييه‌كانى جالجالۆكه‌ى ره‌ش كه هاوسه‌ره‌كه‌ى ده‌خوات، پاش ته‌واوبوونى كارى جووتبوون له‌گه‌ليدا،

قوناغەکانی در وستبونی مرۆف

و: هامنۆ هاشم

دکتۆر عەبدولمەجید زەندانی دەلیت: کاتیکی بەخواهەنی ئەم پەرتوکە گەیشتین، چەندین نایەت و فەرموودەمان لەبۆاری پەسپۆرییەکی خۆیدا «کۆریەلەزانی» پیشاندا، لە پاش و تووێژیکێ زۆر و قەناعەتکردنی بە راستییە زانستیەکانی قورئان و سوننەت، پیمان گوت: تۆ لە پەرتوکە کەتدا ناماژت بەسەدەکانی ناوەراست کردوو، کە ئەو سەدانە لە بۆاری کۆریەلەزانییدا، کەمیک زانیاری نەبیئت هیچ پێشەکەوتنیکێ ئەوتۆیان بەخۆوە نەبینیوه.

(کیث مور)

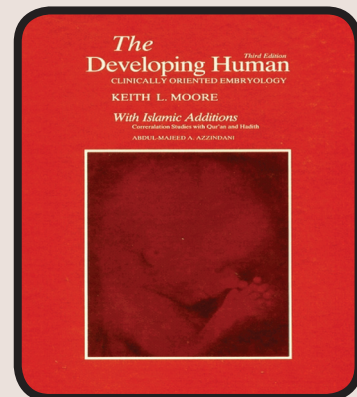

لە ژمارە ی پێشوی گۆفەرە کەماندا باسیکمان لەژێرناونیشانی (موعجیزەکانی قورئان و سوننەت بەناوبانگترین زانی کۆریەلەزانی سەرسامدەکەن) پێشکەشکرد، ئەم باسە لە جوار جیوهی ئەو گفتوگۆیانەدا، کە لە نیوان بەرپێز دکتۆر عبدالمجید زەندانی و چەند زانیەکی خۆرئاوایی ئەنجامداران، دواتر ئەو گفتوگۆیانە بۆ زیاتر سوودلیوهرگرتن کراونەتە کتیبیک بەناونیشانی (انە الحق).

لەو ژمارەیدا گفتوگۆی نیوان بەرپێز دکتۆر عبدالمجید زەندانی و زانی بەناوبانگی کۆریەلەزانی (کیث-مور) مان خستەروو، لەم ژمارەیدا باس پەرتووی (The Developing Human) واتە (مرۆف لە قوناغی گەشەکردندا) دەکەین، کە بەرهەمی ئەم زانا بەناوبانگەییە و سەرچاوەیەکی زانستی جیهانییە و بۆ زیاتر لە هەشت زمان وەرگیردراوه.

کاتیکی لە ئەمریکا لیژنەیکە پیکەینرا بۆ هەلبژاردنی باشترین پەرتوک، لیژنەیکە پەرتوکی (The Developing Human) یان هەلبژارد.

لەگەڵ ئەوەشدا قورئانی پیرۆز لەو سەردەمەدا دابەزیووه پێخەمبەر موحەممەد (صلی الله علیه وسلم) خەلکی فیری ئەو رینمایانە دەکرد، کە لەلایەن خۆی پەروەردگارەوه بۆی دەنیراوه، بە وردیی وەسفی دروستبوون و قوناغەکانی گەشەسەندنی مرۆفی

تیدا دکرد.

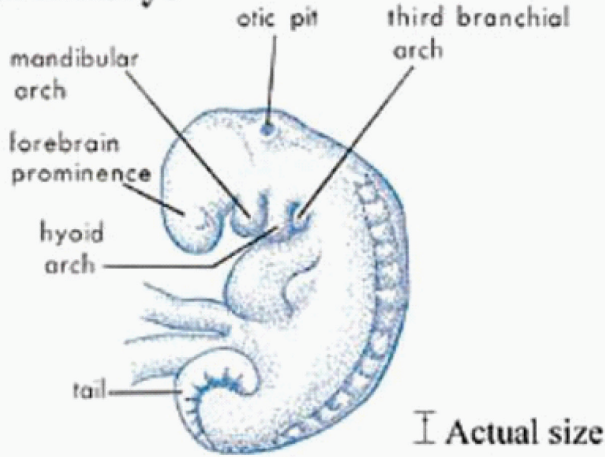
ماموستا زندانی پیی گوت پروفیسور: تو زانایه کی جیهانیت، بوجی راستیه کان بو خهک ناشکرا ناکهیت و راستیه قورناییانه کان بو پهرتوکه کت زیاد ناکهیت؟ لهو لاما گوتی: به لگه کان له لای نیوه، نهک لای من، نیوه نایهت و فهرمووده کان پیشکشی نیمه بکن، نیمه ش زانسته کان دهخهینه روو. بیگومان هر بهو جورهش کرا. چونکه نهو زانایه کی نازاو بویریوو، ههتا له چاپی سیه می پهرتوکه کهیدا هه موو زانیاریه کان خسته سهر پهرتوکه کهی، که بههشت زمانی نیو دهولهتی له جیهاندا بلاوو نیستا گهوره زاناکانی جیهان به زمانی ئینگلیزی و روسی و چینی و یابانی و ئەلمانی و ئیتالی و یوگسلاقی و پورتوگالی دهیخویننه وه. گهوره زاناکانی جیهان له پهرتوکه کهی (کیث مور) دا نهو زانیاریه دهخویننه وه، که دهقه کان قورنای و فهرموودهی بو زیاد کراوه.

پروفیسور کیث مور له پهرتوکه کهیدا له ژیر ناوینشانی «سهدهکانی ناوه راست» دا دهلیت:

پیشکهوتنی زانسته کان له سهدهکانی ناوه راستدا زور سست بوو، شتیکی زور کهم نه بیته له باری کورپه له زانییه وه نه زانرا بوو، به لام له قورنایی پیرزادا هاتوو، که مرؤف له تیکه لاویکی رژاوی نیرو می دروستده بیته و چه ندین نامازه هاتوو، که مرؤف له نوتفه (توو) وه دروستده بیته، ههروهها به روونی باس له وه دهکات، که نوتفه دروستوو له مندالاندنا وهک توویک له دوی شهش رۆژ جیگیر ده بیته، ناشکراشه، که هیلکهی پیتیراو دوی دابه شبوونی، دوی شهش رۆژ له پیتاندن دهسته جی دست به گه شه دهکات. بههه مان شیوه قورنایی پیرۆز باسی له وه کردوو، که (نوتفه) بهردهوام ده بیته له گه شه کردن تا ده بیته پارچه یهک خوینی مهیوو (عهلهقه)، هیلکهی پیتراو پاش پیکهاتن و دهستکردن به دابه شبوون، شیوهی دهگورپته سهر شیوهی (زهروو) «که یه کیک له واتاکی عهلهقه به واتای زهروو دیت» و له م قوناعه دا کورپه له که به تهواوی له (زهروو) ده چیته، وهک له وینه که دا دیاره.

وینه کان هیج جیاوازییه کیان نییه له روانگی شیوهیان و له روانگی

A. Embryo

B. Gum

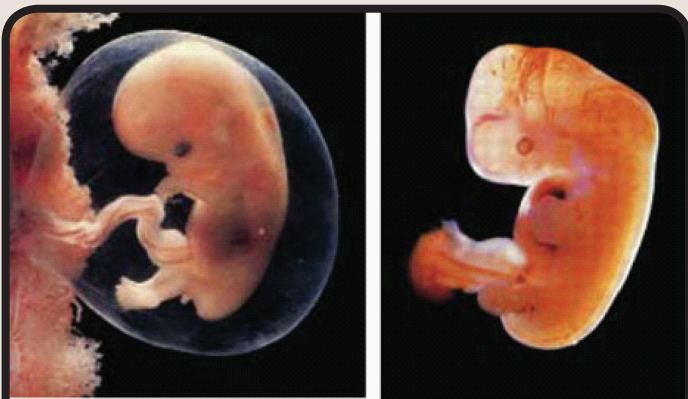

26 ± 1 day

بیته دهرده که ویت.

کورپه له له دوی (۴۰) رۆژ، یان (۴۲) رۆژ شیوهی مرؤفی پیده به خشریته. ئیدی له دوی نه وه له کورپه لهی نازده لان جیا ده کریته وه، له بهر نه وهی کورپه لهی مرؤف تایبه ته مندییه کان مرؤف له م قوناعه دا وهرده گریته. وهک له وینه که دا دیاره.

خوای گهوره دهفه رمویته:

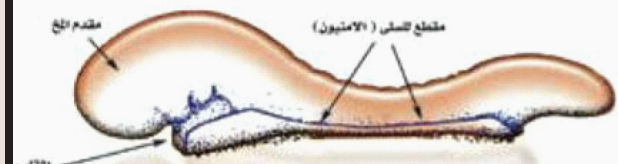
شکل (۱۰)

صورة لأجنة قبل اليوم الثاني والأربعين (يمين) وبعد اليوم الثاني والأربعين (يسار) حيث يكتسب الجنين بعد هذا التاريخ الصورة الانسانية.

(يخلقكم في بطون أمهاتكم خلقا من بعد خلق في ظلمات ثلاث) سورة الزمر (الاية ۶)
واته: له سکی دایکتاندا نیوه دروستده کات به چه ند قوناعیک له ناو سی تاریکیدا.
نهم نایه ته نامازه دهکات بو بوونی سی پهردهی تاریک، که کورپه له له ناویدا گه شه دهکات، نه مهش نامازیه بو: -
۱- دیواری دهره وهی سکی ئافرهت.

أ- رسم لدودة العلقة

ب- رسم يظهر منظرًا جانبيًا لجنين في اليوم ۲۴ من عمره

نهم وینه یه رووی له یه کچوو کورپه له و کر می زهوی دهرده خات

خوراکیا نه وه، چونکه خوراک ههردووکیان له سهر مژینی خوینه، ههردوو لایان له ناوه ندیکی شله دا مهله دهکهن.
له قوناعی دوی (علقه) دا روو که شی دهره وهی کورپه له دهگورپته سهر شیوهی شتیکی جوراو وهک له وینه که دا دیاره.
کتومت وهک نه وهی شوینه واری ددانی له سهر بیته و به ددانه کان جورا

the last four years have revealed a system of classifying human embryos that is amazing since it was recorded in the seventh century A.D... the descriptions in the Qur'an cannot be based on scientific knowledge in the seventh century...»

((ليكولينهوه چروپرهكاني قورنان و فهرمووده لهم چوار ساله دواییدا، سیستمی پۆلینکردنی قوناغهكاني كۆرپهلهی مرؤقیان ئاشکراکرد، که نهوهش جیگای سهرسامییه، چونکه نهو زانیارییانه له سهدهی حهوتهمدا تۆمار کراون و وهسهفهكاني ناو قورنان ناکریت لهسههه معریفهی زانستی سهدهی حهوتهم بنیاد بنرین)).

نهوهی له میژووی کۆرپهلهزانیادا زانراوه، هیچ شتیك سهبارت به قوناغهكان و پۆلینکردنی کۆرپهله، ههتا سهدهی بیستم نهزانراوه. تاکه دهرنهنجامی ژیریش نهوهیه، که بلیین نهو وهسهفانه لهلایهن بهروردگاروه بۆ محمد (صلی الله علیه وسلم) نیگا کراون و هیچ کس لهو کاتهدا نهیتوانیوه پهی بهم وردهکاریانه بیات. جگه لهوهش پیغههمبر(صلی الله علیه وسلم) نهخویندهوار بوو، هیچ وانهیهکی زانستی وهرنهگرتبوو.

لیرهدا به دکتۆر(مور) گوترا: ئەمانه‌ی که تۆ وتت زۆر راستن، بهلام ئەمانه کهمیکن لهو راستییانه‌ی که له بوازی کۆرپهلهزانیی قورنان و سوننه‌دان و تۆ بینیوتن، بۆچی نیستا به ویژدانهوه بوازیک له پهرتوکهکتهدا بۆ روونکردنهوهی ههموو ئایهت و فهرموودهکاني تریش ناکه‌یتهوه، که به سپۆرییه‌که‌ی خۆتهوه په‌یوهستن؟

کیث مور وهلامی مامۆستا زندانی دایهوه گوته: من خۆم ئەندازه‌ی گونجاوم له قورنان و سوننهت له پهرتوکیکی زانستی تایبه‌دا نووسیوه، بهلام ریټ پیده‌دهم، نهو زیادکردنه ئیسلامیانه‌ی تریش بۆ پهرتوکهکه‌م زیادبکه‌یت، به جۆزیك، که گشت نهو ئایهت و فهرموودانه‌ی باس و وتووێژمان لهسهههکردن، له شوینی گونجای خۆیاندا دابنیت. پاشان رووهکاني ئیعباز تیاپاندا ئاشکرا بکه‌یت. مامۆستا زندانی ده‌لیت: منیش بهو جوهره‌م کرد که گوته. پاشان د. کیث مور پیسه‌کییه‌کی بۆ زیاده ئیسلامییه‌کان نووسی و ههموو په‌ریه‌ک لهو پهرتوکه سه‌یره‌ده‌کراو له‌به‌رامبه‌ریدا ئایهت و فهرمووده‌کان دادهنران. تا رووهکاني ئیعباز تیاپاندا دهریکه‌ویت، نه‌مه‌ش نهو پهرتوکه‌یه، که نیستا له‌به‌رده‌ستایه‌و وهک سه‌رحاوه‌یه‌کی زانستی کۆرپه‌له‌زانی له زانکۆکاندا به‌کارده‌هیتریت.

لاپه‌ریه‌کی پهرتوکی جیهانی (The Developing Human)

NUTFAH (DROP) نطفة
THE BEGINNING OF DEVELOPMENT

1. NUTFAH (النطفة)
2. NUTFAH AL-AMSHAJ (النطفة المتجانسة)

Al-Nutfah in Arabic Nutfah means a drop or a small part of fluid. Its actual meaning with reference to the context in the Qur'an will include male and female gametes and part of the surrounding fluid. This is illustrated by the following citation:

﴿وَمَا مِنْ نَفْسٍ فَالِقَةٍ إِلَّا مِنْ رِيسِقٍ مِنْ رَبِّهَا ذَرْبٍ﴾
"was he not a drop or part of germinal fluid (mani) emitted or programmed"
(Surah Al-Qiyama, Ayah 37)

Here, "mani" (مني) means male or female germinal fluid.
The Prophet's Hadith confirms the fact that the offspring is created from part of the germinal fluids.

«ما من نطفة من نطفة إلا من ريسق من ربها ذرْب»
"Not from all the fluid is the offspring created"
(Sahih Muslim: Kitab Al-Nekah, Bab Al-Aid)

It is also known that not all parts of the ejaculate are equally potent in the fertilization process. "In the first portion of the ejaculate are the spermatozoa, epididymal fluids, and the secretions from the Cowper and prostate gland fluids. In the last portions of the ejaculate are the secretions of the seminal vesicles. Most spermatozoa appear in the first part of the ejaculate, which is made primarily of prostatic secretions. Thus spermatozoa in the initial portion of the ejaculate have better motility and survival than those in the later portions, which are chiefly vesicular in origin". (E. S. E. Hafez, Human reproduction, 1979).

Al-Nutfah Al-Amshaj: In Arabic Amshaj means mixture and Al-Nutfah Al-Amshaj shall mean mixture of male and female germinal fluids or cells. All Islamic scholars unanimously agree on deriving this meaning from the above expression. This is evidently clear from the following quotation:

﴿بَلَلْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نَسْفٍ لَّهُ﴾
"Surely We created Man from mixture of germinal drop"
(Surah Ad-Duhr, Ayah 2)

See also Keith L. Moore (1982) 7th South Medical Conference Proceedings; and Keith L. Moore & Abdul-Majeed A. Alomari (1983), 8th South Medical Conference Proceedings.

لهمهوه بۆمان دهردهکه‌ویت به پشتیواتی په‌روردگار، نه‌مرؤ له به‌رده‌م فه‌تخیک نوپی ئیسلامی و رابونیکی نوپی بیری مرؤقه راستیخوازه‌کانداين.

۲- دیواری مندالان.
۳- په‌رده‌ی ناوه‌کی، که راسته‌وخۆ ده‌وری کۆرپه‌له‌ی گرتووه.
لیره‌دا بوارمان نییه، باسی چه‌ندین بابته‌ی گرنگ و سه‌ره‌نچراکیش

بکه‌ین، سه‌بارت به قوناغه‌کاني مرؤف پیش له دایکبوونی، که له‌قورنایی پیرۆزدا زۆر باسکراون.

ئه‌مانه هه‌ندیك لهو نووسینه‌نه بوون، که (د. کیث مور) له پهرتوکه جیهانییه‌که‌یدا نووسیوونی. مامۆستا(کیث مور) لهوه دنییا بوو، که دایه‌شکردنی قوناغه‌کاني کۆرپه‌له نه‌مرؤ له جیهاندا دایه‌شکردنیکی قورسه و تیگه‌شتنی گرانه. نه‌ویش له‌به‌ر نه‌وهیه، که قوناغه‌کان به ژماره دایه‌شکراون، واته قوناغی ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ... به‌وجوهره، به‌لام نه‌و دایه‌شکردنه‌ی له قورناندا هاتوو هه‌ت به ژماره نابه‌ستیت، به‌لکو هه‌ر قوناغیک پشت به شیوه‌ی تایبه‌تی خۆی ده‌به‌ستیت، که له قوناغه‌کاني تری جیاده‌کاتهوه، دایه‌شکردنه‌کان له پهرتوکی په‌روردگاردا به‌م جوهره‌ن (نطفة-علقة-مضغة-عظام-كساء العظام باللحم-النشأة خلقا آخر) وهک خۆی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سَلَالَةٍ مِّن طِينٍ {۱۲} ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نَظْفًا فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ {۱۳} ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ {۱۴} سورة.المؤمنون، هه‌روهه‌ها بۆ هه‌ر یه‌ک له‌م قوناغانه‌ش ورده‌کاری جیاحیا هیه‌ه.

له‌باره‌ی ئەم دایه‌شکردنه قورناییانه‌وه، که‌پشت به‌ شیوه‌ی دیاریکراو جیا له‌ شیوه‌که‌ی تر ده‌به‌ستیت، پرۆفیسۆر کیث مور ده‌لیت: پۆلینکردنه‌کاني قورنان زانستیانه‌و وردن و دایه‌شکردنه‌کاني سانا و واتابه‌خشن و تیگه‌شتنیان ناسانه، له‌به‌رئه‌وه له‌یه‌کیك له‌ کۆنگره‌کاندا هه‌ستاو به‌راشکاوانه ئەم بۆچوانه‌ی خۆی ئاشکرا کردو گوته:

"...Because the staging of human embryos is complex, owing to the continuous process of change during development, it is proposed that a new system of classification could be developed using the terms mentioned in the Qur'an and Sunnah. The proposed system is simple, comprehensive, and conforms with present embryological knowledge".

((به‌هۆی نه‌و گۆرانه به‌رده‌وامانه‌ی به‌سه‌ر کۆرپه‌له‌دا دیت، قوناغه‌بندکردنی گه‌شه‌ی کۆرپه‌له‌ی مرؤف ئالۆزه. له‌به‌رئه‌وه ده‌کریت سیستمیکی نوپی پۆلینکردن بنیاتیبنریت.

نه‌ویش به‌ به‌کاره‌ینانی نه‌و زاراوانه‌ی، که له قورنان و سوننه‌تی پیرۆزدا باسکراون. بیگومان ئەم سیستمه‌ پیش‌نیارکراوه نوپی‌ه‌سه‌یه‌ی و تیگه‌شتنی ناسانه. زیاد له‌وه‌ش له‌گه‌ل زانستی کۆرپه‌له‌زانیادا ریکدیته‌وه)).

«The intensive studies of the Qur'an and Hadith in

نووسینی : فراس نور الحق
وهرگیان: دیبه رزگار

کیپرکی بهرز کردنه وهی تهلارو باله خانه کان

وتؤمن بالقدر كله» قال: صدقت. قال: يا رسول الله! ملاحسان؟ قال «أن تخشى الله كأنك تراه. فإنك إن لا تكن تراه فإنه يراك» قال صدقت. قال: يا رسول الله! متى تقوم الساعة؟ قال «ما المسئول عنها بأعلم من السائل. وسأحدثك عن أشراتها. إذا رأيت المرأة تلد ربته فذاك من أشراتها وإذا رأيت الحفاة العراة الصم البكم ملوك الأرض فذاك من أشراتها. وإذا رأيت رعاء البهم يتناولون في البنين فذاك من أشراتها. في خمس من الغيب لا يعلمها إلا الله. ثم قرأ: ﴿إن الله عنده علم الساعة وينزل الغيث ويعلم ما في الأرحام وما تدري نفس ماذا تكسب غدا وما تدري نفس بأي أرض تموت إن الله عليم خبير﴾. (سورة لقمان، آية ۳۴)

(ابوهريره) خواى لى رازيبىت دهلىت: بيغهمبه ر (صلى الله عليه وسلم) فهرموى پرسيارم ليىكهن، بهلام ساميان كرد، لهوهى پرسيارى ليىكهن، پياويك هاته خزمه تى و لهلاى نه ژنوى بيغهمبه ر (صلى الله عليه وسلم) دانيشت و گوتى: نهى بيغهمبه رى خوا نيسلام چييه؟ بيغهمبه ر فهرموى نه وهيه، كه (هاوهل) بوخودا دانه نيىت، نويزيكيه يت، زهكاتبه ديت، روژووى رهمه زان بگريت)، گوتى باومر چييه؟ فهرموى: (باوه رت به خوا هه بيىت، به فريشته كانى، به كتيبه كانى، به ديدارو به خزمه تگه شتى، به بيغهمبه رانى خوا)، گوتى نهى بيغهمبه رى خوا نيجسان چييه؟ فهرموى (وا خوا بيه رستيت، وهك نه وهى چاوت لى بيىت، چونكه نه گهر تو چاوت له نه وهى نه بيىت، نه و چاوى له توپه).

نينجا گوتى نهى بيغهمبه رى خوا، كهى روژى قيامه ته؟

بورجى دوبه

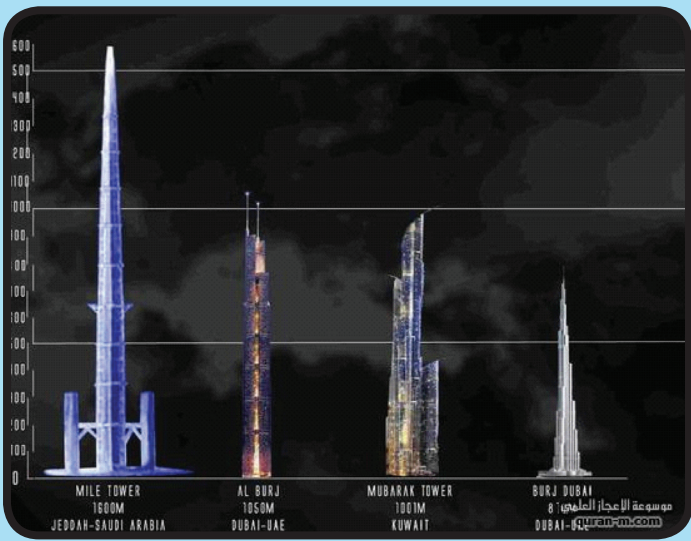
له صهحي موسىلما له فهرموودهيه كى دريژدا، باسى هه نديك له نيشانه كانى نزيكوونه وهى روژى دوايى هاتووه: عن أبي هريرة؛ قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «سلوني فهابوه أن يسألوه. فجاء رجل فجلس عند ركبتيه. فقال: يا رسول الله! ما الإسلام؟ قال «لا تشرك بالله شيئاً. وتقيم الصلاة. وتؤتي الزكاة. وتصوم رمضان» قال: صدقت. قال: يا رسول الله! ما الإيمان؟ قال «أن تؤمن بالله، وملائكته، وكتابه، ولقائه، ورسله، وتؤمن بالبعث،

کیپرکیهکی هەریمی:

له ولاتی کوهیت، کۆمپانیای (تمدین العقاریه وأحیال) پلان دەدانیی بۆ دروستکردنی بۆرجیک بەبەرزایی ۱۰۰۱ مەتر و ناو دەنریت بۆرجی موبارەکی گەورە، ئەم بۆرجە بەشیکە له پرۆژە ی گەشەپێدانی شاری (الحریر)، که بری ۸۶ ملیار دۆلاری تێدەچیت.

هەرودها له بەحرەین، کۆمەلگای شاری مەرچان ۲۰۰ نۆم دەگریتهخۆی به بەرزایی ۱۰۲۲ مەتر. ئەم پرۆژانە ی که لەداها توودا دەستیان پێدەگریت، مشتومریک دروستدەکن، له کاتیکیدا لوتکە ی پەیوەندییە گشتییەکانی له پشت بەدەستەینانی بینایەکی، که خاوەنی زۆرتین بەرزایی بیی، هاوکاری دانانی شاریک له سەر نەخشە دەکات. واقعی ئابووری و دروستکردنی بالەخانە بەرزەکان جیگە ی پرساری گەورەن. پێشپرسی لهسەردروستکردنی درێژترین بۆرج له ولاتی دوورگە ی عەرەبیدا، هەرودها پرساری له سوودو جوانکاری و کاریگەری ژینگەییان، وینە ی جەنگیکی درندانە له نیوان ولاتی دوورگە ی عەرەبیدا، که به نەوت دەوله مەندن، دەکیشیت.

بەتایبەت پاش راگەیانندی سووربوونی ئەمیر بن طلال لهسەر دروستکردنی بۆرجیک له سعودیە که بەرزاییەکی له ۱۶۰۰ مەتر تێدەپەریت، بەمەش هەموو سنوورە نەفسی و ئەندازییەکان تێدەپەرینیی. لهگەڵ ئەم بۆرجەدا ئەمیری سعودی که له دەوله مەندترین پیاوانی جیهان دادەنریت، زیاتر له رکا بەرەکانی له دوورگە ی عەرەبیدا دەروات، بەتایبەت رکا بەرەکانی له دۆبە ی و کوهیت.

شیۆیهک، درێژی ئەو بۆرجانە دەر دەخات، که ئیستا له دوورگە ی عەرەبیدا دروستدەکرین

رووی ئیعباز

هەوالدانی پیغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) لهبارە ی شوانەکانی مەرۆمالات و حوشترەوه، ئەوه عەرەبەکانی نیشتەجیی بیابانن (کی لهسەردەمی پیغەمبەردا (صلی الله علیه وسلم) به شوانی مەرۆ مالات و حوشتر بەناوبانگ بوو، جگە له عەرەب) بەردەوام دەبن له کیپرکیی بەرزکردنەوه ی تەلارو بالەخانەکان هەتا دەگەنە، ئەوه ی هەر یەکیکیان هەول دەدات تەلاریک دروستبکات بەرزتر بیی له هاوتاکە ی و ئەمەش روویداوه، سبحان الله، کی پیش زیاتر ۱۴۰۰ سال ئەم هەوالە ی به پیغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) داوه.

فەرمووی پرساری لیکراو لهو بارەیهوه، (که هاتنی قیامەتە) له پرساریکەر زانتر نییە، بەلام باسی نیشانەکانی بۆ دەکەم: (دایک کورەکی دەبیته گەرودو کاربەدەستی خۆی، ئەوه له نیشانەکانیەتی، هەرودها ئەگەر رووت و پیخاوس و نەزانەکان ببنە کاربەدەستی خەلک، ئەوهش له نیشانەکانیەتی، **هەرودها هەرکاتیک بینیت شوانەکانی مەرۆمالات لهبەرزکردنەوه ی تەلارو بالەخانەکاندا کیپرکی دەکن**.) (دوای ئەوه ی دەست بەسەر کاروباریاندا دەگرن) ئەوهش له نیشانەکانیەتی، پینج شتی هەن کهس نایانزانیی جگە لهخوا، ئەنجا ئەم نایەتە ی سورەتی لوقمانی خویندەوه: (إن الله عنده علم الساعة وينزل الغيث ويعلم ما في الأرحام وما تدري نفس ماذا تكسب غدا وما تدري نفس بأي أرض تموت إن الله عليم خبير). (سورة لقمان، آية ۳۴) (واته له راستیدا هەر خودا کاتی هاتنی روژی دوایی دەزانیی، هەر ئەویش باران دەبارینیی، هەر ئەویش دەزانیی چی له منداڵاندا هەیه، هیچ کهس نازانیی سبە ی چی دەکات، هیچ کهس نازانیی لهکو ی دەمریت، خوی گەرودو زاناو شارەزایی).

هەرودها له کتیبی (کنز العمال) ی (متقی الهندي) دا هاتوو:

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (من أشرط الساعة أن ترى الرعاة رؤوس الناس، وأن ترى الحفاة العراة رعاء الشاء يتباهون في البنیان، وأن تلد الأمة ربتها وربتها)

له نیشانەکانی نزیکبوونەوه ی قیامەت، ئەگەر رووت و پیخاوسەکان ببنە کاربەدەستی، هەرودها هەرکاتیک شوانەکانی مەرۆمالات شانازییان به بەرزایی کۆشکەکانیانانەوه کرد، هەرودها دایک کورەکی دەبیته گەرودو کاربەدەستی خۆی).

واتای وشەکان:

(البهيم) کۆی (بهمة) ئەمەش بهچکە ی مەرە نیرۆمی. کۆی (البهيم)، (بها) مەبەست لی شوانی حوشتر و مەرۆ ئەوانە ی لهوچۆرانەن.

له شیکردنەوه ی سهحیحی بوخاری ئین حەجەری ئەسقەلانیدا هاتوو (واتای کیپرکیی بەرزکردنەوه ی تەلارەکان، ئەوهیه که هەر کهسیک بینایەکی دروستدەکات، دەیهویت بەرزاییەکی له بەرزایی بینای کهسیکی تر زیاتر بیی).

روژنامەیهکی کوهیتی ئەوه ی راگەیاندوو، که کیپرکییهکی توند رووبەرۆوی بۆرجی دۆبە ی دەبیتهوه، لهو پرۆژانە ی دیکە ی نیوهدوورگە ی عەرەبیهوه، که خاوەنەکانیان هیوای ئەوهیان هەیه، که بەرزایی ئەم بۆرجانە، بەرزایی بۆرجی دۆبە ی تێپەرینیی، که بۆرجی دۆبە ی بەرزاییەکی زیاتر له ۸۰۸ مەترە.

هەرودها روژنامە ی (القبس)ی کوهیەتی ئەوه ی راگەیاندوو، (له کاتیکیدا خاوەن پرۆژەکان بۆ پێشپرسیکردنیان له دروستکردنی بەرزترتین بۆرجدا، پشت به ناوانگ و شکۆ دەبەستن، به هیوای بەدەستەینانی قازانج، رەنگە گەراندەوه ی سەرودت و سامانی سەرفکراویان لهم پرۆژانەدا هیوایهکی کهمی هەبیی).

نووسىنى: م. سەئىد نۇرسى
وەرگىرانى: فارووق رەسوول يەھيا

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مۆجىزاتى ئىسھادى

بوو، رەواندوويانەتەوہ و نہیانہیشتوہ. بەمەش چەسپاندوويانە کہ بە راستى مىراتگىر باپىرى گەورە و سەرورەيانن، ھەزاران دروودى لەسەر بىت.
ئەگەر بوترىت:

«حىکمەت» لەو ئاشووبە خويناويە سامناکەدا چىيە کہ لە سەردەمى جىنشىنى خەلىفە راشىدەکاندا - کہ چاکترىن سەردەمى مىژووى موسلمانانە - تووشى نەتەوہى ئىسلام بوو، خو ئەو بەرپزانە شايانى ئەو گرفت و بەلايە نەبوون کہ بىتە رىيان؟.. ئايا کامەيە لايەنى «مىھەربانى» خاوەند لەم کارەدا؟
وہلام:

ھەرەك ھەرە بروسكە و بارانى زۆرى بەلئىزمە و تۆفى بەھار، توانا و لىھاتنى ھەموو جۆرەکانى رووہك دەبزوئىت و دەرى دەخات و، بەمەش تۆوہگان دەكرىنەوہ و گولەكانيان دەپشكوين و ھەريەكەيان كارى سروشتىيى خوئى پى دەسپىرىت. ھەر بەو جۆرەش ئەو فىتنەيەى کہ ھاتە رىيى ھاوہلان و شوئىكەوتووئانان - خاويان لى رازى بىت - تۆوى توانا و لىھاتنى ئەوانى ھەژاند و، ھەموو دەستە و كۆمەليكى بىدار كەردەوہ کہ: ئايىنى ئىسلام لە مەترسىدايە و خەرىكە ناگر لە موسلمانان بەردەبىت!
ئەم بىداركەردنەوہيەش واى لە ھەموو دەستە و تاقمىكى موسلمانان كەرد کہ فرىاي پاراستنى ئيمان و ئىسلام بەكون. ئەوہ بوو ھەريەكەيان بەپىي تواناي خوئى ئەركىكى لەو ئەركە زۆرانەى پاراستنى ئيمان و يەكئىيى موسلمانانى لە ئەستۆ گرت و، بەوپەرى ئىخلاص و لىپرانەوہ ئەو رىيەى گرتەبەر. دەستە و تاقمى وايان ھەبوو پاراستنى فەرموودەى پىرۆزى پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) و، ھەندىكيان پاراستنى شەرىعەت و، ھەندىكى تريان پاراستنى راستىيەكانى ئيمان و، ھەندىكى تريان پاراستنى قورئانى پىرۆزىان خستە ئەستۆى خوئان..

بەم جۆرە، ھەريەكەيان ئەركىكى لەو ئەركانەى کہ پاراستنى ئيمان و ئىسلام لەو رۆژەدا داخووزى بوو، ئەنجام دا و، بە تەواويش بۆ ئەم كارانەى خوئان لى بران.

ئەگەر پىرسىار بكرىت و بوترىت:
خو ئالى بەيت لە ھەموو كەس زياتر شايانى جىنشىنى بوون، ئەدى بوچى ئەم جىنشىنىيەيان تىدا نەمايەوہ؟
وہلام:

دەستەلاتدارى دنيا مرؤف لە خستە دەبات. ئەھلى بەيتىش لە راستىدا ئەركى پاراستنى راستىيەكانى ئىسلام و ئەحكامەكانى قورئانيان پى سپىراوہ. ئەو كەسەش کہ كاروبارى جىنشىنى دەگرىتە دەست، دەبى بە ھىچ جۆرىك دنيا نەپخەلەتئىت. واتە يان وەك پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) «مەعووم» بىت، يان وەك خەلىفە راشىدەكان و عومەرى كورى عەبدولعەزىزى ئەمەوى و مەھدىيە عەبباسى، تەقوايەكى گەورە و زوھدىكى زۆرى بىيىت، بۆ ئەوہى لە خستە نەچىت و لە خوئى بايى نەبىت..

جا لەم رووہ دەستەلاتدارى دنيا بۆ ئالى بەيت دەست نادات، چونكە ئەركە سەرەكىيەكەى خوئان لە بىر دەباتەوہ كە برىتىيە لە پاراستنى ناين و خزمەتكەردنى ئىسلام. خەلافەتى دەولەتى فاتىمى، كە لە مىسردا بە ناوى ئالى بەيتەوہ دامەزرا و، كۆومەتى «موەحجىدەكان» لە ئەفرىقىا و، دەولەتى سەفەوى لە ئىران، ھەريەكەيان باشترىن بەلگەن لەسەر ئەوہى كە دەستەلاتدارى و حوكمرانى بۆ ئالى بەيت دەست نادات. بەلام لەو لاوہ دەبىنن كە ھەركات ئالى بەيت وازيان لە دەستەلاتدارى ھىنابىت، ئەوا ھوول و كۆشش و تەقەلايەكى زۆريان بۆ خزمەتى ئىسلام و بەرزكەردنەوہى ئالى قورئان داوہ.

ئەگەر دەتەوئت ئەمەت بە جوانى بۆ دەربكەوئت، ئەوا فەرمو سەرنج لەو قوتبانە بدە كە لە بەرەى حەزرىتى حەسەن ھاتوون، بە تايبەت چوار قوتبەكان و، لەناو ئەوانىشدا بە تايبەت: شىخى گەيلانى (قُدس سرّ). يان فەرمو سەرنج لەو پىشەوايانە بدە كە لە بەرەى حەزرىتى حەسەن، بە تايبەت «ئىمام زەينولعابدین» و «ئىمام جەعفەرى صادق» و ھاوچەشنيان.. دەبىنن ھەريەك لەوانە (لە كاتى خوئاندا) وەكو «مەھدى» يەكى مەعنەوى بوون و، بە بۆنەى خەرىك بوونيانەوہ بە بلاوكەردنەوہى نۇورى قورئان و راستىيەكانى ئيمان، ھەرچى ستم و تارىكايى مەعنەوى دەوروبەريان

کهواته نهو تۆوانه‌ی که گهرده‌لوولی فیتنه و ناشووبه‌کانی نهو سهرده‌مه به ههموو لایه‌کدا وه‌شانندی، چهن‌دین گولی رهن‌گاوره‌نگیان له ههموو جی‌یه‌کی جیهانی نیسلامدا به‌ره‌م هیئا، به چهن‌سئ که ههموو شوپنیکی جیهانی نیسلام وه‌ک باخچه‌ی لی هات و، به گولزار خه‌ملا و رازایه‌وه.. به‌لام به داخه‌وه له ناوه‌ندی نهو باخچه و گولزاره پشکووتوووانه‌دا درکودالی نه‌هلی بیدعه‌تیش سه‌ریان ههلدا! وه‌ک بلیی دهستی توانستی خواوه‌ند نهو چه‌رخ و سهرده‌مه‌ی به سام و شکۆمه‌ندی خوی و به توندی راته‌کاند و، نه‌مه‌ش هیممه‌ت و ههستی که‌سانی خاوه‌ن هیممه‌ت و غیره‌تی جوولاند. چونکه نهو بزووتنه‌وه‌یه‌ی که له ناو جه‌رگه‌ی ولاتی نیسلامه‌وه تیشکی هاویشت، به‌شیک‌ی زوری له پیشه‌وا و موخته‌هید و زانایانی فه‌رمووده و نه‌قتاب و نه‌ولیا و پیاو‌چاکانی به ههموو لایه‌کی ولاتی نیسلامدا پرژاند و بلاوی کردنه‌وه و ناچار‌ی کوچ و ره‌وی کردن، موسلمانانیشی هان دا که به‌م لای نهو لادا برۆن و ده‌رگای دلانیا‌ن بکه‌نه‌وه و، لای نهوان له گهنجینه‌کانی قورنایی پیرۆز زانست هه‌لبگۆزن.

با برۆینه‌وه سهر باسه‌که‌ی خۆمان:

نهو رووداوانه‌ی که پیش روودانیا‌ن په‌نه‌ان بوون و پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) هه‌والی روودانیا‌نی دا و، پاشان وه‌ک چۆن هه‌والی دابوو وه‌ها هاتنه‌دی، نه‌مانه له هه‌زاران رووداو تیپه‌ر ده‌بن. به‌لام نیمه‌ ته‌نها ناماژه بۆ جه‌ند نمونه‌یه‌کیان ده‌که‌ین، له‌وانه‌ی که خاوه‌نانی ههر شه‌ش کتیبه‌ صه‌حیحه‌کانی فه‌رمووده له باره‌یانه‌وه یه‌کیان گرتووه، که له پیش هه‌موویانه‌وه نیمامی بوخاری و نیمامی موسلیمن. ته‌نانه‌ت به‌شیک‌ی زوری نهو رووداوانه به ته‌واتوری مه‌عنه‌وی پیمان گه‌یشتوون و زانایان و لیکۆله‌رانی نه‌م بواره له‌سهر «صه‌حیحی» ی ههن‌دیک‌یا‌ن یه‌کیان گرتووه، که نه‌مه‌ش وه‌کو ته‌واتوری صه‌ریح وایه.

« پیشه‌وایان و خاوه‌نانی کتیبه‌ صه‌حیحه‌کان ههموو نهو هه‌والانه‌یان گپراوه‌ته‌وه که پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) به‌لینی به هاوه‌لانی داوه به‌سهر دوژمناندا سهرده‌که‌ون و، مه‌که‌ه^(۱) و، به‌یتوله‌فدیسی^(۲) و، یه‌مه‌ن و شام و عیراق^(۳) و، خه‌بیه‌ر^(۴) فه‌تخ ده‌که‌ن، هه‌روه‌ها هه‌والی پی دابوون که گهنجینه‌کانی کیسرا و فه‌یسهر له نیوان خۆیاند دابه‌ش ده‌که‌ن^(۵)، که ده‌وله‌ته‌کانی نه‌م دوانه‌ش گه‌وره‌ترین دوو ده‌وله‌تی جیهانی نهو سهرده‌مه بوون.

پاشان ده‌بی بزانبین که پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) کاتی نه‌م هه‌والانه‌ی داوه، هه‌رگیز نه‌یفه‌رمووه: «وا گومان ده‌به‌م».. یان: «لام وایه».. یان: «له‌وانه‌یه»، به‌لکو به‌وپه‌ری زانبین و دلنیا‌یه‌وه، وه‌ک نه‌وه‌ی چاوی لی بی‌ت، نه‌م هه‌والانه‌ی راده‌گه‌یاند و، له دواییشدا وه‌ها ده‌رچوون که رایگه‌یانندن.

نه‌وه‌شمان له یاد نه‌چیت که لهو کاته‌دا پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) نه‌م هه‌والانه‌ی راده‌گه‌یاند له لایه‌ن خاوه‌نده‌وه فه‌رمانی کوچ کردنی به‌ره‌و مه‌دینه پی درابوو، هاوه‌له‌کانیشی که‌م بوون و، ده‌ورو به‌ری مه‌دینه و ههموو جیهانیش دوژمنیا‌ن بوون!

« له ریوایه‌تیکی صه‌حیحه‌دا ده‌رکه‌وتووه که چهن‌دین جار فه‌رموویه‌تی: «اقتدا باللذین من بعدی ابي بکر وعمر»^(۶). واته هه‌والی نه‌وه‌ی داوه که نه‌م دوانه‌ی خوی ده‌میئن و ده‌بن به جینشینی و، به چهن‌سئ که خوا پی رازی بی‌ت، نه‌رگی جینشینی نه‌نجام ده‌دن و، نه‌بووبه‌کر ماوه‌یه‌کی که‌م جینشین ده‌بی‌ت، به‌لام عومه‌ر ماوه‌یه‌کی زیاتر.. چهن‌دین فتوحاتی زۆریش ده‌کات.

« هه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی: «ان الله زوی لی الارض فرأیت مشارقتها ومغاربها، وان امتی سیبلغ ملکها ما زوی لی منها»^(۷). ههر به‌و جه‌ره‌ش که فه‌رمووی، هاته‌دی.

« ریوایه‌تیکی صه‌حیح^(۸) ده‌لیت: پیش ده‌ست پیکردنی جه‌نگی به‌در، پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) شوینی کوشتنی کافران و سه‌رکرده‌کانیا‌نی له به‌ردا ده‌ستنیشان کرد و فه‌رمووی: «نه‌بوو جه‌هل لی‌ره‌دا ده‌کوژریت».

عوتبه لی‌ره‌دا ده‌کوژریت.. ئومه‌یه‌یه لی‌ره‌دا ده‌کوژریت و.. فلان لی‌ره‌دا و فیساریش له‌ویادا.. هتد. پاشان فه‌رمووی: «بیشزانه که ئوبه‌یی کوری خه‌له‌ف ده‌کوژریت»^(۹).. کوشتنی هه‌موویان ههر به‌و جه‌ره‌هاته‌دی که له پیشدا فه‌رمووی.

« هه‌روه‌ها له فه‌رمووده‌ی صه‌حیحه‌دا چه‌سپاوه که لهو کاته‌دا هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) له غه‌زای «موته‌ه‌دا بوون، که جیگایه‌که له‌سه‌ر سنووری ولاتی شام و مانگه ری‌یه‌ک له مه‌دینه‌وه دووره، پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) وه‌ک چاوی لی بی‌ت، هه‌والی نه‌وانی به خه‌لکی مه‌دینه راگه‌یاند و فه‌رمووی: «أخذ الراية زيد فأصيب، ثم أخذ جعفر فأصيب، ثم أخذ ابن رواحة فأصيب، وعیناه تذرهان.. حتی أخذ الراية سيف من سيف الله حتى فتح الله عليهم»^(۱۰). له پاش جه‌ند جه‌فته‌یه‌ک «یه‌علای کوری مونه‌ببیه» ی هاوه‌لی له گۆره‌پانی جه‌نگه‌وه هاته‌وه و رۆشته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم). پیش نه‌وه‌ی نه‌و هیج شتیک بگپریته‌وه، هه‌رچی له جه‌نگه‌که‌دا رووی دابوو پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) له‌به‌ر چاوی یه‌علادا ههموو گپرایه‌وه. یه‌علاش سویندی خوارد و وتی: «به‌و که‌سه‌ی تۆی به‌ حه‌ق کردووه به پیغه‌مبه‌ر، یه‌ک حه‌ره‌ت له قسه‌کانی نه‌وان نه‌په‌راند»^(۱۱).

« هه‌روه‌ها له ریوایه‌تیکی صه‌حیحه‌دا پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) هه‌والی داوه که خه‌لافه‌ت له دوا‌ی خوی سی سال به‌رده‌وام ده‌بی‌ت، پاشان ده‌بی‌ت به پاشایه‌تی‌یه‌کی گه‌زنده^(۱۲)، ده‌فه‌رموی: «وان هذا الأمر بدأ نبوة ورحمة، ثم يكون رحمة وخلافة، ثم يكون ملكاً عضواً، ثم يكون عتواً وجبروتاً وفساداً في الأمة»^(۱۳). به‌مه‌ش ماوه‌ی جینشینی راشیدانه‌ی به‌سی سال ده‌ستنیشان کرد، که به شه‌ش مانگه‌که‌ی خه‌لافه‌تی حه‌زرتی حه‌سه‌ن - خوی لی رازی بی‌ت - ههر سی ساله‌که پر ده‌بی‌ته‌وه، نجا پادشایه‌تی و سته‌مکاری و فه‌ساد له‌ناو نه‌ته‌وه‌ی نیسلامدا یه‌ک له دوا‌ی یه‌ک دین و په‌یدا ده‌بن. ههر به‌و جه‌ره‌ش هاته‌دی که نه‌و فه‌رمووی.

« به ریوایه‌تی صه‌حیح چه‌سپاوه که پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) هه‌والی داوه حه‌زرتی عوسمان - خوی لی رازی بی‌ت - له کاتی‌کدا ده‌کوژریت که قورنآن ده‌خوینیت^(۱۴). هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) فه‌رموویه‌تی: «ان الله عسی أن یلبسه قمیصاً وانهم یریدون خلعه»^(۱۵). واته: «نزیکه خاوه‌ند کراسیک بکاته به‌ر عوسمان، به‌لام نه‌وان ده‌یانه‌وی‌ت له‌به‌ری دایمان». ههر به‌و جه‌ره‌ش که پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) فه‌رمووی، هاته‌دی.

« له ریوایه‌تیکی صه‌حیحی تردا، ده‌گپرنه‌وه که لهو کاته‌دا پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) که له‌شاخ (الحجامة) ی ده‌گرت، عه‌بدو‌لای کوری زوبه‌یر له خوینی پیغه‌مبه‌ری (صلی الله علیه‌وسلم) بۆ پیرۆزی خوارده‌وه و رۆی نه‌کرده‌وه، پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) پیی فه‌رمووه: «ویل للناس منك، ویل لك من الناس»^(۱۶). به‌مه‌ش نه‌وه‌ی راگه‌یاند که: عه‌بدو‌لای به‌ نازیاه‌تی‌یه‌کی بی‌وینه کاروباری خه‌لکی ده‌خاته نه‌ستۆی خۆیه‌وه و هیرشیک‌ی سه‌ختی ده‌کریته‌سه‌ر و، به‌هۆی نه‌وه‌وه به‌لا و موسیبه‌ت تووشی خه‌لکی دیت.. له پاشه رۆژدا، به‌و جه‌ره‌ی پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) هه‌والی دابوو، هاته‌دی. نه‌وه بوو له سهرده‌می نه‌مه‌وی‌یه‌کاندا، عه‌بدو‌لای کوری زوبه‌یر له شاری مه‌که‌که‌دا جینشینی خوی راگه‌یاند و، حه‌ججایی کوری یووسفی سته‌مکاریش به سوپایه‌کی زۆر گه‌وره‌وه نابۆقه‌ی شاری مه‌که‌که‌ی دا، له پاش جه‌ند شه‌ریکی سه‌خت و جه‌ند جه‌نگیک‌ی خویناوی و پاش ده‌رخستنی نازیاه‌تی‌یه‌کی بی‌وینه، عه‌بدو‌لای شه‌هید کرا.

« هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه‌وسلم) هه‌والی په‌یدا‌بوونی ده‌وله‌تی نه‌مه‌وی و سه‌رکار چوونی معاویه‌ی راگه‌یاندووه و، وه‌سپه‌تیشی بۆ کردووه و فه‌رموویه‌تی^(۱۷): «نه‌گه‌ر حوکمرانیت گرته ده‌ست، نه‌رمونیا‌ن و لی‌بوورده به و، ئامۆژگاریی باش بکه»..

هه‌روه‌ها هه‌والی نه‌وه‌شی داوه که نه‌مه‌وی‌یه‌کان مالی خوا له‌ناو خۆیاندا ده‌ستاوده‌ست پی ده‌که‌ن^(۱۸) و، پادشا و سه‌رکرده‌کانیا‌ن سته‌مکار ده‌بن و، جه‌ند که‌سیکی وه‌ک «یه‌زید» و «وله‌ید» یان تیدا په‌یدا ده‌بی‌ت^(۱۹).

« هەر وەها هەوالی ئەوەشی داوێ که «عەبباسی یەکان بە ئالای رەشەوێ پەیدا دەبن و، مۆلکیان چەندین ئەوەندە ئێوانەى پێش خۆیان زیاد دەکات» (۲۰). بەمەش رایگەیاندا که عەبباسی یەکان داوی ئەمەوێ یەکان پەیدا دەبن و لە ئەمەوێ یەکانیش زیاتر لە حوکمدا دەمپننەو. هەر بەو جۆرەش هاتەدی که پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) هەوالی داوێ.

« به فەرموودى صەحیح چەسپاوە که پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی: «ویل للعرب من شرّ قد اقرّب» (۲۱). ئەمەش هەوالدانى ئاشووبەکانى جەنگیزخان و هۆلاکۆ بوو، که دەولەتى عەبباسی عەرەب لەناو دەبەن. چۆنیشی فەرموو، هەر بەو جۆرە هاتەدی.

« رێواپەتییى صەحیح دەلیت: لە کاتێکدا سەعدى کورێ ئەبوو وەققاص لە ئەخۆشى یەگى سەختدا بوو، پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) پێی فەرموو: «لَعَلَّكَ تَخَلَّفَ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْوَامٌ وَيَسْتَضْرِبُكَ آخِرُونَ» (۲۲).

ئەم فەرموودەى پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) راپدەگەیهنیت که: سەعد دەبیّت بە پێشەواپەکی گەورە و، خاوەند لەسەر دەستی ئەودا چەندین ولات فەتخ دەکات و، چەندین تیرە و دەستە و کۆمەڵیش بەهۆی ئەووە دینە ریزی ئایینی ئیسلامەو و بەمەش سوودیکی زۆریان دەست دەکەویّت، هەر وەها چەند تاقمیکى تریش بەهۆی سەعدەو زینیان پێ دەکات و دەولەتەکانیان تیا دەچێت.

لە راستیدا هەر بەو جۆرە رووی دا که پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) هەوالی داوێ. ئەو بوو سەعد بوو بە پێشەوای سوپای ئیسلام و، دەولەتى فارسەکانی لەناو برد و، بوو بەهۆی ئەوێ که چەندین تیرە و نەتەوێ زۆر مۆسلمان ببەن.

« هەر وەها چەسپاوە که لەو رۆژەدا نەجاشی پادشای حەبەشە لە سالی حەوتەمى کۆچیدا، کۆچى داوایی کرد، هەر لەو رۆژەدا پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) هەوالی مردنی ئەوێ بە خەلک راکەیاندا (۲۳) و، نوێژى مردووشى، لە دوورەو، لەسەر کرد. پاش تێپەربوونى حەفتەپەک لەو هەوالدانەى پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم)، دەنگۆباس گەیشتە مەدینە، که نەجاشی لەو رۆژەدا پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموو بوو کۆچى داوایی کردوو!

« هەر وەها لەو کاتەدا که پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) لەگەڵ چەند هاوێڵیکى هەلبێژاردەى خۆیدا، لەسەر جیای ئوحد راوەستا بوون (یان لەسەر ئەشکەوتى حیرا، وەک لە هەندى رێواپەتدا هەپە) چپاکە کەوتە جموجوول. پێغەمبەریش (صلی الله علیه وسلم) فەرمووی: «أَنْتَبْ، فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدٌ» (۲۴). بەمەش ئەوێ راکەیاندا که حەزرتى عومەر و عوسمان و عەلى، شەهید دەکرین. کۆتایی ژيانى ئەو سێانە بەو جۆرە بوو که پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرمووی.

ئەى ئەو مەرۆفە لاوازەى که دلى مردوو! ئەى سەر لى شیواو! لەوانەپە بلییت: محەممەد (صلی الله علیه وسلم) مەرۆفیکى بلیمەت (عبرى) بوو و بەو هۆپەو ئەم شتە غەیبی یانەى زانیو. لەوانەپە ئەمە بلییت و ئیتر لە ئاستى راستی «پێغەمبەریتى» ئەودا - که وەک خۆر دەدرەوشی ئەو - چاوت بنووقییت!

ئەى دامای هەژار! باش بزانه ئەوێ که بیستت، تەنھا بەشیکە لە پازدە جۆر لە جۆرە گشتی یەکانى موعجیزاتى ئەو پێغەمبەرە (صلی الله علیه وسلم). خۆ بە باشى زانیت که بە چەندین رێواپەتى صەحیح و بە تەواتورى مەعنەوى هەموویان چەسپاون. کەواتە هیشتا بەشیکى کەم نەبیّت لەو موعجیزانەى که پەيوەندى یان بە شتە غەیبی یەکانەو هەپە، هیچى تەرت نەبیستوو. جا ئایا ئیتر داوی ئەوێ که مەرۆف ئەم موعجیزانە دەبیستت، هەر بە خاوەنى ئەو موعجیزانە دەلیت: (ئەمە مەرۆفیکى بلیمەت بوو و بەو بۆنەپەو توانیویەتى ئایندەى بۆ دەریکەویّت و رووداوەکانى بزانیّت)؟!

گریمان نێمەش وەک تۆ و تمان: بەلام بلیمەتە. بەلام ئایا کەسیک خاوەنى زیرەکی یەکی ئاوا پیرۆز و بلیمەت یەکی بەرزى سەدان جارەى کەسانى تر بیّت، وەکو ئەو پێغەمبەرە (صلی الله علیه وسلم)، هەرگیز سەرى لى

تیکدەچێت و ئەو شتانەى دەیانبینیت لى دەنۆزین؟ یان ئایا لەو ئاستە بەرزەى خۆى دادەبەزیتە خوارەو که چەندین هەوالى و رابگەپەنیت لە راستی یەوێ دوور بن؟

ئایا ئەوپەرى شیتی و گەلجۆبى نى یە که نێمە پشت لەو هەوالانە هەلبکەین، که ئەم مەرۆفە (بلیمەتە) سەبارەت بە بەختەوهری هەر دوو دنیا پیمان رادەگەپەنیت؟!

بەراویزەکان:

- (۱) صحیح، رواه البخاري ومسلم..
- (۲) صحیح، رواه البخاري.
- (۳) صحیح، رواه البخاري ومسلم ومالك.
- (۴) صحیح، رواه البخاري ومسلم.
- (۵) صحیح، رواه مسلم.
- (۶) صحیح، رواه الترمذي وابن ماجه والحاكم وأحمد والبيهقي. واتە: «لە پاش خۆم شوین ئەو دوانە بکەون که لە داوی من دین، که ئەبووبەکر و عومەرن».
- (۷) صحیح، رواه مسلم والترمذي وأبو داود وابن ماجه وأحمد. واتە: «خوای گەورە زەویى بۆ هێنایەو دەپەک بە چەشنى خۆرەلات و خۆرئاوایم دى و، نەتەو کەشەم بە مۆلک و دەستەلاتداریى ئەو جیگایانە دەگەن که هیترانە پێش چاوم».
- (۸) صحیح، رواه مسلم وأحمد والحاكم.
- (۹) رواه البيهقي. بروانه: الشفا ۱/۳۴۲.
- (۱۰) صحیح، رواه البخاري وأحمد والنسائي. واتە: «زەیدى کورى حاریسە ئالاکەى هەلگرت، ئنجا پیکرا.. پاش ئەو جەعفەر ئالاکەى هەلگرت، ئەویش پیکرا.. ئنجا عەبدوللای کورى رەواحە ئالاکەى هەلگرت، ئەویش پیکرا» نا لەم کاتەدا فرمیسک بە چاوەکانیدا دەهاتە خوارەو. پاشان فەرمووی: «شمشیریک لە شمشیرەکانى خوا ئالاکەى هەلگرت و سەرکەوتنیان بە دەست هیئا».
- (۱۱) بروانه: زاد المعاد بتحقيق الأرنؤوط (۲/۲۸۵).
- (۱۲) صحیح، رواه أحمد والترمذي والدارمي وأبو يعلى وابن حبان.
- (۱۳) صحیح، رواه أحمد والبزار والطبراني في الأوسط.
- (۱۴) صحیح، بروانه: «فضائل الصحابة» للإمام أحمد ۱/۵۰۱ الحديث رقم ۸۱۷.
- (۱۵) صحیح، رواه الترمذي وابن ماجه.
- (۱۶) حدیث حسن، رواه الطبراني وأبو يعلى والبزار والحاكم.
- (۱۷) رواه أحمد مرسلًا ورجاله رجال الصحیح، ورواه أبو يعلى موصولًا ورجاله رجال الصحیح.
- (۱۸) رواه الترمذي والحاكم والبيهقي. لە واتای ئەم فەرموودەپەدا بروانه: (صحیح الجامع الصغیر ۴۱۲).
- (۱۹) حدیث حسن، رواه أبو يعلى. بروانه: (صحیح الجامع الصغیر ۲۷۵۹)، (المطالب العالیة لابن حجر ۴۵۲۸-۴۵۲۹).
- (۲۰) رواه أحمد والطبراني والحاكم. وصحح إسناده العلامة أحمد شاکر في المسند.
- (۲۱) صحیح، رواه البخاري ومسلم. واتە: بەدبەختی بۆ عەرەب، لەبەر ئەو شەر و ئاشووبەى لییان نزیك بووتەو.
- (۲۲) صحیح، رواه البخاري ومسلم. واتە: «لەوانەپە بمینیتەو تاکو چەند قەومیک سوودت لى وەردەگرن و چەند قەومیکى تریش لە تۆو توشی زیان دەبن».
- (۲۳) صحیح، رواه البخاري ومسلم وأبو داود ومالك والشافعي وأحمد والبيهقي.
- (۲۴) صحیح، رواه البخاري وأبو داود والترمذي وأحمد وأبو يعلى وابن حبان. واتە: «ئەى جیای ئوحد! جیگەپە و مەجوولاً، چونکە ئیستا ئەوانەى لە سەرت راووستاون، پێغەمبەر و صیددیق و شەهیدن».

نەيزەك و شوھبەگان... شوھبى كونكەر

ئا: جەمال قەرەداغى

نەيزەك بىر تىپتە پاشماۋى ئەمەستىر ۋە ھەسارانى، كە لە ميانەى بەريەككەوتنىك، يان تەقىنەۋە ئەستىرەيەك، يان كۆتايىھاتنى ژيانى ئەمەستىر ۋە پەيدا دەبن و بە خىرايەكى زۆر گەرەم بە خولگەيەكى زۆر ئالۇز بە گەردووندا پەرش و بلاۋ دەبنە، بە ژمارەيەكى زۆر لە پاشماۋە بەردىي و كانزايانە بەرەم زەمى دىن و بە خىرايەكى زۆر خۇيان بە نىۋ بەرگە ھەۋاى زەويدا دەكەن. ھەندىكىان دەگەنە سەر زەمى. تا ئىستا ژمارەيەكى زۆر كەمىان لىگەشتوونەتە سەر زەمى ۋە ھىچ زىيانىكى وايان نەداۋە، بەۋانەيان دەگوتىت نەيزەكەكان، بەلام بەشى زۆرى ئەمەنەيزەكانە بەھۇى خىرايى زۆريانەۋە لە ميانەى ھىزى لىكخشاندى زۆرى نىۋان ئەمەنەيزەكانە بەرگە ھەۋاى زەمى دەستوئىن و ناگەنە سەر زەمى ئەمەش شوھبە يان ئەستىرەدارژە، بۇيە لىردا جىگى خۇيەتى كە ئامازە بەدىن بە ئىعجازىكى زانستى قورئانى پىرۇزدا، ئەۋىش ئەۋەيە كە بەرگەھەۋاى زەمى ۋەك قەلغانىكى پتەو ژيان دەپارىزىت لەو تەنە بىيانىانە ۋەك خۇاى گەرە دەفەرموئىت (وجعلنا السماء سقفا محفوظا) واتە: ((ئاسمانمان بۇ كەردونەتە بەرگىكى پارىزەر))، كە لىردا مەبەست ئەمە بەرگەھەۋاىيە، خۇاى گەرەش خۇى باشتر دەزانىت .

نەيزەك بىر تىپتە پاشماۋى ئەمەستىر ۋە ھەسارانى، كە لە ميانەى بەريەككەوتنىك، يان تەقىنەۋە ئەستىرەيەك، يان كۆتايىھاتنى ژيانى ئەمەستىر ۋە پەيدا دەبن و بە خىرايەكى زۆر گەرەم بە خولگەيەكى زۆر ئالۇز بە گەردووندا پەرش و بلاۋ دەبنە، بە ژمارەيەكى زۆر لە پاشماۋە بەردىي و كانزايانە بەرەم زەمى دىن و بە خىرايەكى زۆر خۇيان بە نىۋ بەرگە ھەۋاى زەويدا دەكەن. ھەندىكىان دەگەنە سەر زەمى. تا ئىستا ژمارەيەكى زۆر كەمىان لىگەشتوونەتە سەر زەمى ۋە ھىچ زىيانىكى وايان نەداۋە، بەۋانەيان دەگوتىت نەيزەكەكان، بەلام بەشى زۆرى ئەمەنەيزەكانە بەھۇى خىرايى زۆريانەۋە لە ميانەى ھىزى لىكخشاندى زۆرى نىۋان ئەمەنەيزەكانە بەرگە ھەۋاى زەمى دەستوئىن و ناگەنە سەر زەمى ئەمەش شوھبە يان ئەستىرەدارژە، بۇيە لىردا جىگى خۇيەتى كە ئامازە بەدىن بە ئىعجازىكى زانستى قورئانى پىرۇزدا، ئەۋىش ئەۋەيە كە بەرگەھەۋاى زەمى ۋەك قەلغانىكى پتەو ژيان دەپارىزىت لەو تەنە بىيانىانە ۋەك خۇاى گەرە دەفەرموئىت (وجعلنا السماء سقفا محفوظا) واتە: ((ئاسمانمان بۇ كەردونەتە بەرگىكى پارىزەر))، كە لىردا مەبەست ئەمە بەرگەھەۋاىيە، خۇاى گەرەش خۇى باشتر دەزانىت .

دەيا ئىستا بزائىن شوھبى كونكەر چىيە ؟
خۇاى گەرە دەفەرموئىت (اِلَّا مَنْ خَطَفَ الْخَطْفَةَ فَاتَّبَعَهُ شَهَابٌ نَّاقِبٌ)
[الصفات: ۱۰] . لە ئايەتەكەدا (شهاب ناقب) ھاتوۋە، كە لە زمانى عەرەبىدا بە ماناى ھەسارۇكەيەكى، يان تەنىكى زۆر بىرىسكەدارو رووناكە، بە جۇرىك رووناكەيەكەى كونكەر بىت، واتە ئەۋەندە بەھىزە تارىكىي ئاسمان لە دووربىيەكى زۆرەۋە دەرەۋىتتەۋە ھەموو ناۋەندىك كوندەكات .

ئەۋەى لىردا شايانى باسە ئەۋەيە كە وشەى (الثاقب) لە ئايەتەكەدا ھاتوۋە بە ماناى كونكەر دىت، ئەمەش بەھۇى زۆر خىرايى ئەمەنەيزەكانەۋەيە كە ھىچ شتىك لە بەردەمىاندا خۇى نەگرىت و كونىدەكەن، واتە دەپىر، ئەگەر بەرگە ھەۋاى زەمى نەبوايە، ئەمەنەيزەكانە كە سەرچاۋەكانىان بە تەۋاى نازانىت تەنى ئاسمانى قەۋارە جىاۋازن كە لە نىۋ كۆمەلەى خۇردا دەسورپنەۋە بە خىرايەكى گەرە ۋە ئالۇز خولگەكانىان زۆر ئالۇز، بەلام ھەرگىز زىيان بە ژيانى سەر زەمى ناگەيەنن مەگەر بە ۋىستى خوا نەبىت؟

شايانى باسە كە گەيشتنى ئەمەنەيزەكانە بە زەمى گرنگى و بايەخى زۆرى ھەيە لاي گەردوونناسەكان، چونكە ئەمە بەردو نەيزەكانە تاقە سەرچاۋەى ماددىن كە لە دەرەۋەى زەمى بىن و بگەنە سەر زەمى و بگەنە دەستى زاناکان، تا لىكۆلپنەۋەيان لەسەر بگەن، بۇ تىگەبىشتى زىاتر لە بنەرەتى گەردوون و چۇنىەتى بەدىھاتنى ئەمە گەردوونە قەشەنگە. سوود لەم سەرچاۋانە ۋەدەرگىراۋە :

1. <http://geology.com/articles/meteor.shtml>
2. Matts Roos, Introduction to Cosmology, John Wiley and Sons, 2003.
3. Michael Rowan-Robinson, Cosmology, Oxford University Press, 1996.
4. www.kaheel7.com

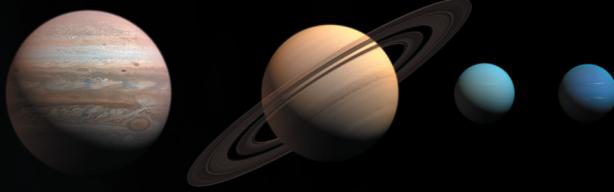
ئەۋەى لىردا شايانى باسە ئەۋەيە كە وشەى (الثاقب) لە ئايەتەكەدا ھاتوۋە، كە لە زمانى عەرەبىدا بە ماناى ھەسارۇكەيەكى، يان تەنىكى زۆر بىرىسكەدارو رووناكە، بە جۇرىك رووناكەيەكەى كونكەر بىت، واتە ئەۋەندە بەھىزە تارىكىي ئاسمان لە دووربىيەكى زۆرەۋە دەرەۋىتتەۋە ھەموو ناۋەندىك كوندەكات .

ئەمەرو ھەر مەروۋىكى ناسايى لە شەۋدا سەرنجى ئاسمان بەدات ، ئەۋا بە روونى ئەۋە دەبىنبت كە لە ئاسماندا لە پرىكدا بىرىسكەيەكى بەھىز پەيدا دەبىت و پاشان نامىنبت، لاي خۇمان بەۋە دەللىن ئەستىرە كشان، كە ئەمە راست نىيە، بەلكو راستىيەكەى ئەۋەيە كە ئەمەرو زانست باسى دەكات، ئەۋانە بەردى پچووك و گەرەم و ھەندىك جار كانزايىن، كە بە خىرايى زۆر بە دەۋرو پىشتى زەويدا دىن و دەچن و لە نىۋ كۆمەلەى خۇردا دەسورپنەۋە، ھەندىكىان رىرەۋەكانىان بەرەم زەمى دەبىت و بە خىرايى گەرە بە نىۋ بەرگە ھەۋاى زەويدا بەرەم زەمى دىن و لە ئەنجامى ھىزى لىكخشاندى نىۋان ئەمە بەردانەۋە ۋە ھەۋادا پەلەى گەرمىيان ئەۋەندە بەرز دەبىتەۋە، كە دەبىتە ھۇى سوتاندنىان و ئەمە بىرىسكەيە دروستدەبىت، لەم ميانەيەدا بەردەكە ھەلدەۋەشىت و ھىچى نامىنبت و زەمى و ژيانى سەر زەمى بە سەلامەتى دەمىننەۋە. ۋەك پىشت ئامازەمان پىدا لەگەل ئەمە ھەموو سوودانەى بەرگە ھەۋاى دەۋرى زەمى، ئەمە بەرگە ھەۋاىيە رۇلى قەلغانى پارىزەرىش دەبىنبت .

چگە لەم واتايەى پىشوو، وشەى (الثاقب) بە ماناى زۆر خىراش دىت، چونكە خىرايى ئەمە بەردە ئاسمانىانە زۆر گەرەيە. بە پى لىكۆلپنەۋە

توێژینه‌وه‌ی بینای گەردوونی:

Mercury Venus Earth Mars Jupiter Saturn Uranus Neptune

“Planets”

Ceres Pluto 2003 UB 313

“Dwarf Planets”

وشە قورئانییەکان دووبارە دەکەنەوه

وهر گێڕانی: ئەلەند ئۆمید

ئەمەش سەلماندنی راستیی و تەبیعی پەرودەگارد، کە دەفەرمویت: **(أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا)** **النساء: ۸۲.** واتە: ((ئەوه بۆ بیر ناکەنەوه لە قورئان؟ خۆ ئەگەر لە لایەن کەسیکی ترهوه بوايه جگه له خوا، بیگومان جیوازیی زۆریان تیدا دەبینی)).

دەستپێک

خۆشترین کات ئەو کاتانەیه، کە باوەردار موعجیزەیهکی نوێ پەرتووکی پەرودەگارد دەبینیتەوه، ساتیک بۆ یەکەم جار لەگەڵ تیگەشتنیکى نوێی نایەتیکى قورئانیدا دەژی، کاتیک لەم وتەیهی پەرودەگار ورد دەبیتهوه: **(وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ)** **(النمل: ۹۳)** واتە: ((هەرودها بلی هەموو سوپاس بۆ خوایه، کە لە داهاودا نایەت و نیشانەکانی خۆیتان پیشاندەت، ئەو کاتە دەیناسن (دەزانن نایەتی خوان)، پەرودەگارت بێناگا نییه لەوهی، کە ئیوه دەیکەن)).

لەم توێژینه‌وه‌یه‌دا لەگەڵ بەلگەیه‌کی نوێ و موعجیزەیه‌کی پرشنگدار و راستییه‌کی سەلمێراودا دەژین، کە قورئانی پیرۆز پیش چوارده سەده باسی کردووه، پاشان زانا خۆرئاواییه‌کانی ئەمرو دین و ده‌قووده‌ق دووباره‌ی ده‌کەنەوه!!

بەلامانەوه سەیر نەبیت، کاتیک زانیان بۆ هەمان گوزارشته‌کانی قورئان گەراونەتەوه! بیگومان لەمەشدا هیچ هەلەو زیادەرەوییه‌ک (مبالغه) نییه، بەلکو راستییه‌کی سەلمێراوه و ئیمەش بە رێگایه‌کی ئاسان دەیسەلمێنین. لەمەشدا وه‌لامی هەموو ئەو کەسانه دەدەینه‌وه، کە دەلین قورئان لە رووی زانستی و گەردوونییەوه موعجیزه نییه.

زۆر جار هەندیک ئایاتی قورئانیی دەیوه‌ستاندم و نەمەدەتوانی تەفسیریکی زانستی و لۆژیکیانەى بۆیکەم، بەلام لە دواى گەشتیک لە

لەم توێژینه‌وه‌یه‌دا چەند راستییه‌کی گەردوونی زۆر نوێ پەرتووکی پەرودەگارد دەدره‌وشیتەوه و ئەوه دەردەخات، کە چۆن هەمیشە زانست لەگەڵ قورئانی پیرۆزدا هاوارا و هەماهەنگه، ئەمەش سەلماندنی ئەو راستییه‌یه، کە قورئانی پیرۆز پەرتووکی پەرودەگارد، زانیان هەرچەندە لیکۆلینەوه بکەن و پێشکەون، پێویسته سەرەنجام بەره‌و قورئان بگه‌ڕێنه‌وه.

کورتەى توێژینه‌وه‌که:

زانا گەردوونییەکان لەم دوايانەدا دەستیان کردوو بە بەکارهێنانی چەندین زاراوه‌ی نامۆ، ئەو وینانەى، کە سوپەر کۆمپیوتەر لە سەده‌ی بیستویه‌کدا کیشاونی، گەردوونیان وا دەردەخست، وه‌ک ئەوه‌ی گەلەئەستیره‌کان مرورای بن و ملوانکەکانیان رازاندیته‌وه، لەبەر ئەوه ئەمرو باس لە رازاندنەوه‌ی ناسمان بەو گەلەئەستیرانه‌ ده‌کەن، دەلین چنراویکی گەردوونیی هەیه، کە گەلەئەستیره‌کان لەسەر تالەکانی دانراون!! هەرودها دەریانخست، کە گەردوون بینایه‌کی تۆکمەیه و بۆشایی تیدا نییه، لەبەر ئەوه زاراوه‌ی (بینا)یان لە جیاتی زاراوه‌ی (بۆشایی- فضاء) بۆ بەکارهین. ئەوه‌ی جیی سەرسامییە، ئەوه‌یه کە قورئانی پیرۆز بە وردییه‌کی لەرادەبه‌ده‌ر، باسی لە زۆریک لەوانه‌ کردووه! ئەو بەلگانه‌ش کە لەم توێژینه‌وه‌یه‌دا دەیانبینین بەلگه‌ی زۆر به‌هێز له‌سەر ئەو راستییه، بە یارمه‌تی پەرودەگارد گرنگترین وتەکانی توێژەرەوانی سەر ئاستی دنیا ده‌قووده‌ق ده‌خه‌ینه‌ روو. هەر بەو زمانه‌ی، کە لە مالپەرەکانیاندا توێژینه‌وه‌کانیان پێ نووسیوه، هەموو کەسیکیش دەتوانیت راسته‌وخۆ و تەکانیان ببینیت. لەبەر‌امبه‌ردا لە وتەکانی پەرودەگارد راده‌مێنین و به‌بێ هیچ لیکدانەوه‌یه‌کی ناراست لێیان ده‌کۆلینەوه و به‌راوردیان ده‌کەین.

بیگومان لیکچوونیکى تەواو دەبینین لە نیوان دۆزینەوه‌ی زانستییه‌کانی ئەمرو و ئەوه‌ی قورئانی پیرۆز پیش چەندین سەده باسی کردوون.

گەر ان به نیۆ مالمپەرە زانستییهکان و بهنیۆ ئەو دۆزینەوانەدا، که له بوارى فەلەک و گەردووندان. له ناکاودا بینیم، ئەوهی زاناکانی ئەمرۆ دۆزیویانەتەوه، قورئانی پیرۆز بهوپەرپی روونی و وردییەوه باسیکردوو.

بهلام ئەمجاره پێچهوانه روویدا، تیبینی شتیکی سهیرمکرد لهو لیکۆلینەوهکادا، که سهبارت به پیکهاتن و گەشەکردن و بینای گەردوون، ئەویش ئەوه بوو زایانی فەلەک تازە دەستیان کردوو به بهکارهێنانی وشەیهکی نوێ، که وشەى (بناء)ه، لهکاتیکیدا لهسەرتهای دەستکردنی زاناکان به دۆزینەوهکانی گەردوون، وشەى بۆشایی (فضاء-SPACE) یان بۆ بهکارهینا، چونکه وا گومانیان دەبرد، که گەردوون پر بییت له بۆشایی، بهلام کاتیکی زانیارییهکانیان گەشەى کردو توانیان به وردیهکی سهرنجراکیش پیکهاتنهکهی بیین و چنراوی توندوتۆڵ و لهیهکبهستراوی گەردوونیان بینی(COSMIC web)، دەستیان کرد به بهکارهینانی زاراوهیهکی نوێ، که زاراوهی بئنا (بناء-bilding)بوو.

بیگومان ئەوان بینایهکی ئەندازهی تۆکمەیان بینی، به جۆریکی گەلهئەستیرهو کۆبونهوهیان خشتهکانی ئەم بینایه دهنوین. ههروهها دەستیانکرد بهباسکردن له ئەندازهی بینای گەردوون و زاراوهی نوێی وهک(رایهلی گەردوونی-الجسور الکونیة) و (دیواری گەردوونی)یان بۆ بهکاردهینا، ههروهها بینیان ماددهیهکی نهبینراو ههیه، ناویان نا(مادهی تاریک-الماده المقلمه- dark matter)، ئەم ماددهیه گەردوونی پر کرووهو دەستی بهسەر دابهشبوونی گەلهئەستیرهکاندا گرتوووه رایهلی وهک پردی (جس)دروستکردوو، ههروهها گەلهئەستیرهکان پیکهوهدهبهستیتیهوه(۱).

رەخنە لاوازهکان

هەندیک وتار لهم دوایینهدا دەرچوون خاوهنهکانیان پرسیری ئەوهدهکهن: باشه ئەگەر ئەم راستییه زانستی و گەردوونییانه له قورئانی پیرۆز و له پێش ۱۴۰۰ سالهوه هەن، بۆچی کاتیکی دەدۆزینەوه، ئنجا دەلین قورئان باسی لهوانه کردوو؟

وهلامی ئەم پرسیاره هەر لهو نایهتانهدايه، که له بارهی لهیهکچوونی قورئان و زانستهوه هاتوون، ئەم نایهتانه رووی لهو بیباوهانهیه، که نکولی قورئان دهکهن و باوهریان پێی نییه. بییان دهقهرمویت، که ئەوان راستییه گەردوونییەکان دەبینن و دۆزینەوهکان لهسەر دەستی ئەوان دەبییت: (سُرِّيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ) (فصلت: ۵۳). واته((له داهاتوودا بهلگهکان له ئاسۆکان و له خۆياندا نیشانی بیباوهران ددهین، ههتا بۆیان دهریکهویت ئەم قورئانه ههق و راستییه و لهلایه ن خودای گهورهه هاتوو، ئایا پهروهردگارت بهس نییه، کهبهسهه ههموو شتیکیدا ئاگاداره)).

ئەم نایهته راشکاوانه رووی له گومانداران له قورئانه، خوی گهوره موعجیزه بهلگهکانی خۆی نیشانی ئەوان دهدات، تا دنیایو بیگومان بن قورئان ههقه و وتهی خوایه. ههروهها بانگیاندهکات و دهیاندوینیت به وتهی: (أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا) النساء: ۸۲ واته: (بیباوهران بۆ له قورئان ورد نابنهوه، خو ئەگەر لهلایه ن جگه له خوداوه بووايه، حیاوازییهکی زۆریان تیدا دهبینی).

کهواته ئەگەر ئەم قورئانه هی مرۆف بووايه، حیاوازیی و ناکۆکیمان تیدا دهبینی، بهلام کاتیکی لهیهکچوون و ههماههنگیمان لهگه ن زانستی نویدا تیدا بینی، بهلگهمان دهداتی، که لهلایه ن پهروهردگارهه هاتوووه

هەر خۆیهتی بهدهیینهری گەردوون و دابهزینەری قورئان. ئامانجی ئیعبازی زانستی ئەوهیه، که ههماههنگی و ریکخستن له ههموو شتهکاندا ببینن و هیچ کهموکورتی و ههله و ناکۆکییهکه نه دۆزینەوه. ئەمه تایبهتمهندی پهرتووکی پهروهردگاره. کهچی پهرتووکی مرۆف ههچهنده دانهرهکانیان چاککاری تیدا بکن، هیشتا هەر ههله و حیاوازیی و ناکۆکی تیدا دهبییت. گههرترین بهلگهش لهسهه راستگویی ئەم ههقیقهته قورئانییه ئەوهیه، که زاناکان دهستیانکردوو به گۆرینی زاراوه گەردوونییەکان: بۆ نموونه گۆرینی زاراوهی بۆشایی(فضاء) بۆ بینا (بناء). کهواته ئەوان پاش دۆزینەوهی مادده تاریکهکه، بۆیاندهرکهوت، که له ناوانهکهدا ههلهبوون، بۆیه بهرهه بهکارهینانی زاراوهیهکی وردترو راستر رۆشتن، بهلام قورئانی دابهزیو لهلایه ن ئەو زاتهی ئاگاداری نهیینییهکانی ئاسمانهکان و زهوییه، راستهوخۆ دهربرینی وردی پیداوین، وهک ئیستا دهیبینن.

ئەگەر ئەم دۆزینەوانه لهلایه ن باوهردارانوه بدۆزرایهتەوه، دواتر بیانگوتایه ئەمه له قورئاندا ههیه، ئەو کاته بیباوهران گومانیان له راستییهکهی دهرکردو دهیانگوت خۆیان ریکیانخستوه. بهلام موعجیزهکه لهوهدايه کاتیکی دهبینیت ئەو کهسهی نکولی قورئان دهکات، بئ ئەوهی ههست به خۆی بکات، وشهکانی قورئان دووباره دهکاتهوه!!

کهواته دۆزینەوهکان لهلایه ن بیباوهرانهوه، موعجیزهکه لاواز ناکات، بهلکو گههرتری دهکات. ئەگەر له نایهته قورئانییه گەردوونییەکان بروانین، دهبینن زۆریهیان لهگه ن بیباوهراندادهدوین، باوهردار باوهری به ههموو ئەوانه ههیه، که لهلایه ن پهروهردگارهه بۆی دابهزیوه. ئەم راستییه زانستیانهش باوهرو دنیاییان به پهروهردگاریان پتهوتر دهکات. بهلام بیباوهر پبویسته رامینیت و بیر بکاتهوه، تا به قهناعهتی خۆی دهگاته باوهرو له پشت ئەم راستیانهوه له راستییتی ئەم دینهو پهیامی ئیسلام تیبگات.

بهره پشچوونی راستییه زانستییهکان

له سهدهی حهوتهمی زاینیدا «سهردهمی دابهزینی قورئان» خه لکی باوهریان وابوو، زهوی ناوهندی گەردوونهو ئەستیرهه ههسارهکان به دهوریاندا دهخولینەوه. هیچ کهس نهبوو زانیاریی سهبارت به بینای گەردوون و پیکهاتن و گەشەکردنی ههبییت، کهسێک نهبوو خه یالی بۆ ژماره ی زۆری گەلهئەستیره زه بهلاحهکان بچیت، بهلکو هەر هیچیان دهرباره ی گهله ئەستیرهکان نهدهزانی، ئەم بارودۆخهش هەر وا مایهوه، ههتا راپه رینی نوێی زانستی دهستیپیکرد، کاتیکی زاناکان له تهلسکۆیه گهورهکانیانهوه دهستیان به روانین لهئاسمان کرد. دواتریش هۆکارهکانی شیکردنهوی شه بهنگیان بۆ روونای گهلهئەستیره دوورهکان بهکارهینا، پاشان به بهکارهینانی تهکنیکی چارهسهه به کۆمپیوتەر، بۆ دهست کهوتنی زانیارییه گەردوونییەکان سهردهمیکی نوی هاتهکایهوه.

بهلام له سهههتای ههزاره ی سهیهمهدا، گەردوونزانیی بهبهکارهینانی سوپهر کۆمپیوتەر چوه سهردهمیکی نوپوه، کاتیکی زاناکان هیلکاریی سی دووری(three dimension) گەردوونیان کیش. ئەو ئەنجامهش، که زاناکان پێی گهیشتن و سهلماندیان، ئەو راستییه بوو که ههموو شتهکان له گەردووندا بینایهکی تۆکمه دروستدهکن.

خشتهکانی بینا «لبنات بناء»

ئەمه نموونهیهکه لهسهه ر ئەو وشانهی، که زانا خۆرئاواییهکان تازه بهکاریدههینن و له پێش سهدان سالهوه له قورئاندا ههیه. لهیهکیکی له توێژینهوهکانی پێگه ی فەلەکی باشوری ئەوروپیدا، دهستهیهک له

پاگو بیگهردی بۆ خودا! وشهیهك له سهدهی چهوتهمدا قورئان بهکاریهیناوه، زاناكان له دواى سهلماندنیان كه ئەم وشهیه راستترین دهربرینه، ئەمرۆ له سهدهی بیستویهکاندا دین و هه مان وشه بهکاردهیننهوه، نایا ئەمه ریککهوته، یان موعجزیه؟!

شیوهی (۲) ئەم وینه تازه گیراوهی گهردوون، بوونی ماددهیهکی تاریک که نابیریت دهردهخات و روونی کردووتهوه که ۹۵٪ ی بینای گهردوونی پیکهیناوه. هه موو ئەوانه دیانبینین له گهله ئەستیرهو تۆزو گازو دووکهلی گهردوونی ۵٪ ی گهردوون زیاتر نانوین. ئەم گهله ئەستیرانه به رهنگی پرشنگدار و رهنگاورهنگ دهردهکهون، بهجۆریک زانیانی ئەمرۆ ئەو گهله ئەستیرانه به گهله مرواریهک دهچوین، که ملوانکهیان رازاندیهتهوه، ههروهها ماددهو وزه، گهردوونیان پر کردووهو بۆشایی بوونی نییه، کهواته: ئەم راستیهیه گهردوونیه سهلمینراوهی زانیان دهیبین، دهتوانین لهم رستهیهدا کورت بکهینهوهو بلین: «الکون هو بناو، وهو مزین، ولا يوجد فيه فراغ أو شقوق». «گهردوون بینایهکهو رازینراوتهوهو بۆشایی و کهلینی تیدانییه»، سهیر له وهدایه قورئان له پیش زاناكانهوه، ئەم راستیهیه له نایهتیکدا کورتکردووتهوهو دهفرمویت: (أَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا؟) «أَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ؟»

مروارییهکان ملوانکهکانیان رازاندووتهوه!

له وتهی زانیاننهوه کاتیك باس له بینای گهردوونی دهکهن، دهیبین باس له لیکچونیکی نوێ دهکهن، که گهله ئەستیرهکان و کۆبونهوهیان به رهنکه جیاوازهکانیان (شین، زهرد، سهوز) دیمه نیکی نوازه دنوین، که له موروی سهه ملوانکه، یان مرواری ریز کراوی سهه دهزوو دهچن. واتا زاناكان بینا و رازاوهی دهیبین. لهیهکیک له وتاره زانستهیهکاندا دواى ئەوهی گهروهترین زاناکانی فهلهک ئەم زینهت و رازاوهیهیان بینا، گوتیان:

"Scientists say that matter in the Universe forms a cosmic web, in which galaxies are formed along filaments of ordinary matter and dark matter like pearls on a string".

واته: «زانیان دهلین: مادده له گهردووندا چنراویکی گهردوونی پیکدههینیت، به جۆریک گهله ئەستیرهکان له سهه داوهکانی (خیوط) مادده ناساییهکهو و مادده تاریکهکه وهک مروارییهکانی سهه ملوانکه درێژ بوونهتهوه» (۳)

دووهمین شت که چاوهروانم نهدهکردو پیکهیشتم ئەوه بوو بینیم، قورئان به وردیهکی تهواوو ریککهوتنیکی سهرنجراکیش

زانیان راشکاوانه رایانگهیاندا، که بهکارهینانی وشهیه (خشتهکانی بینا) یان پیباشتره له بهکارهینانی وشهیه (گهله ئەستیرهکان- المجات)، جهختیان کردووه، که گهردوون بهتهواوی بهو خشتی بینایانه رازینراوتهوه، وهک موروی ریز کراو له سهه ملوانکه، یان دهزوو!!

شیوهی (۱) کاتیك له ئاسمان ورد دهیبنهوه دهیبین به ئەستیرهو گهله ئەستیرهو و گازو دوکهلی گهردوونی پرپووتهوه. دوکهلی گهردوونی دهیبته ئەستیرهو درهوشاوه، زاناکانی ئەمرۆ به وردیهکی سهرنجراکیش له پیکهاتنی ئەستیرهو گهله ئەستیرهکان دهکۆلنهوه، واته له ئاسمان ورد دهبنهوهو له چۆنیتی پیکهاتنهکهی دهکۆلنهوه. پرسیار ئەوهیه: نایا ئەم لیکۆلینهوهیه جیه جیکردنی ئەم فهرمانهی پهروهردگار نییه، که دهفرمویت: (أَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا؟) واته: بۆ له ئاسمانی سهروو خویان وردنابنهوه، که چۆن بینامان کردووه؟

له لیکۆلینهوهیهدا بول میلهرو هاوریکانی دهلین:

"The first galaxies or rather, the first galaxy building blocks, will form inside the threads of the web. When they start emitting light, they will be seen to mark out the otherwise invisible threads, much like beads on a string".

واتا: «یهکهمین گهله ئەستیرهکان، یان باشتر بلین یهکهمین خشتهکانی بینا، بهنی چنراو دنوین، کاتیك روونکی پهخشدهکهن، که دهیبیریت هه موو تاله نهیبیراوهکان به دیاردهکهون. ئەوکات بهرادهیهکی زۆر له موروی سهه ملوانکه دهچن» (۲)

کاتیك زیاتر له وتارو لیکۆلینهوه زانستهیه نوییهکانی تری گهردوون کۆلیمهوه، دنلیابووم ئەمه تهنه زانا نییه، که هه مان بۆچونی هه بیئت، بهلکو هه موو زاناکانی تریش راستی بینای گهردوونی دوپاتهکه نهوهو نزیکه وتاریک یان لیکۆلینهوهیهکی نه ماییت زاراوهی بینای گهردوونی (structure of universe) ی بهکار نههینابیت.

ئهمهش بهلگهی ئەوهیه زاناكان هاودهنگن له سهه ئەم ههقیقهته زانستهیه. دواتر راستهوخۆ گهراوهوه بۆ کتیبی راستیهیهکان (قورئان)، بهدواى وشهیه بینادا گهراو، تاجزانه و اتاکانی چین، ئەنجام بۆمدهرکهوت لهم نایهتهدا له وهسفی ناسماندا هاتووه: (اللّٰهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوْرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيْبَاتِ ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمُ فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ) غافر: ۶۴. ههروهها لهم نایهتهدا: (اللّٰهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً) البقرة: ۲۲.

شیوهی (۳) دیواریک له نهستیرو دوکلی گهردوونی، که دریزییه که دهگاته ۱۵۰۰ سالی روونکی، له گهردووندا ملیونان له دیواره هیه. نه و کهسهی سهرنجی دوزینهوه و وتی زاناکان سهارت به بوونی دیوار و رایهلی (جسور) گهردوونی به سهر، بدات، بوئی دهردهکویت گهردوون بینایه کی نهاندازیاری مهزنه. پاكو بیگهردی بؤ نهو زاتهی که پیس زانا خورناواییه کان به چهندين سهده باسی لهم بینایه کردووه دهفرمویت: **(والسما بناء) (البقرة: ۲۲)**. وشهی بینا (بناء) که لهم نایه ته دا هاتووه، ههمان وشهیه که زاناکانی نهمرؤ بهکاری دهین «building».

لیره دا با ساتیک بوهستین و رامینین:

خوای گهوره له باسی بیباوه راندا دهفرمویت: **(بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَرِيجٍ) ق: ۵**. واته: (به لکو نهوان باوه ریان به قورئان نه کرد، کاتیک بویان هات، بوئه نهوان له کاریکی تیکهل وپیکه لی و سهرگهردانی دان).

سهره رای نهوش له نایه تی دواتر دا بانگیشتیان دهکات بؤ سهرنجدان و وردبوونهوه له چوئیتی بیناکردن و رازاوهی گهردوون و دلنیا یان دهکاته وه، نهوهی بینای گه له نهستیروکانی دروستکردووه، ههرئه ویشه کردویه به زینه تی ناسمان **(كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا)**، به لکو هوکارهکانی وردبوونهوه و دوزینه وه گانی بؤ رامکردون، ههتا لهم بینایه وه بتوان بیناکاره کهی (سبحانه و تعالی) ببینن. ههروه ها ههتا لهو سهرگهردانی و سهرلیتی چوونه یان بینه دهره وه و بیر لهم بینا گهردوونیه توکمه و ریکو پیکه بکنه وه. (لستیقنوا بوجود الخالق العظيم تبارک و تعالی). تا دل نارام بن له سهر مهزنی به دیهینه ره کهی (تبارک و تعالی). نایا نهمه زمانی زانستی بانگه شهی په روهردگار نییه، تا باوه به شکومهندی نهو بینن؟

دینیک بهم بهرنامه زانستییه و بهم جوړه له گهل ناموسلماناندا مامه له بکات، نایا دینی دواکهوتن و توقاندنه؟ یان دینی زانست ولیبوردی و قایل بوونه؟!

له پانتایی تهفسیره وه

نیمام ته بهری (رحمتهی خوای لی بییت) له تهفسیری نایه تی **(أفلم ينظروا إلى السماء فوقهم كيف بنيناها)** دا دهلیت: بؤ نهوانه ی بیباوه رن به زیندووبونهوهی دواى مردن، سهیری ناسمانی سهر خویان ناکهن، چوون بینامان کردووه؟ و کردومانته بانیکى پاریزرو و به نهستیروکان رازاندومانته وه؟ **(وما لها من فروج)** واته: هیچ که لین و لیکتر ازوی تییدا نییه.

ههروه ها نیمام قورتوبی (رحمتهی خوای لی بییت) له تهفسیری نه م نایه ته دا **(أفلم ينظروا إلى السماء فوقهم)** دهلیت: نه مه تیروانینی په ند وهرگرتن وتیرامانه، نهو زاتهی توانیویه تی بیان هیئته بوون، به تواناشه به سهر گهرانه وه یان، **(كيف بنيناها)** چوون بینامان کردووه بهر زمان کردووه ته وه به بی پایه **(وزیناها)** و به نهستیروکان رازاندوومانته وه.

له تهفسیری ته بهری (رحمتهی خوای لی بییت) له باره **(والسما بناء)** دهلیت: ناسمان به **(السما)** ناوده بریت له بهر بهرزییه که ی به سهر زهوی و دانیشتوانه کهیدا، هه موو شتیک له سهر شتیکی تر، نهوهی سهره وه بؤ خواره وهی ده بیته ناسمان (سما)، له بهرته وه به سه قفی خانو گو تراوه: (سماوة) چونکه ژووروی خانو وه که یه. به ناسمانیش بؤ زهوی دهوتریت (السما)، له بهر بهرزی و بلندییه که ی به سهریه وه.

له تنیا نایه تی کدا باسی لهم راستییانه کردووه!! لهوش سهر تر نهوهیه نه م نایه ته رووی لهو بیباوه رانه یه، که قورئان به راست نازانن، دهیان دویئیت و بانگیاندهکات دهکات، بؤ سهرنجدان و وردبوونهوه و لیکوئینه وه له چوئیتی نه م بینایه و رازاوهییه که ی. تییرامان له نیوانی نه م زینه ته دا، ریگ نامازیه بؤ نهو ماده تاریکه ی نهوان دهیینن! خوای گهوره دهفرمویت: **(أفلم ينظروا إلى السماء فوقهم كيف بنيناها وزینناها وما لها من فروج) ق: ۶**. وشهی (الفروج) له زمانه وانیدا (درزو که لینه) وه که (معجم لسان العرب) دا هاتووه.

پیشت زاناکان گومانیان دهرد نیوانی گه له نهستیروکان بو شای بییت، به لام دواتر بویان روون بووه وه، که بو شای بوونی نییه و گهردوون به مادهی تاریک پر بووه ته وه، نه مه ش دهیسه لیئیت ناسمان هیچ درز و که لین و بو شاییه کی تیدانیه.

وشه قورناییه کان له زاراهوکانی خورناو دا!

نه گهر لهو نایه تانه ی په رتووی خوای گهوره بکوئینه وه، که باسی بینای گهردوون ده کهن، ده بینن روونکرده وه خوداییه کان هه میسه جهخت له سهر نهو راستیییه ده کهنه وه، که گهردوون بینایه کی به هیرو توکمه و توند و توله. په روهردگار دهفرمویت: **(أَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ السَّمَاءُ بَنَاهَا) (النازعات: ۲۷)**، واته: (نایا دروستکردنی نیوه توندو تولتر و قایمتره، یان بیناکردنی ناسمان). زانایان سه لماندویانه نهو هیزه ی له م گهردوونه دایه، سه رووی هه موو خه یالیکه، ده توان له کو تایی نه م لیکوئینه وه یه دا بؤ لینکه کان بگهرینه وه، به مه بهستی وهرگرتنی بیرۆکه یه که له سه ره به یی نهو هیزانه ی ده ستیان به سهر گهردووندا گرتووه، بونموونه وزه ی تاریک (الطاقة المظلمة). په روهردگار سویندی به م بینایه خواردووه دهفرمویت: **(والسما وما بناها) (الشمس: ۵)**. گومانیشی تییدا نییه خودای کار به جی، شتیک مهزن نه بییت سویندی پی ناخوات.

نه مه یه کیکه لهو زانایانه ی که جهخت دهکاته وه، گهردوون هه مووی پیکه وه بریتییه له بینایه کی مهزن.

"One of the most obvious facts about the Universe is that it shows a wealth of structure on all scales from planets, stars and galaxies up to clusters of galaxies and super-clusters extending over several hundred million light years".

واته: «له دیارترینی راستییهکانی گهردوون نهوهیه، که گهردوون به هه موو پیوره کان، به هه ساره و نهستیرو گه له نهستیرو کو بوونه وه ی گه له نهستیروکان، که ملیونان سالی روونکی دوورن، وه که بینایه کی دهوله مند دهردهکوویت» (۴).

قه‌تاده له ته‌فسیری ئایه‌تی (و‌السماء ب‌ناء) دا ده‌لیت: ئاسمانی بۆت کردووته سه‌قف.

ئیس‌تا پرس‌یار ده‌که‌ین: ئایا ئه‌وه‌ی ته‌فسیر زانه‌کان (ره‌حمه‌تی خ‌وایان لیب‌یت) له‌و ئایه‌تانه‌وه‌ لیب‌ی تی‌گه‌یشتون، ئه‌وه‌ نییه، که زاناکانی ئه‌مرۆ ده‌ریان‌خستوه؟ ئایا مادده‌ گه‌ردوونی پر نه‌کردوه؟ ئایا ئه‌ستیره‌و گه‌له‌ئه‌ستیره‌کان زینه‌تی ئاسمان نین؟ ئایا ئه‌م ئاسمانه‌ نییه، چۆله له‌ که‌لین و درزو بۆشایی؟ ئه‌مه‌ش روونی ده‌قی قورئانی ده‌سه‌لم‌نییت، به‌ جوړیک هه‌رک‌ه‌س په‌رتووک‌ی خودا بخ‌وینیت‌ه‌وه، به‌پیی پ‌سپۆری خ‌وی و زانیاری سه‌رده‌مه‌که‌ی له‌و راستییانه‌ تیده‌گات.

روه‌ه‌کانی ئی‌ع‌جازو پ‌یش‌ده‌ستی زانستی ئایه‌ته‌کان

چ‌ه‌ند پرس‌یاریک هه‌میشه دووباره‌ی ده‌که‌ینه‌وه: ئه‌گه‌ر قورئان دانراوی موحه‌مه‌د ب‌یت (صلی الله علیه وسلم)، له‌کاتی‌کدا ئه‌و نه‌خ‌وینده‌وار بوو، چ‌ون توانی پرس‌یار بخاته به‌رده‌م ب‌یاوه‌ران و بانگیان بکات تا له‌ چ‌ونیتی بینای گه‌ردوون ورد ب‌بنه‌وه؟ چ‌ون دیاریکرد، که ئه‌ستیره‌کان ئاسمانیان رازاندووته‌وه؟ له‌ کویوه ئه‌م زاراوه‌ زانستییه‌ وردانه‌ی وه‌کو (ب‌ینا- ب‌ناء)ی هی‌ئا؟ چ‌ون زانی گه‌ردوون هیچ بۆشایی و که‌لین و که‌له‌به‌رو ناته‌واوییه‌کی تیدا نییه؟ ک‌ی له‌و سه‌رده‌مه‌ خ‌ورافیانه‌، ئه‌و زانسته‌ گه‌ردوونیانه‌ی ف‌یرکرد؟

ب‌یگومان بوونی گوزارشتی زانستی ورد و چ‌وونیه‌ک له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی زاناکانی ئه‌مرۆ ده‌یب‌ین، به‌لگه‌ی ئی‌ع‌جازی گه‌ردوونی قورئان و به‌لگه‌ی پ‌یش‌ده‌ستی په‌رتووک‌ی په‌روه‌ردگاره له‌ زانستی نوپی گه‌ردوونیدا. له‌ قورئانی پ‌یرۆزدا هه‌میشه وشه‌ی ب‌ینا (ب‌ناء) به‌ وشه‌ی ئاسمان (السماء) ه‌وه به‌ستراوته‌وه. هه‌روه‌ها به‌ رازاوه‌یی گه‌ردوون و فراوانبوونی ه‌وه به‌ستراوته‌وه، خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: (و‌السماء ب‌نییناه‌ا ب‌اید و‌ان‌ا لم‌وسعون) واته: (ئاسمانمان به‌ هی‌رو توانایه‌کی گه‌وره ب‌ینا کردووو ئی‌مه‌ فراوانیده‌که‌ین).

ج‌یگای سه‌رس‌ورمانه، که خه‌ریکه توپ‌ژینه‌وه‌یه‌کی نو‌ی نه‌دۆزینه‌وه، که باس له‌ بینای گه‌ردوونی بکات و له‌هه‌مان کاتدا باس له‌ فراوانبوونه‌که‌ی نه‌کات!! ئه‌مه‌ش کتومت ئه‌وه‌یه، که قورئان له‌م ئایه‌ته مه‌زنه‌دا ئه‌نجامی داوه، کاتی‌ک باسی له‌ ب‌نیاتنان و بینای گه‌ردوونی (ب‌نییناه‌ا) کردوو، باسی له‌ فراوانبوونه‌که‌شی کردوو (لم‌وسعون)، واته قورئان یه‌که‌مین په‌رتووک‌ه، که بینای گه‌ردوون و فراوانبوونه‌که‌ی پ‌یکه‌وه به‌ستووته‌وه.

پرس‌یاری نویمان ئه‌مه‌یه، ئه‌مه‌ چی ده‌گه‌یه‌نیت کاتی‌ک زاناکان ده‌فاوه‌ده‌ق و وه‌ک خ‌وی گوزارشته قورئانییه‌کان به‌کارده‌یین؟ ب‌یگومان ته‌نیا شتی‌ک ده‌گه‌یه‌نیت ئه‌ویش ئه‌وه‌یه: که په‌روه‌ردگار ده‌یه‌ویت بۆ هه‌موو ئه‌وانه ب‌سه‌لم‌نییت، که گومانیان له‌ قورئان هه‌یه، ئه‌وانه هه‌رچه‌نده بکۆلنه‌وه و پ‌یش‌بکه‌ون پ‌یویسته سه‌ره‌نجام بگه‌رپ‌ینه‌وه بۆ قورئان!

له‌م ئایه‌تانه‌دا ئاماژه‌یه‌کی گ‌رنگ هه‌یه که دیاریکردوو، ک‌ی راستی‌تی بینای گه‌ردوونی ده‌رده‌خات، له‌به‌رئه‌وه گوتاره‌که‌ی (الخطاب) ئاراسته‌ی ئه‌وان کردوو، هه‌روه‌ک له‌ هه‌موو ئه‌و ئایه‌تانه‌ی باسی بینای گه‌ردوونی کردوو، ده‌ب‌ینین گوتاره‌که‌ی رووی له‌ گوماندارانی قورئانه، هه‌تا له‌ ریب‌ی دۆزینه‌وه‌کانیانه‌وه بتوانن بگه‌نه په‌روه‌ردگارو باوه‌ری راسته‌قینه‌ به‌ په‌یامه‌که‌ی.

له‌گه‌ل مندا گو‌ی بۆ ئه‌م روونکردنه‌وه خ‌وداییه‌ بگ‌رن:

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ * الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ * وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ * فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ) البقرة.

واته: (ئ‌ه‌ی خه‌لکینه په‌روه‌ردگارتان بپه‌رستن، که ئی‌وه ئه‌وانه‌ی پ‌یش ئی‌وه‌شی دروستکردوو، به‌لکو به‌و په‌رستنه خ‌وتان بپاریزن، ئه‌و خ‌وایه‌ی زه‌وی بۆ راخستون و ئاسمانی بۆکردون به‌ ب‌ینا (کو‌شک)، هه‌روه‌ها ئاوی بارانی له‌ ئاسمانه‌وه هی‌ناوته خ‌واره‌وه به‌و ئاوه جو‌ره‌ها میوه‌و به‌ری بۆ رو‌زی ئی‌وه ده‌ره‌یناوه، که‌واته هاوتا بۆ خوا په‌یدا مه‌که‌ن، که خ‌وتان ده‌زانن ب‌یهاوتایه، ئه‌گه‌ر له‌ گومان‌دان له‌م قورئانه‌ی که نار‌دومانه‌ته خ‌واره‌وه بۆ ب‌هنده‌ی خ‌ومان، ده‌ سورته‌تی‌ک ب‌ینن به‌ وینه‌ی ئه‌وو بانگی ها‌وکاره‌کانتان جگه له‌ خوا بکه‌ن (له‌ ره‌وانب‌یزان و شاعیران)، ئینجا ئه‌گه‌ر ئه‌مه‌تان نه‌کرد؟ که هه‌رگیز نایشی که‌ن، ده‌ی خ‌وتان بپاریزن له‌و ناگه‌ری که سوته‌مه‌نییه‌که‌ی خه‌لکی به‌دکارو به‌رده، بۆ ب‌یاوه‌ران سازکراوه).

ربنا ما خلقت هذا باطلا سبحانک...

په‌راویزه‌کان:

۱- مادده‌ی تاریک ئه‌و مادده‌یه‌یه، که گه‌ردوونی پر کردووو به‌چاو ناب‌ینریت، به‌لام به‌لگه‌ی زۆر له‌سه‌ر بوونی‌بوونی هه‌یه.

۲- وتاریک به‌ ناو‌نیشانی «دیمه‌نه‌کانی چ‌نراوی گه‌ردوونی» که هی س‌ی زانی به‌ناو‌باگی خ‌ورئاوایی ئه‌و بواریه‌یه، که ئه‌مانه‌ن: زانی فه‌له‌کی (بول میله‌ر) له‌ په‌یمانگای فیزیای فه‌له‌کی ئه‌لمانیا، (چ‌ون فینبۆ) له‌ هه‌مان په‌یمانگا، (بارن تۆمسۆن) له‌ په‌یمانگای فیزیای فه‌له‌کی دانیمارکی. خ‌وینه‌ری به‌رپ‌یز ده‌توانیت درپ‌ژه‌ی ئه‌م دۆزینه‌وه‌یه، له‌سه‌ر مالپه‌ری ئه‌وروپی باشوری ئه‌لمانیا ب‌بینیت: www.eso.org

۳- ب‌روانه وتاریکی نو‌ی ده‌رباره‌ی چ‌ونیتی پ‌یکهاتنی گه‌ردوون و ب‌یناکردنی له‌سه‌ر مالپه‌ری: www.govertschilling.nl

۴- سه‌یری هه‌والیک بکه به‌ ناو‌نیشانی: «چ‌ون بینای گه‌ردوونی پ‌یکدیت» که خه‌لاتی کارفۆردی ۲۰۰۵ ی له‌سه‌ر وه‌رگ‌یراوه‌له گۆنگه‌ری زانستی پادشایی سویدی بۆ زانسته‌کان ده‌رچ‌وو‌ه و تاره‌که هی س‌ی لیکۆله‌ره: (جیمس کا و جیمس ب‌یلس) له‌ زانکۆی برینستۆنی ئه‌مریکی، (مارتین ریز) له‌ په‌یمانگای فه‌له‌کی زانکۆی کام‌بری‌جی به‌ریتانی. ئه‌م وتاره له‌ مالپه‌ری ئه‌کادیمیای سویدی ده‌ست ده‌که‌ویت: www.kva.se

سه‌رچاوه‌کانی نووسه‌ر:

- ۱- قورئانی به‌رپ‌یز.
- ۲- ته‌فسیره ناو‌داره‌کانی: ابن کثیر - الطبري - القرطبي.
- ۳- فه‌ره‌نگی: لسان العرب و القاموس المحيط.
- ۴- چ‌ه‌ند وتاریکی نو‌ی به‌ ناو‌نیشانی: المادة في الكون- خلفية الإشعاع الميكرويفي الكوني- البناء في الكون- متى تشكلت الابنية الكونية الاولى، ئه‌مه‌ش له‌ مالپه‌ری ئاژانسی فه‌زایی ناسای ئه‌مریکی‌دایه: www.map.gsfc.nasa.gov
- ۵- وتاریک به‌ ناو‌نیشانی «لیکۆلینه‌وه له‌ گ‌ردبوونه‌وه‌ی گه‌له‌ه‌ستیره‌ تازه دروستبووه‌کان»: www.astronomy.com

پروانينت بۇژيان بەرگىرى جەستەت ديارىدەكات

بە سەكتەي دل، يان مردن.
لېكۆلېنەۋە زانستىيەكان دوپاتىدەكەنەۋە، كە گەشېينى مەرۇڧ
بەرانبەر داھاتوو لە رېي بەشېكى بچووكەۋە لەسەرەتاي ناۋەرەستى
مېشكدا كۆنترۆلدەكرېت. ھەرۋەھا لېكۆلېنەۋەكە ئەۋەى خستووۋتەرۋو،
كە ئەۋ ناۋچەپەي دەكەۋىتە قولايى پشت چاۋەكانەۋە، كارلېكەدەكات،
كاتېك مەرۇڧ بىرى پۇزەتېقى دەپېت دەربارەى ئەۋەى كە لەداھاتوۋدا
چى روۋدەدات. ھەرۋەھا زانايان دەلېن كەسانى گەشېين كەمتر لەكەسانى
رەشېين توۋشى خەمۇكى و پەناىردنەبەر جگەرەكېشان دەبن و گەنچتر
دەردەكەون و بەشى باشتر لە فېربوۋنيان دەستەكەۋىت و دەرامەتى
باشترىان دەستگىر دەپېت، لەھەمان كاتدا ئەم كەسانە دىندارتىن، ئەمەش
بەپېي ئەۋ لېكۆلېنەۋەپەي لە گۇڧارى (جمعية القلب الامريكىة)دا
بلاۋكراۋتەۋە.

ئەۋكەسەى لەم ئايەتەنەى قورئانى پېرۇز رابمېنېت، دەبېنېت، كە
پېن لە گەشېينى و فېرماندەكەن، كە چۇن بە گەشېينى و پۇزەتېقەنە
بروانىنە ژيان، ناۋومېدىي لەژيانى باۋەرداردا جېي نايېتەۋە، بە جۇرېك
كە قورئانى پېرۇز ئەۋكەسەى لە رەحمەتى خۋاي گەۋرە ناۋومېدن، بە
بېباۋەر دادەنېت! خۋاي گەۋرە دەفەر مۇيەت: (وَلَا تَيَّاسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا

لېكۆلېنەۋەپەي كى ئەمريكايى نۇي، ئەۋەى دۇزىيەۋە، كە رۋانينى مەرۇڧ
بۇ باروۋدۇخى دەۋرۋوبەرى، سىستەمى بەرگىرى جەستەى ديارىدەكات،
لېكۆلېنەۋەكە دەلېت: رۋانينى پۇزەتېقەنە (ايجابى) لە ژياندا كارىگەرى
بەسوۋدى لەسەر تەندروستىي ھەپەۋ سىستەمى بەرگىرى جەستە
بەھىزەدەكات. رەنگە ئەم دۇزىنەۋەپەش كارىگەرى گەۋرەى لەسەر
شېۋازەكانى چارەسەر كىردن ھەپېت.

لە لېكۆلېنەۋەپەي كى ھاۋبەشى ھەردوۋ زانكۆى (كنتاكى) و (لويزفيل)دا،
ئەۋە دۇزراپەۋە، كە ھەستى گەشېينانە دەربارەى داھاتوو، دەپېتە
ھۇى ھەستىردى باشتر لە ژيانى ۋاقى ئىستادا. ھەرۋەھا گەشېينى
بۇ تەندروستىي بەسوۋدەۋ لەۋانەش بەھىزەكردى تۋاناي بەرگىرى و
دژايەتېي نەخۇشېي.

ئەنجامەكانى ئەۋ لېكۆلېنەۋەپە لە گۇڧارى (علم النفس)دا بەۋ جۆرە
كورتكراپەۋە، كە ھىزى ۋەلامدانەۋەى بەرگىرى جەستە لە نېۋان كەسانى
گەشېيندا زياتر بەرزەدەپېتەۋە، بەلام ۋەلامدانەۋەى لاي كەسانى رەشېين
خاۋو ھېۋاشە.

لەم لېكۆلېنەۋەپەي پېشۋودا ئەۋە دەركەۋت، كە گەشېينى بۇ
تەندروستىي بەسوۋدەۋ رەنگە بە رادەپەكى زۇر بېپتە رېگر لە توۋشبوۋن

موعجیزه‌ی

پزیشکی سرکه

زۆرن ئەو مادده خۆراکپێکهانی له قورئانی پەرۆز، یان له فەرمووده‌کانی پیغه‌مبهری سه‌روهرماندا (صلی الله علیه وسلم) باس له سوود، یان زینانه‌کانیان کراوه له نیستاداو پاش گه‌شه‌سەندنی زانستی پزیشکی ته‌واو پراوهر وه‌ک ئەوهی خ‌وای گه‌وره‌ی پیغه‌مبهره‌که‌ی (صلی الله علیه وسلم) فەرمانیایێکردووبین سوود، یان زینانی ئەو مادده‌ی خۆراکپێکهانی سه‌لمیئراوه. سه‌روهرمان دهرباره‌ی سرکه‌ی ده‌فهرمویت: **(نعم الإدام الخَل) رواه مسلم** (باشترین پێخۆر سرکه‌یه‌، هه‌روه‌ها له فەرمووده‌یه‌کی تردا هاتوه‌: **(اللهم بارک فی الخَل فإنه کان إدام الأنبياء قبلي) رواه ابن ماجه** (خ‌وای گه‌وره‌ی به‌رکه‌ت بخه‌ره سرکه‌وه، که پێخۆری پیغه‌مبهرانی پێشینم بووه‌)).

تویژینه‌وه‌ی پزیشکی‌یه‌کان سووده‌کانی سرکه‌یان دۆزیوه‌ته‌وه‌وه‌ به‌رده‌وامیش سوودی دیکه‌ی ده‌رده‌که‌وت، ئەوه‌ سه‌لماوه‌ که سرکه‌ی رێگره‌ له‌سکچوون به‌ه‌وای بوونی مادده‌ی گه‌روه‌ی تاییدا. هه‌روه‌ها خ‌واردنی سرکه‌ی به‌شپۆه‌یه‌کی که‌م و رێکوپێک ده‌بیته‌ ه‌وای پاک‌کردنه‌وه‌ی گه‌ده‌وه‌ که‌وێنه‌دامی هه‌رسی مرؤف. کردی هه‌رس چالاکده‌کات و مشه‌خۆره‌کانی ناو ریخۆله‌ ده‌کوژیت، هه‌روه‌ها سرکه‌ی به‌ دژه‌ی زینده‌یه‌کی (ئه‌نتیبايوتیک) باش داده‌نریت، به‌هه‌مان شێوه‌ سووده‌کانی بۆ چاره‌سه‌ری پووک و کلۆربوونی دانه‌کان زانستیانه‌ سه‌لمیئراوه.

هه‌روه‌ها سرکه‌ی چه‌وریی خوین‌ که‌مه‌ده‌کاته‌وه، ئەگه‌ر که‌وه‌چیک‌ی لێ بکریته‌ ناو زه‌لاته‌وه‌ له‌سه‌ر نانخ‌واردن، ئەمه‌ش له‌به‌ر ئەوه‌یه‌، که‌ سرکه‌ی ترشی ئیستیکه‌، که‌ په‌یوه‌ندی به‌ به‌ پرۆتین و چه‌وریی و کاربۆهیدراته‌وه‌ هه‌یه‌وه‌ پێی ده‌کوژیت (Acetoacetate)، واته‌ خ‌واردنی سرکه‌ی به‌شپۆه‌یه‌کی رێکوپێک له‌گه‌ل خ‌واردنه‌کانی دیکه‌دا، مه‌به‌ست ئەوه‌یه‌ که‌ له‌گه‌ل زه‌لاته‌، یان که‌وه‌چیک‌ بکریته‌ ناو ئاوه‌وه‌ به‌ بخوڕیته‌وه‌، به‌مشپۆه‌یه‌ پارێزگاریی له‌ رێژه‌ی چه‌وریی له‌ خویندا ده‌کات.

له‌ پیغه‌مبهری خۆشه‌ویستمانه‌وه (صلی الله علیه وسلم) ئەوه‌ سه‌لماوه، که‌ سرکه‌ی له‌گه‌ل زه‌یتدا ده‌خ‌وارد.

سرکه‌ی سێویش باشترین جۆری سرکه‌یه‌وه‌ له‌به‌رئه‌وه‌ی جگه‌ له‌ ترشی ئیستیک، که‌ پێکهاته‌ی سه‌ره‌کیه‌تی چه‌ندیی جۆری دیکه‌ی ترشی ئەندامیی و کانزای پیویست بۆ جه‌سته‌ی تێدایه‌.

پیغه‌مبهر (صلی الله علیه وسلم) راستی فەرمووه‌، که‌ دهرباره‌ی سرکه‌ی ده‌فهرمویت ((باشترین پێخۆر سرکه‌یه‌))، ئەم فەرمووده‌یه‌ به‌لگه‌یه‌ بۆئه‌وه‌ی پیغه‌مبهر (صلی الله علیه وسلم) هیچ شتیکی نیه‌ی فەرمانی پیکردبین و زانستیانه‌ سووده‌کانی نه‌سه‌لمیئراییت، به‌هه‌مان شێوه‌ شتیکی نیه‌ی لێی قه‌دغه‌ کردین، که‌زاست زینانه‌کانی نه‌سه‌لماندیییت، ئایا دوا‌ی ئەم موعجیزه‌یه‌ هیچ موعجیزه‌یه‌ک هه‌یه‌؟

سه‌رچاوه‌کان: ۱- موقع عبدالدائم الكحيل

۲- موقع موسوعة الاعجاز العلمی فی القرآن و السنة

يَيَاسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ) (يوسف: ۸۷)

(له‌ سۆزو میه‌ره‌بایی خ‌وای گه‌وره‌ نائومید مه‌بن، چونکه‌ به‌راستی که‌س له‌ سۆزو میه‌ره‌بانیی خ‌وای گه‌وره‌ نائومید ناییت، مه‌گه‌ر که‌سانی بێباوه‌رو خ‌وانه‌ناس)

ته‌ناهته‌ له‌ قورستین هه‌لوپه‌ستا که‌ پیغه‌مبهر (صلی الله علیه وسلم) تووشی بووه‌، ده‌بین به‌ ره‌حه‌تی خ‌وای گه‌وره‌ ده‌لخۆشبووه‌ و دلته‌نگ نه‌بووه‌، خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت:

(إذ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِي اثْنَيْنِ إِذْ هَمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا) (التوبة: ۴۰).

(کاتیک ئەوانه‌ی بێباوه‌روبوون، له‌ شارێ مه‌که‌که‌ ده‌یانکرد، یه‌کیکی بوو له‌ دووکه‌سه‌، کاتیک هه‌ردووکیان له‌ ناو ئەشکه‌وته‌که‌دا بوون، (کاتیک بێباوه‌ره‌کان گه‌شته‌ ده‌رووبه‌ری ئەشکه‌وته‌که‌، ئەبوپه‌که‌ری هاوه‌لی خه‌می لێهات) پیغه‌مبهریش (صلی الله علیه وسلم) ده‌لیدایه‌وه‌وه‌ فەرمووی: (خه‌فته‌ مه‌خۆ، دلنیا به‌ خ‌وامان له‌گه‌له‌).

بۆیه‌ خ‌وای گه‌وره‌ به‌ موسلمانانی فەرمووه‌، که‌ بارودۆخ هه‌ر چۆنیکی بێت، دلته‌نگ نه‌بن، ده‌فهرمویت:

(وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ)

(آل عمران: ۱۳۹)

(ئه‌ی ئیمانداران کۆلمه‌ده‌ن و ساردمه‌بنه‌وه‌وه‌ خه‌فته‌ مه‌خۆن، چونکه‌ هه‌ر ئیوه‌ سه‌ربه‌رزو سه‌رفرز و سه‌رکه‌تووده‌بن، ئەگه‌ر ئیماندارێ راست‌و‌درۆستبن).

قورئان ئەو که‌سانه‌ی له‌ ره‌حه‌تی خ‌وای گه‌وره‌ بێئومید ده‌بن، به‌ گوهرناو بڕدوه‌! خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: **(وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ) (الحجر: ۵۶).**

(نایا کۆ نائومید ده‌بیته‌ له‌ ره‌حه‌تی به‌خه‌شه‌کانی خ‌وای په‌روه‌ردگاری، مه‌گه‌ر که‌سانیک، که‌ گوهرناو سه‌رگه‌ردانن).

له‌گه‌ل مندا بانگکردنی خ‌وای گه‌وره‌ بۆ ئەوه‌که‌سانه‌ ببینن، که‌ گوناها‌بان و هه‌له‌یان زۆره‌، خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت :

(قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ حَمِيمًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ) (الزمر- ۵۳)

(ئه‌ی پیغه‌مبهر (صلی الله علیه وسلم) پێیان بێ: خ‌وا ده‌فهرمویت ئە‌ی به‌نده‌کانم...ئەوانه‌ی، که‌ خ‌وتان گوناها‌بارکردووه‌ وه‌له‌تان زۆره‌، نائومید مه‌بن له‌ ره‌حه‌تی خ‌وا، چونکه‌ ئەگه‌ر به‌راستی ئیوه‌ ته‌وه‌بی راست و دروست بکهن، خ‌وا له‌هه‌موو گونا و هه‌له‌کانتان خۆشه‌بیته‌، چونکه‌ بێگومان ئەو خ‌وايه‌ زۆر لێخۆشبوو و لێبۆرده‌یه‌و زۆر به‌ سۆزو میه‌ره‌بانه‌).

ته‌ریز له‌سه‌ر ئەم وشانه‌ بکهن، **(لَا تَقْنَطُوا) ... (لَا تَحْزَنُوا)...** **(لَا تَيَأْسُوا) ...** هه‌موویان فەرمانی راسته‌وخۆن له‌ خ‌وای گه‌وره‌وه‌ بۆ به‌نده‌کانی تا روانینیان بۆ ژیان راستبکه‌نه‌وه‌، بۆئه‌وه‌ی دیدو روانینیکی پۆزه‌تیفانه‌ بێت.

له‌کاتیکدا ده‌بینین، که‌سانی بێباوه‌ر نائومیدن له‌ ره‌حه‌تی خ‌وای گه‌وره‌، خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت:

(وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَئِكَ يَئِسُوا مِن رَحْمَتِي وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) (العنكبوت: ۲۳).

(ئەوانه‌ی، که‌ برۆیان نیه‌ به‌ ئایه‌ت و فەرمانه‌کانی خ‌وا به‌دیدارو ئاماده‌بوونی به‌رده‌م باره‌گاکی، ئا ئەوانه‌، خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: له‌ میه‌ره‌بانی من نائومیدن و ئەوانه‌ سزای زۆر به‌ئیش بۆیان ئاماده‌یه‌.)

هه‌ر بۆیه‌ کاریگه‌ری ئایین له‌سه‌ر درۆستیی دروون و جه‌سته‌ی مرؤفی موسلمان ده‌بینین، هه‌روه‌ها موسلمان چه‌نده‌ برۆی به‌ خ‌وای گه‌وره‌ی زیاتر بێت، ئەوا خ‌اوه‌ن ته‌ندروستی و به‌رگه‌ری باشتر و به‌هێزتر ده‌بیته‌.

مانگ سەرەتا داگیرساو بوو

ئابەرزان ئالانی

خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرمووئیت: **(وجعلنا آية الليل والنهار آيتين فمحونا آية الليل وجعلنا آية النهار مبصرة لتبتغوا فضلا من ربكم ولتعلموا عدد السنين والحساب وكل شئ فصلناه تفصيلاً) الأسراء ۱۲.**

واتە: ((ئیمە دیاردەى شەوو پوژمان بە دوو بەلگەو نیشانە لەسەر تاكوتەنیایی دەسەلاتی خویمان نیشاندان، پاشان دیاردەى تاریکیمان بەسەر شەودا هیئا، واتە رووناکی پوژمان پێ لایردو تاریکی سەری دەرھینا، هەتا ئیو تیبدا بچەوینەو، دیاردەو نیشانەى پوژیشمان بە ئاشکراو بینراو سازاند، تا لە نازو نیعمەتى پەرورەدگارتان بەھرەوهربن، تا بتوانن بە ئاسانی ژمارەى سالەکانو حیسابى شەوو پوژ چاک بزائن (کە زۆر پێویستە بۆ ریکخستنی کاروبارى ژیان)، بەراستی هەر شتیک، کە ئیو نیازتان پێی هەبیت لە دنیاو قیامەتدا ئیمە بە وردی و فراوانی و بەربلاوی شیمان کردووتەووتەووتان)).

رافەکارانی قورئانی پیرۆز سەبارەت بە رافەى ئەم ئایەتە پیرۆزە حیوازییان هەیه، هەندیک لەوان پێیان وایە مەبەستى ئەم ئایەتە خودی شەوو پوژە وەکو ئەوێ کە هەن، ئەمەش لیکدانەووەیهکی حەرفییەو بۆچوونی زۆریک لە رافەکارانە،

لەگەڵ ئەم بیروبوچوونەدا، بۆچوونیکی دیکە سەبارەت بە لیکدانەووەى ئەم ئایەتە هەیه، بەشیکى دیکەى زانایان بەم شیوہیە ئایەتەکە رافەدەکەن، مەبەست لە بەلگەو نیشانەى شەو (مانگ)ە، مەبەستیش لە بەلگەو نیشانەى پوژ (خۆر)ە، واتە مانگ بەلگەو نیشانەیهکە تایبەتە بە شەو، هەرۆها خۆریش بەلگەو نیشانەیهکە تایبەتە بە پوژ.

هەرۆکو لە قەتادەو موچاھیدەو گێرداوەتەو دەلین عبداللەى کورى عەباس رەزای خودایان لیبیت، فەرمووئیت: لە سەرەتادا مانگ خاوەنى رووناکی بوو، هەرۆکو رووناکیی خۆر. ئەم قەسەیه لە نووسراوەکانی ئەهلی کتیبدا باسکراو: (نووسەر

دەلێت: سەرم سورما کاتیک هەندیک لە کتیبە نەینییەکانی یەھودییەکانم خویندەو بە ناوی (Apocalypse of Baruch) (ب ۳) لەو کتیبەدا هاتوو، کە خودی مانگ لە سەرەتادا رووناک بوو، هەر لەم کتیبەدا قەسەیهکی ئەفسانەیی باسەدەکاتو دەلێت: گواپە بە دەرکردنی باوہ ئادەمو دایە حەوا لە بەهەشت تەواوی ئاسمانەکانو زەوی نیگەران بوون، تەنھا مانگ نەبیت بە رووداوکە پیکەنیوو، خوای گەورە سزای داوہو رووناکییەکەى کوژاندەووتەو.

پیش چوارە سەدە لە مەو بەر هاوہ لانی نازیزی پێخەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) ئەوہیان لەم ئایەتە پیرۆزە وەرگرتوو، کە هەسارەى مانگ سەرەتا رووناکیبوو، پاشان خوای گەورە رووناکییەکەى لایردوو، ئەمەش بە بەلگەى ئەم ئایەتە پیرۆزەى کە لە سورەتى ئیسرادا هاتوو **(وجعلنا آية الليل والنهار آيتين فمحونا آية الليل وجعلنا آية النهار مبصرة) الأسراء ۱۲.**

ئین کەسیر لە تەفسیرەکەیدا، کە لە پێشوا عبداللەى کورى عەباسەو گێراو پەتیبەو دەلێت: لە سەرەتادا مانگ رووناکیبوو، هەرۆکو چۆن خۆر رووناکە. بریتیبوو لە نیشانەو بەلگەى شەو، بەلام لە داویدا مانگ رووناکییەکەى کوژاوەتەو نەماو. ئەو تاریکییەى ئیستا لە نیو مانگداپە شوینەواری ئەو سڕینەووەیه (روح المعانی الالوسی).

چەند راستییەکی زانستی:

گەردووناسان دواى چوونیان بۆ سەر مانگ بە ھۆى ئەو وینانەى لە لایەن کەشتییە ئاسمانییەکانەو گێراون، ئەوہیان دەرخواستوو، کە هەسارەى مانگ لە سەرەتادا داگیرساو بوو، بەلام کوژاوەتەو رووناکییەکەى نەماو و ئیستا هەسارەیهکی تاریکە.

رافەى زانستی:

خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرمووئیت **(وجعلنا آية الليل والنهار آيتين فمحونا آية الليل وجعلنا آية النهار مبصرة) الأسراء ۱۲.**

ئەم ماوەیەدا بورکان گەلیکی زۆر گەورە لەسەر رووی مانگ پوویاندا، کە بوونە ھۆی پرکردنەووی ئەستیل و نشیویەکانی سەر رووی مانگ. پاشان مانگ ساردبوو، گرکانەکان کۆتایان پێھات و گەرمی مانگ کۆژاپەو، ئەمەش بوو ھۆی کۆژانەووی رووناکى مانگ و سەینەووی بلیسە و داگیرساویەکەى.

ئەگەر بگەرینەو، بۆ ئایەتە قورئانیەکە تێبینى بەکارھێنانى وشەى (فمحو) دەکەین، کە لە ئایەتەکەدا ھاتوو، وشەى (محو) لە زمانەوانیدا بە مانای سەینەو و لابردن دێت، واتە خۆى گەورە رووناکى مانگى لابردوو و سەینەو تێبەو. لێرەدا مەبەست لە وشەى (محو) بریتى نییە لە لابردن و نەھێشتنى ھەسارەى مانگ، شتیکى بەلگە نەویستە ھەسارەى مانگ بەردەوام و نیستە ھەمووان بە چاوى خۆمان دەیبینین، بەلکو تیشک و رووناکىەکەى نەماو، ئەمەش بە روونى لە دەربەرى ئایەتە پیرۆزەکەى قورئاندا دیارە، کە دەفەر موویت: (ایة اللیل) کە بریتىیە لە مانگ، (ایە النھار) مەبەست خۆرە، ئەو سەینەو مەبەست لە رووناکىەکەى، لەبەرئەو مەبەست خۆى گەورە دەفەر موویت: (وجعلنا ایة النھار مبصرة)، وشەى (مبصرة) ھاتوو، کە بۆ بەراوردکردنە، واتە بەراوردکە لە نیوان رووناکىەکە و نیشانە و بەلگەى شەوایە، ھەرەھا رووناکى نیشانە و بەلگەى خۆر، یەكەمیان رووناکى مانگە، نەماو و کۆژاوتەو، دوو مەیان رووناکىەکە بەردەوام و ھەمووان بە چاوى خۆمان دەیبینین.

کەواتە ئەى ئادەمیزاد لە خۆت پرسیە کى ئەم راستى و زانیاریانەى گەیاندوو بە پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم)؟ لە کاتیکدا مرؤف بۆ دەستخستنى و ھا زانیاریەک پووستى بە چەندین نامپرو تەکنەلۆژیای کەشناسى و کەشتى ئاسمانى و شیکردنەووی جیولۆجى ھەبە؟! لە کاتیکدا زانست تەنھا چەند سالیکی کەمە توانیویەتى درک بەو راستیانە بکات؟

پاک و بیگەردى بۆ ئەو خودایەى، کە پێش چوار دە سەدە بەلگە و نیشانەکانى بۆ پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) و ئوممەتەکەى روونکردوو، بە راستى خۆى گەورە دانا و زانیە!

ئەم ئایەتە پیرۆزە نامازە بە راستیەکی زانستى دەکات، کە تا سەدەى بیستى زایینى ئەم راستیە نەدۆزراوتەو، راستیەکەش ئەمەبە (لە سەرھاتادا مانگ ئەستیرەبەکی داگیرساو بوو، پاشان خۆى گەورە رووناکىەکەى کۆژاندوو، بەلگەى قورئانیش لەسەر ئەم دیاردەبە روون و ئاشکرایە، ھەر و کۆ عبداللہى کورى عەباس رەزای خودایان لیبیت، کە لە سەرھاتادا نامازەمان بۆ کرد، راقەى ئەم ئایەتە بەم شیویە دەکات و دەلیت: (لە سەرھاتادا مانگ رووناکبوو، ھەر و کۆ چۆن خۆر رووناکە)!

ئەمە وتەى ھاوھەلیکی ئازیزی پیغەمبەرە ((صلی اللہ علیہ وسلم)) پێش ۱۴۳۱ سال و لە قورئانى پیرۆز و ھەرگرتوو، ئەى گەردووناسان لەم بارەبە چى دەلین؟ لەم سالانەى داوییدا گەردووناسان ئەوھیان ئاشکرا کردوو، کە مانگ لە سەرھاتادا رووناک و داگیرساو بوو و پاشان رووناکىەکەى نەماو و کۆژاوتەو.

کاتیک (مرصد) پێشکەوتوو و گەردووناسان و پێنەبەکی تەواوى مانگیان دەرخت، لە رێگەى ئەو و پێنەو دەرکەوت رووکارى سەرمانگ پاشماووی گرکان و بەرزایى و نشیویە، سەرھات ئاسان نەبوو بۆ زانیان بە تەواوى شارەزای سروشتى مانگ بى، کەشتیوانى ئاسمانى ئەمریکى بە ناوى (نیل ئارمسترونغ) لە سالى ۱۹۶۹ زاینى دا، پێى نایە سەر رووی مانگ، بە ھۆى چەندین ھۆکارى بینینى وردەکار و پێشکەوتوو و گەردوونى و چەندین لیکۆلینەووی جیولۆجى لەسەر رووکارى مانگ، پاش شیکردنەووی تەواوى خاکەکەى، پاشان زانیان کەشناسى توانیان ئەم لیدوانە بدن ھەر و کۆ لە ئازانسى ناسای ئەمریکادا ھاتوو:

دروستبوونى مانگ دەگەریتەو بۆ ۴,۶ ملیۆن سال، لە کاتى دروستبوونیدا دوو چارى چەندین پیکدادانى گەورە و سامناک بووتەو لەگەڵ نەبەزە و بلیسەدارەکان و بە ھۆى بەرزبوونەووی پلەى گەرما بۆ رێژەبەکی زۆر، چینەکانى رووی مانگى تۆندوو، ئەمەش بووتە ھۆى دروستبوونى ئەستیل و نشیوی کە بە (ماریا) ناودەبرین، لوتکە و دەرچە گرکانیەکانیش بە (کراتەرز) ناودەبرین.

ن: هارون یحیی
و: نارین

شوینەوای گەلە لەناوچوووەکان گەلی سەبەء و لافاوی عەریم

بەشی سێهەم

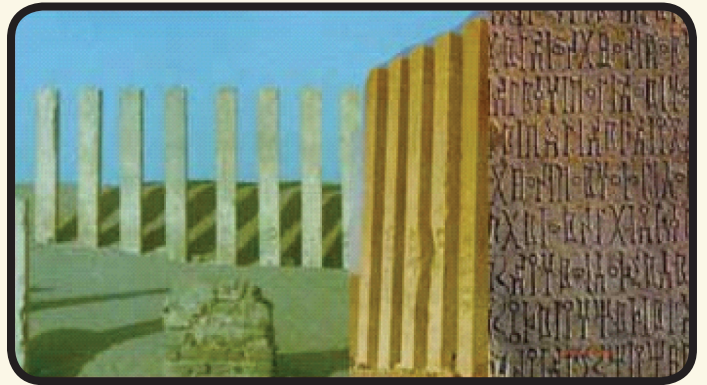
باخە گەورەییە دوو باخی درکاوویی بەروبووم تال و درەختی بیبەری دەک دارگەزۆو کەمیک درەختی (سدر)یش کە بەروبوومیکی کەمی هەیه، پیمانەخشین))

کۆمەلگەی سەبەء بەیەکیک لە چوار شارستانییه گەورەکە دادەنریت، کە لە باشووری دورگەی عەرەبی ژیاون. بۆچوون وایە کە ئەم گەلە لە نیوان سالانی ۱۰۰۰- ۷۵۰ پ.ز کۆمەلگاکەی خۆیان دامەزراندوو.

شارستانیەتییه کەیان لە دەورووبەری سالانی ۵۵۰ پ.ز رووخاوەو لەناوچوو، بەهۆی ئەو هێرشانەوه، کە دوو سەدە بەردەوامبوون و لە لایەن عەرەب و فارسەکانەوه رووبەر وویان دەبوووه.

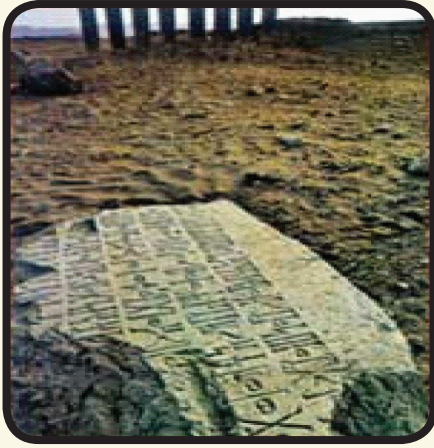
کۆنترین سەچاوه کە باسی گەلی سەبەئی کردبیت تۆمارە جەنگییەکانی پاشای ئاشووری (سەرچۆنی دووم) لە نیوان سالانی (۷۲۲- ۷۰۵) پ.ز، لەو تۆمارانەدا پاشای ئاشووری ئاماژە بەئەو گەلانە دەکات، کە باجیان بە دەدا بە مەلیکی سەبەء (ئیت عمارا)، ئەمەش دیرینترین سەرچاوییه، کە ئاماژە بۆ شارستانیەتی سەبەئی دەکات.

بەلام ناتوانیت، تەنھا بەپشتبەستن بە تاکە سەرچاوییهک بلیین ئەم شارستانییه لە سالانی ۷۰۰ پ.زدا دامەزراوه، لەبەر ئەوهی ئەگەری دامەزراندنی ئەم شارستانییه تە پێش ئەو میژوووه لەئارادایه. ئەمەش بەو واتایه دیت، کە میژوووی سەبەء پێش ئەو میژوووییه، لە هەلکۆلراوەکانی (ئاراد نانا)دا، کە یەکیکە لە پاشاکانی شاری ئورد، وشە (سابوم)هاتوو، کە مەبەست لێی شاری سەبەئە، ئەگەر

خوای گەوره دەفەر مویت: (لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشَمَالٍ كُلُوا مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبُّ غَفُورٌ * فَاعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِم سَيْلَ الْعَرْمِ وَبَدَّلْنَاهُم بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِي أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثَلٍ وَشَيْءٍ مِّن سَدْرٍ قَلِيلٍ) (سبأ: ۱۵-۱۶)

واته: ((سویند بەخوا بەراستی بۆ خەلکی سەبەء لە ولاتی خۆیاندا بەلگە و نیشانەیی دەسلاتی خوا ئاشکرایه، کە ئەویش دووباخێ زۆر گەورەبوو لە لای راست و چەپی ناوچەکە. فەرمانیان پێدراوو، کە پخۆن لە رزق و رۆزیی پەرورەدگارتان و سوپاسگوزاری بن، ولاتیکی خۆش و ئاوهدان، پەرورەدگاریکی لیخوشبووو لیبوورده... جا ئەوان لەباتی شوکرانەبژییری و خواپەرستی پشتیانەلکردو بەدەم بانگەوازی خواوه نەچوون، بەهۆی ئەوهوه ئیمەش لافاویکی ویرانکەرمان بەسەردا بەرەلکردن، کە باخ و بیستانەکانی کاولکردن، ئەوسا لە جیاتی ئەو دوو

نەخشە نووسراوەکان بە زمانی سەبەئیی

بەنداوی مەئەرب بەرزاییه‌که‌ی گه‌شته ۱۶م و پانییه‌که‌شی ۱۰م و درێژییه‌که‌ی ۶۲۰م، ئەمەش واتای ئەوه‌یه، که ئەم بەنداوه دوتوانیٓت ۹۶۰۰ هیکتار زه‌وی ئاوبادات، ئەمەش ۵۳۰۰ هیکتار له ده‌شته‌کانی باشوورو ئەوه‌ش که ده‌میٓتته‌وه له ده‌شته‌کانی باکوور.

له هه‌لکۆلراوه سەبەئییەکاندا ئاماژە بەم دوو ده‌شته کراوه‌به (مەئەرب و دوو ده‌شته‌که‌)، له قورئانی پیرۆزیشدا به‌ گۆزراشتییکی ورد ئاماژەیان بۆکراوه: **(جَنَّتَانِ عَنِ يَمِينٍ وَشِمَالٍ)**، که ئاماژەیه بۆ بوونی ره‌زو باخ له‌م دوو ده‌شته‌دا. ئەم ناوچه‌یه بووه یه‌کیک له ده‌ولمه‌ندترین و به‌هه‌مدارترین ناوچه‌کانی یه‌مەن، ئەمەش به‌هۆی ئەو بەنداوه و ئاوه‌که‌یه‌وه بوو.

هه‌ردوو لی‌کۆله‌ر (ج- هوفلی فه‌ره‌نسی و غلاسری نه‌مساوی) ئەوه‌یان سه‌لماندوو، که بەنداوی سەبەئ بۆ سه‌رده‌میکی دێرین ده‌گه‌رپٓته‌وه. به‌لگه‌ نووسراوه‌کان به‌ زمانی (حمیر) ئەوه ده‌گه‌رپٓته‌وه، که ئەم بەنداوه ناوچه‌که‌ی گه‌یاندووته ئاستییکی به‌رزای گه‌شه‌وه به‌خشین.

ئەم بەنداوه له سه‌ده‌ی پینجه‌م و شه‌شهمی زاینیدا چاککراوه‌وه، به‌لام ئەم چاککارییه نه‌بووه رێگر له‌به‌رده‌م هه‌رسه‌ینانی ئەم بەنداوه له سالی ۵۴۳ی زاینیدا. ئەم بەنداوه به‌هۆی **(سَیْلِ الْعَرَمِ)**، که قورئانی پیرۆز باسی کردوو، هه‌رسی هه‌ینا.

که زه‌ره‌رو زاینییکی زۆری گه‌یاندو هه‌موو دارستان و ره‌زو باخه‌کانی به‌ره‌وه له‌ناوچوون برد، که چه‌ندین سه‌ده‌ بوو سەبەئییەکان به‌خپویان ده‌کردن.

دوای دارمان و هه‌رسی به‌نداوه‌که سەبەئییەکان تووشی وه‌ستان و کپبوونیکی درێژخایه‌ن بوون، که ئیتر هه‌ستانه‌وه‌یان نه‌بوو، ئەمەش کۆتایی ئەم گه‌له‌ بوو، که به‌ هه‌رسی به‌نداوه‌که ده‌ستپێک‌کرد.

(سَیْلِ الْعَرَمِ) که‌به‌سه‌ر سەبەئیدا هات:

ئەگه‌ر له نایه‌ته قورئانییه‌کان رابمێنن، له‌به‌ر رۆشنایی ئەو زانیارییه می‌ژووپیانه‌ی باسه‌مانکردن، ئەوا هاوڕیکی و له‌یه‌کچوونیکی گه‌وره ده‌بینن، هه‌موو لی‌کۆلینه‌وه جیولۆجی و شوینه‌واریه‌کان ئەوه‌یان سه‌لماندوو، که له قورئاندا هاتوو، وه‌ک ئەوه‌ی قورئانی پیرۆز باسیکردوو ئەم گه‌له شایه‌نی سزای خوایی بوون، که گوپیان بۆ نامۆزگارییه‌کانی پی‌غه‌مبه‌ره‌کانیان نه‌گرتو هه‌قیان به‌درۆ داناو باوه‌ریان پێنه‌هه‌ینا، سزاکه‌شیان **(سَیْلِ عَرَمِ)** بوو، که قورئانی پیرۆز له سوره‌تی سەبەئدا وه‌سفیده‌کات:

(لَقَدْ كَانَ لِسَيِّئَةِ فِي مَسْكَنتِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنِ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كَلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبُّ غَفُورٌ * فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرَمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِي أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثَلٍ وَشَيْءٍ مِّنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ * ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نَجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ) (سبأ: ۱۷-۱۵).

وابیٓت و ئەم وشه‌یه واتای شاری سه‌به‌ه بیٓت، که‌واته می‌ژووی ئەم گه‌له ده‌گه‌رپٓته‌وه بۆ ۲۵۰۰ ی پ.ز

ئەو سه‌رچاوه می‌ژووپیانه‌ی باسی له گه‌لی سه‌به‌ه ده‌که‌ن ده‌لین: ئەم شارستانییه له شارستانی فینیقی ده‌چوو، زۆربه‌ی چالاکییه‌کانیان بازرگانی بوون، ئەم گه‌له ده‌ستیانگرتبوو به‌سه‌ر ئەو رینگا بازرگانییه‌کانی به‌باکووری دورگه‌که‌دا تی‌په‌رده‌بوون، بازرگانه سه‌به‌ئییەکان ئەگه‌ر بیانووستانه بازرگانییه‌ته‌که‌یان بگه‌یه‌ننه ناوچه‌کانی غه‌ززه‌وه ده‌ریای ناو‌راست، ده‌بوایه مۆله‌ت له پاشای ئاشووری (سه‌رجۆنی دووم) وه‌ربگرن، که ده‌سه‌لاتداری ناوچه‌ی باکووری دوورگه‌که‌ بوو، یان باج به‌دن له‌رامبه‌ر بازرگانییه‌که‌یان.

کاتی‌ک ئەم بازرگانانه ده‌ستیان به‌ پیدانی باج کرد به‌ پاشای ئاشووری، ناویان له‌ تۆماری سالانه‌ی ئەو ناوچه‌دا تۆمارکرا.

گه‌لی سه‌به‌ه به‌پیی می‌ژوووه‌که‌یان به‌ گه‌لیکی خاوه‌ن شارستانییه‌ داده‌نرین، به‌نداوی مەئەرب، که یه‌کیک بووه له نیشانه‌کانی شارستانییه ئەم گه‌له، به‌لگه‌یه‌کی روونه له‌سه‌ر ئەو ئاسته هونه‌رییه پیشکه‌وتوووه‌ی ئەم گه‌له پیی گه‌شتوون، ئەمەش واتای ئەوه نییه، که ئەم گه‌له له‌رووی سه‌ربازیه‌وه لاوازیوون، به‌لکو سوپای سه‌به‌ئییە یه‌کیک بووه له‌و هۆکاره‌ گرنگانه‌ی بوونه‌ته‌هۆی به‌رده‌وامیی ئەم شارستانییه بۆ ماوه‌یه‌کی دوورودرێژ.

سوپای سه‌به‌ه یه‌کیک بووه له به‌هه‌یزترین سوپا‌کانی ئەو سه‌رده‌مه، ئەم سوپایه به‌ره‌راوانبوونیکی گه‌وره‌ی بۆ ده‌سه‌لاتدارییه سه‌به‌ه مسۆگه‌رکردبوو، سه‌به‌ئییەکان ناوچه‌ی (القتیبین)یان گرتبوو، هه‌روه‌ها توانیان ده‌ست به‌سه‌ر زۆر ناوچه‌ی قاره‌ی ئەفریقا‌دا بگرن، له‌سالی ۲۴ پ.ز دا له نیوه‌ندی یه‌کیک له هه‌رشه‌کانیاندا بۆ مه‌غریب، سوپای سه‌به‌ه سوپای (مارکوس ئیلوس غلوس)ی رۆمانیان تی‌کشکاند، که حوکمی میصری وه‌ک به‌شیک له ئیمبراتۆریه‌تی رۆمانی ده‌کرد، ئەم ئیمبراتۆریه‌ته، گه‌وره‌ترین هه‌یزی ئەو سه‌رده‌مه‌بوو، بی‌رکابه‌ر.

سه‌به‌ه به‌ سوپا‌که‌ی و شارستانییه پیشکه‌وتوووه‌که‌یه‌وه، یه‌کیک بوو له‌هه‌یزه‌ گه‌وره‌کانی ئەو سه‌رده‌مه. له قورئانی پیرۆزدا باسی ئەم سوپا به‌هه‌یزه‌ی سه‌به‌ه هاتوو، که به‌روا به‌خپوونی ئەم سوپایه ده‌رده‌خات، له‌ریی وه‌ی پیشه‌واپانی سوپای سه‌به‌ه‌وه، له‌گه‌ل شازنه‌که‌یاندا، وه‌ک له سوره‌تی نه‌ملدا هاتوو:

(قَالُوا نَحْنُ أَوْلُو قُوَّةٍ وَأُولُو بَأْسٍ شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ) (النمل: ۲۳).

واته ((وتیان خۆت ده‌زانیت ئی‌مه خاوه‌نی هه‌یزو تواناو ده‌سه‌لاتی توندو تی‌زین، فه‌رمانیش فه‌رمانی تۆیه بیرکه‌روه، که چ فه‌رمانی‌ک ده‌ده‌یت))

مه‌ئەرب پایته‌ختی سه‌به‌ه بوو، زۆر ده‌وله‌مه‌ند بوو، ئەمەش بۆ پی‌گه‌جوگرافییه‌که‌ی ده‌گه‌رپٓته‌وه، که زۆر له‌ رووباری (الدنه‌نا)وه نزیکبوو، که خالی به‌یه‌گه‌شتن بوو له‌گه‌ل شاخی (بلق)، که بۆ دروستکردنی به‌نداو زۆر گونجاو بوو، سه‌به‌ئییەکان ئەم تابه‌تمه‌ندییه‌یان قۆسته‌وه‌وه له‌و ناوچه‌یدا به‌نداویکیان دروستکرد، هه‌روه‌ها ده‌ستیانکرد به‌ کاری ئاودیری و کشتوکال، به‌مشیه‌یه‌ش گه‌شته‌ ئاستییکی زۆر به‌رزای گه‌شه‌کردن و مه‌ئەرب بوو به‌ یه‌کیک له ناوچه‌ زۆر گه‌شه‌سهندوو‌ه‌کان.

وینە ی پاشماوی بەنداوی مەئەرب

وەک ئایەتە پیرۆزەکە باسەدەگات، سەبەء لە ناوچەیهکی بەناوبانگ لە جوانیدا دەژیان، پڕ لە باخوباخت و رەز، هەر وەها دەکەوتە سەر رێگای بازرگانی، لە ئاستیکی زۆر بەرزدابوون بە بەراود بە شارانی تری ئەو سەردەمە.

باروودۆخی ژیان لە شاریکی لەمەجۆرەدا زۆر باش بوو، ئەم گەلە هیچ کۆششیکیان نەدەکرد، وەک ئەم ئایەتە پیرۆزە دەفەرمویت، جگە لە (**كَلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ**) (بخۆن لە رزق و پۆزی پەرورەدگار تان و سوپاسگۆزار بن) بەلام ئەوەیان نەکرد، بەلکو ئەوەی هەیانبوو بۆخۆیانیان دەگەرانەدو، وا گومانیان دەبرد، کە ئەمان خاوەنی ئەم ولاتەن، ئەوایان خۆیان خوشگوزەرانیی و گەشەسەندیان بۆ بەدەستەیناوە، خۆبەزلزانی و لە خۆباییبوونیان هەلبژارد لەبەر مەبەر ملکە جیبوونیان بۆ خۆی گەورە، وەک ئایەتەکە دەفەرمویت: **(فَاعْرَضُوا...) (پشتیانەهێکرد).**

قورئانی پیرۆز ئەوەمان بۆ باسەدەگات، کە سزای خۆایی بۆیان بە ناردنی **(سَيَلَّ الْعَرِمِ)** بوو، ئەم گوزارشتە قورئانییە، ئەوەمان بۆ دەردەخات، کە چون ئەم رووداوانە روویاندا، وشە **(عَرِم)** واتای (بەرەست، یان بەنداوه)، گوزارشتی **(سَيَلَّ الْعَرِمِ)** ئەو لافاوه وەسفەدەگات، کە هات بۆ رووخاندنی ئەم بەنداوه.

وینە ی پاشماوی بەنداوی مەئەرب

وەک ئەوەی لە گوزارشتی **(سَيَلَّ الْعَرِمِ)** دا بەکارهاتوو، وشە **(عَرِم)** لە وشە **(عَرِيم)** وەرگیراوه، کە ئەم وشەیه لە زاری دانیشتوانی ناوچە ی باشووری ئەو دوورگەیهدا بەکارهاتوو، کە بەواتای (بەرەست، یان بەنداوه) دێت. ئەم وشەیه لە بەداوا گەرانەکانی باشووری یەمەندا دۆزراوەتەوه، کە بەکارهێنانی زۆری هەیه و هەموویان ئەم واتایە دەگەیهنن. بۆ نمونە: ئەم وشەیه لەو نووسراوانەدا بەکارهاتوو، کە لەلایەن پاشای حەبەشی یەمەن (ئەبەرەهە) دواى نۆژەنکردنەوهی بەنداوهکە لە سالانی ۵۴۲ و ۵۴۳ زاینیدا تۆمارکراوه.

(وَبَدَلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِيْ اَكْلِ خَمَطٍ وَّاَتَلِ وَّشْيٍ مِّنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ) (سبأ: ۱۶)، واتە ئەم شارە بە تەواوی نخرۆبووه، دواى دارمان و هەرسە بەنداوهکە بەهۆی لافاوهکەوه، هەموو ئەو جوگە ئاودپیریانیە

سەبەئییەکان هەلیانکەندبوون لەناوچوون و رووخان، هەر وەها ئەو دیوارە، کە لە بیناگانیاندا وەک بەرەست لەنیوان شاخەکاندا دەردەکەوت، ئەو سیستەمە ئاودپیریە بەهیچ شیوەیهک بوونی نەما، ئەو باخانە بوونە جەنگەلستان، هیچ جوۆرە بەروبوومیک نەما.

نووسەر و زانای شوینەوارناسی مەسیحی **وورنر کیلر Werner Keller** خاوەنی کتیبی **«الکتاب المقدس کان صحیحاً»**، دان بەودا دەنیت، کە **(سَيَلَّ الْعَرِمِ)** وەک ئەوەی لە قورئاندا هاتوو، روویادوو لەو ناوچەیهشدا بووه، هەر وەها لەناوچوونی ناوچەکە بەهۆی دارمان و هەرسە بەنداوهکەوه بووه، بەهەمان شیوه بەبەلگەوه ئاماژە بۆ ئەوه دەکات، کە ئەو نمونەیهی لە قورئانی پیرۆزدا لەسەر گەلی خاوەن دوو باخەکە هاوو، بەتەواوی و راستی روویادوو.

پاش رووداوی بەنداوهکە، زهویی ناوچەکە بەرهو بیابانبوون چوو، گەلی سەبەء لەگەڵ لەناوچوونی زهوییە کشتوکالییەکانیاندا گرنگترین سەرچاوی بژێویان لەدەستدا، ئەمەش سزای ئەو گەلە بوو، کە دژایەتی خویان دەکرد و لووتبەرزبوون و سوپاسگوزاریان نەکرد. دواى ئەو کارەساتە ئەم گەلە لەبەر یەکەهلوەشان، دەستیانکرد بە کۆچکردن بۆ ناوچەکانی مەککە و سوریا.

شوینەواری مەئەربیی چۆلکراو، کە رۆژیک لە رۆژان نیشتمانی سەبەئییەکان بوو، ئایەتیکە لە ئایەتەکانی سزای خۆی گەورە، هەر وەها لەوانە دەکات، کە هەمان هەلەى ئەو گەلە دووبارەدەکەنەوه.

گەلی سەبەء تاکە گەل نەبوون، کە لافاوه لاناویبردن، لە سورەتی کەهفدا قورئانی پیرۆز باسی خاوەنی دوو باخەکەمان بۆ دەگێڕێتەوه، کە ئەم پیاوه دوو باخی بەبەرەهەمی جوانی هەبوو، کە لە باخەکانی سەبەء دەچوون، ئەمیش هەمان هەلەى ئەمانی کرد، دژایەتی خۆی گەورەى کردو یاخیبوو، وا گومانى دەبرد کە ئەم نەعمەتە لە خۆیهوهیهتی: **(وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا رَّحِيلَيْنِ جَعَلْنَا لَأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ اَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زُرْعًا * كَلْتَا الْجَنَّتَيْنِ اَتَتْ اَكْلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِنْهُ شَيْئًا وَفَجَّرْنَا خِلَالَهُمَا نَهْرًا * وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ اَنَا اَكْتُرُ مِنْكَ مَالًا وَاَعَزُّ نَفْرًا * وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ قَالَ مَا اَظُنُّ اَنْ تَبِيدَ هَذِهِ اَبَدًا * وَمَا اَظُنُّ السَّاعَةَ قَاتِمَةً وَاَلَنْ رُدِدْتُ اِلَى رَبِّي لاجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلِبًا * قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ اَكْفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا * لَكِنَّا هُوَ اللهُ رَبِّي وَلَا اَشْرُكَ بِرَبِّي اَحَدًا * وَلَوْلَا اِذْ دَخَلْتَ جَنَّتِكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللهُ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ اِنْ تَرَنْ اَنَا اَقْلُ مِنْكَ مَالًا وَّوَلَدًا * فَعَسَى رَبِّي اَنْ يُؤْتِيَنَّ خَيْرًا مِنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ السَّمَاءِ فَتُصْبِحُ صَعِيدًا زَلَقًا * اَوْ يُصْبِحُ مَاوْهَا غُورًا فَلَنْ تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا * وَاَحْيِطْ بِثَمَرِهِ فَاَصْبَحْ يَظْلِمُ كَفِيَّةً عَلٰى مَا اَنْفَقَ فِيْهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرْوَتِهَا وَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ اَشْرِكْ بِرَبِّي اَحَدًا * وَلَمْ تَكُنْ لَهُ فِئَةٌ يَنْصُرُوْنَهُ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ مُنْتَصِرًا * هٰذَا الَّذِي اَوْلٰىةٌ لِلّٰهِ الْحَقُّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا) (الكهف: ۲۲-۴۴).**

وەک لەئایەتەکانەوه تێدەگەین، خاوەنی دوو باخەکە ئینکاری بوونی خۆی نەدەکرد، بەلکو ئەو لەو باوەردابوو ئەگەر بشارەپێتەوه بۆلای خۆی گەورە، ئەوا باخیکی باشتەر لەمانەى دەستدەکەوێت، کە ئەمەش بە روونی هاوبەشدانانە بۆ خۆی گەورە، هەر ئەمەش بوو کە گەلی سەبەء کردیان و سەرئەنجامیشیان نخرۆبوونی ولاتەکەیان بوو، تا لەوه تێبگەن، ئەوان خاوەن دەسەلات نین، بەلکو ئەوەی هەیانە نەعمەتیکە لە خۆی گەورەوه.

قورئانی پیرۆز ئەوەمان پێراوەگەیهنیت، کە گەلی سەبەء و شارنەکەیان، لەگەڵ خوادا خۆریان دەپەرست، پێش برههینانیان بە پیغەمبەر سولهیمان.

و: خالد بهرزنجی

پروفیسور کروئو نورو ئیعجازی جیولوجی

" تپرمان له زوریک له باباهه جیولوجییهکان و پیکهاتنی تهنه ناسمانییهکان، که چون نهو زانیارییانه به موحه ممد (صلی الله علیه وسلم) گهشتوو له کاتیکدا نهو له شارستانییهت دوور بووه، وامن لیدهکات باوهر بهوه بکهین و دنلیا بین که نهو زانیارییانه نهسته مه موحه ممد له خودی خوویهوه، یان له زانیاریی سهردهمه که یهوه وهریگر تین، چونکه نهو زانیارییانه نه زانرابوون، ههتا زاناکان له م چهند ساله دوا بییدا به هوکارو تهکنولورثیای زور نالوز و پيشکه ووتوو دهریانخستوون .

ماموستا عهبدوله جید زندانی: لیردها پروفیسور نمونیه کی هینایهوه بؤ سه لماندنن نهوه کی نهسته مه قورئان وتهی موحه ممدی نه خویندهوار بییت .

نهو نایهته قورئانییه کی به نمونیه هینایهوه، که باس له سهرهتای یه که م دروستبوونی گهر دوون دهکات له نایهته کی: (**أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيًّا** الانبیاء: الآیة ۳۰)

واته: نایا بیباوهرهکان نه یانیدیوه، که ناسمانهکان و زهوی ههر دووکیان پیکهوه لکابوون، یهک پارچه بوون و له یه که ترمان جیا کردنهوه و له ناو هه موو شتیکی زیندوو مان فراهه مهیناوه .

(**كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا**) وهک عبدالله کی کوری عه باس و مواهید، کهسانی دیکهش (خوالییان رازی بییت) ده لپن: واته (کانتا ملتزم تین او ملتصقتین ففصلتا) (سهرهتا ناسمانهکان و زهوی پیکهوه و نهو سبابوون،

له جوارچیوهی گهتوگوکانی بهریز د. عهبدوله جید زندانی له گهل زانایانی روژئاوادا، گهتوگوکیه کی پر بایه خه له گهل پروفیسور نه لفرید کروئور، که یه کیه که له بهناوبانگترین زانایانی جیولوجی له جیهانداو ئیستا ماموستای زانستی جینهکانی زهوییه و سه روکی بهشی جیولوجییه له پهیمانگای گوسینسیس له زانکوی جو هانس گوتینبیرگ، مهینز له نه لمانیا .

له سهرهتای گهتوگوکه دا، پروفیسور کروئور ده لپت: ((بیگومان زور لهو باسانه کی که ۱۴۰۰ ساله موحه ممد (صلی الله علیه وسلم) باسی لیوه کردوون، به هوکاره نوییه زانستییهکان نه بییت له توانادا نه بووه لهو کاتانه دا بسه لپنرین)) .

د. عهبدوله جید زندانی ده لپت: له به یهک گهشتنیکیا چهند نایهت و فهرمووده کی پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) مان پیشانی نه م پروفیسوره داو دوا چهند و توویژیک له وهلامدا گوتی:

"Thinking where Muhammad came from... I think it is almost impossible that he could have known about things like the common origin of the universe, because scientists have only found out within the last few years with very complicated and advanced technological methods that this is the case."

یان بهیه کدا لکابوون و لهیه کجیا کرانهوه)).

پرؤفیسور کرؤنهر ئەم نایه تهی به نموونه هی نایه وه، که ههرگیز ناگونجیت ئەو زانیاریانه هی خودی موحه مه د بن، نەک هەر ئەوه، به لکو ههرگیز ناگونجیت زانیاریی ئەو سهرده مهش بن و گوته: "Somebody who did not know something about nuclear physics 1400 years ago could not, I think, be in a position to find out from his own mind for instance that the earth and the heavens had the same origin, or many others of the questions that we have discussed here..."

((که سیك ۱۴۰۰سال بهر له ئیستا هیچی دربارهی فیزیای ناوکی نه زانی بیته، به پروای من ههرگیز ناتوانیته به ژیری خوی درک به و زانسته بکات و باس له زهوی و ئاسمانه کان بکات، که هه مان بنه رهنیان ههیه، بیگومان زۆرینهی بابه تهکانی تریش که وتووێژمان له سه رکردن ههر له و جوړهن)).

ماموستا عبدالله جید زندانی: سه رهتای وتووێژ له گه ل پرؤفیسور کرؤنهر به و جوړه بوو، پرؤفیسور ههر هه لیکی هه له اتنی ده سته که وتایه له بابه ته که ده یکرد، بۆ نموونه: ئیمه وتووێژمان له سه ره ئەوه بوو که ولاتی عه ره ب له دیر زه مانه وه چۆن بووه؟ پرسیارمان لئ کرد: نایا سه رده می که هه بووه نیشتمانی عه ره ب بیستان و رووبار بوویته؟ له وه لامدا گوته: به لئ.

لیمان پرسی: له کهیدا به و جوړه بووه؟

گوته: له سه رده می چاخی به فریندا، کاتی که به سته له کان له جه مسه ری به ستووی باکووردا که له که بوون و پاشان به ره و باشوور کشان، کاتی که به شیوهیه کی ریزه یی له دوورگی عه ره ب نزیک بوونه ته وه، که ش و ناووه وه ی ئەو ناوچه یه یان گوژیوه و به وهش ولاتی عه ره ب له هه مو شوینیکی تر زیاتر بووته بیستان و رووبار. دواتر پرسیمان: نایا ولاتی عه ره ب جاریکی تر ده بیته وه به بیستان و رووبار؟

گوته: به لئ، بیگومان ئەوه راستیه کی زانسته یه، سه رمان سووما چۆن له گه ل ئەوه ی ئەو زانیاریه په یوه ندی به داها توه وه هه یه به لام ده لیته: راستیه کی زانسته یه! .

ههر بویه پرسیمان: چۆن ئەوه راستیه کی زانسته یه؟ له وه لامدا گوته: چونکه چاخی به فرین جاریکی تر ده سته یی کردووه ته وه، کاتی که به سته له که کان له جه مسه ری به ستووی باکوور به ره و باشوور ده کشین له ریگای گه شته که یاندا له ولاتی عه ره ب نزیک ده بنه وه.

پاشان گوته: به لکه شمان له سه ره ئەوه ئەو گه رده لووله به فرایانه یه که ده بیستان هه موو زستانیک به سه ره شاره باکوور ده کانی ئەو رووبا و ئەمه ری کادا ده دن، ئەمهش به لکه ی زاناکانه له سه ره ئەو راستیه، جگه له وهش چه ندین به لکه ی تریان به ده سته وه یه که ئەوه هه فیه ته یکی زانسته یه.

پیمانگوت: ئەوه ی تو باسی ده که یته له دوی چه ندین هه ولی دریز خایه ن و به کاره یانی نامیری ورد نه بیته زاناکان نه یان توه یوه بیزان، به لام پیش ۱۴۰۰ سال له سه ره زمانی (موحه مه د) پیغه مبه ریکی نه خوینده وار، باسکراون!! چونکه له فرموده یه کیشدا (صلی الله علیه وسلم): ده فرمویت:

(لا تقوم الساعة حتی تعود أرض العرب مروجاً وأنهاراً) رواه مسلم واته: ((قیامهت هه لئاسیت، تا زهوی عه ره ب جاریکی تر نه بیته وه به بیستان و رووبار)).

گوتمان: نایا کی به موحه مه د (صلی الله علیه وسلم) ی راگه یاند، که ولاتی عه ره ب بیستان و رووبار بووه؟

ده سته جی گوته: رۆمان! ویستی له وه لامه که هه لبیته، هه ربویه بریارماندا پرسیاریکی تری به ره و روو بکه یه وه و گوتمان: باشه ئەی کی هه والی پیدا، که له داها توه دا ده بیته وه به بیستان و رووبار؟ ئەگه ره هه لیکی هه له اتنی بدو زیایه ته وه هه لده هات، به لام ههر که زانسته که ی بینی، بویرانه به ئاشکرا بۆ چوونی خوی ده بری، به وه ی که ((هیچ گومانیک له وه دا نییه، ئەو زانیاریانه به نیگا له سه ره وه نه بیته به مرؤف ناگات)).

له دوی چه ند وتووێژیک به م جوړه دوا:

"If you combine all these and you combine all these statements that are being made in the Quran in terms that relate to the earth and the formation of the earth and science in general, you can basically say that statements made there in many ways are true, they can now be confirmed by scientific methods, and in a way, you can say that the Quran is a simple science text book for the simple man. And that many of the statements made in there at that time could not be proven, but that modern scientific methods are now in a position to prove what Muhammad said 1400 years ago" .

((بروام وایه گه ره هه موو شته کان و گشت بابه ته کانی قورن کۆیکه یته وه که په یوه ندییان به زهوی و پیکه اتنه که یه وه هه یه و په یوه ندییان به زانسته کانی تر مه هه یه، ده توانیته راشکاونه بلییته: هه موو باسه کانی ناوی به هه موو ریگا جیاوازه کانی وه راسته قینه ن و ده توانیته ئیستا به هۆکاره زانسته یه کان به سه لیترین، هه ره وه ها ده توانین بلیین: قورنانه به تهوکیکی زانسته یی ئاسانه بۆ که سیکی ئاسایی و زۆرینه ی ئەو باسانه ی که له و کاته دا پیشکشی کردوون. نه توانراوه به ئاسانی به سه لیترین، به لام ئیستا به هۆکاره زانسته یه نوییه کان ده توانیته و ته کانی ۱۴۰۰ له مه وه به ری موحه مه د (صلی الله علیه وسلم) به سه لیترین)).

ماموستا زندانی : خوی گه وره له په رتوکه کهیدا راستی فرمووه:

إن هو إلا ذكر للعالمين { ۸۷ } ولتعلمن نبأه بعد حين { ۸۸ } . سورة ص. سه رچاوه: کتیبی (انه الحق)

پرووهك و كوئهكهكاني باوهر لهسورهتی ((المؤمنون)) دا

و: دكتور جلال حه صالح بوئسكاني

لهسهر بنه مايهكي شهرعي و زانستي فيري بهندهكاني بكات، له نايهته كانيدا چهندين بهلگهي ئيمانيني و گهردونيني بوورونكر دونه ته وه، وهك له سورهتي (المؤمنون) دا هاتووه. كه له سه ره تا وه به وهسفي ئيمانداران دهستي بيكر دووه و دهفه رموييت:

«قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ {۱} الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ {۲} وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ {۳} وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ {۴} وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوحِهِمْ حَافِظُونَ {۵} إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ {۶} فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ {۷} وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ {۸} وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ {۹} أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ {۱۰} الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ {۱۱} وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِنْ سَلَالَةٍ مِّن طِينٍ {۱۲} ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ {۱۳} ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ {۱۴} ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ {۱۵} ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ {۱۶} وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ {۱۷} وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍ بِهِ لِقَادِرُونَ {۱۸} فَأَنْشَأْنَا

خوای گه وره بو زانيني راستييه كاني بوونه وهر دوو پريگهي نيشاني مرؤف داوه:

يه كه ميان: بيرو هوشه، كه به هوييه وه توانايه كي پييه خشيوه، كه درك به شته ههستيپيكر اوه كان بكات. هه رچه نده به ته واوه تي هه موو شته كاني نه زانيوه و نه گه يشتووه ته ناستي پيوست، به لام له گهل به ره و پيشچووني ژيري داو له هه موو چهرخ و زه مانيكدا، به ره و پيشچووني به خوويه و بينيوه.

ريگاي دووه م: له به ره وه ي مرؤف به و كه لوپه ل و نامر ازانه ي پييه تي ناتواني درك به راستييه غه بيبييه كان بكات و نه وه ي له پشته وه ي ئه م جيهانه مادييه وه هه يه بيزانيت، پيوهره كاني كه مو كورته و بيري مرؤف ناتواني پييانبگات. له به ره وه به ده يه يه نري جيهاني ناشكراو په نهان رينموني كردوه. له ريگاي ئه و نيگايه ي، كه له لايه ن پيغه مبه رانه وه به مرؤفه كاني گه ياندووه، هه تا مرؤف بتواني راستييه كاني جيهاني په نهان و بزانيت و باوهر ي پييه نييت، راستييه كاني بووني خو ي و ئه م بوونه وهره بزانيت تاوه كو گو ميرا نه بييت، بوويه راستي دووه م هه رگيز مرؤف ناتواني بيدوزي ته وه ته نها له ريگاي پيغه مبه رانه وه نه بييت.

بوئه وه ي خوای گه وره بيرو باوهر يكي راست و دروست

لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٌ مِّنْ نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ لَّكُمْ فِيهَا فَاوَاكِهِ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ {١٩} وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالذَّهْنِ وَصَبْغٍ لِلَّذِينَ {٢٠} «(المؤمنون ١-٢٠)».

دوای ئەو ئەو ئایەتەکان باس لە بەلگە گەردونییەکان دەکەن هەر لەهەنگاوەکانی دروستبوونی مرووف لە منداڵدانی دایکیدا کە هیشتا کۆرپەلەییە تاوەکو دەبێتە (نطفة) ئینجا (علقة) و لە دواییدا پارچە گۆشتیکی بچوک کە پێیدەلێن (مضغة) هەتا ئەو قوئاغەیی بە تەواوەتی شیوێ مرووف وەردەگریت. دوابەدوای ئەمانە دیتە سەر وەسفی راستییەکانی مردن و زیندوو بوونەو، هەرودها باسی راستییە زانستیە گەردونییەکان لە جیهانی ئاوو رووێک و پەییوهندیی توندوتۆلی نیوانیان دەکات، هەر وەك دەفەرموویت: «وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لِقَادِرُونَ» (المؤمنون ١٨) شیخ (عبد الرحمن السعدی) رەحمەتی خوای ئی بیت لە تەفسیرەکەیدا (تیسیر الکریم الرحمن فی تفسیر کلام المنان) دا، سەبارەت بە ئایەتی: «وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً» دەلیت: (ئەو رزق و رۆزییە کە لە ئاسمان دەباریێت بۆ خۆتان و ئازەلەکانتان، بە بریکی وایە کە بەشتان بکات و کورت نەهینیێت و کەم نەبیت (بەشیوازیک بەشی هەموو رووێک و دارودرەخت و گیانلەبەرێک بکات)، کە نە زۆرەو نە کەم، بە شیوێیەکە ژیان ناستەم نەبیت، رووێکەکان تینوو نەبن و بژین، لەوێش زیاتر ئاوی باران کاتیێک دەباریێت کە پێویست بێت و رووێکی پێبژێتەو. «فَأَسْكَنَاهُ فِي الْأَرْضِ» خوای گەورە لەوێسفی بارانباریندا باس لە جیگەر بوونی لە زەویدا دەکات، بەشیوێیەک کە هەموو رووێکیێک سوودی خۆی لێوێرگریت.

هەرودها دەفەرموویت: «وَأَنَا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لِقَادِرُونَ» وایا خوای گەورە خۆی دەتوانیێت بیبارینیێت، یان نایبارینیێت، بەلام بەخور بروات و سوودی لێوێرەنەگریت. پەرودەرگار دەیهوێت منەت بنیێت بەسەر بەندەکانیدا و داوا لەبەندەکانی دەکات سوپاسگوزاری بکەن، هەست بەو نیعمەتە گەورەییە بکەن، کە ژیان لەسەر ئاو بەندە. قەدر و نرخێ بزانی، هەرودها پەرودەرگار لەشوینیکی تردا دەفەرموویت: «فَأَنْشَأْنَا لَكُمْ

بِهِ» (المؤمنون ١٨) بە واتای بەهۆی ئاوهوه بە هەشتی دونیایی زۆر جوان و قەشەنگم بۆدروستکردوون لەباخی دار خورماو رەزی میو «مِّنْ نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ» دیارە تاییبەتکردنی ئەم دوو جۆرە میوهییە لەوێدایە کە سوود تاییبەتمەندی خۆیان هەیه لە رووی خۆراکییەو کە بەرەکەیان سەرچاوهییەکی وزە بەخەشەو شەکری تاکێ (Monosaccharide) تێدایە، کە بە ئاسانی لە ریحۆلە باریکەدا دەمژرێت، هەرودها چەندین قیتامین و خویی کانزاییان تێدایە، کە سوودی زۆریان بۆ مرووف، هەیه. دەفەرموویت: (لکم) کە واتایەکی گشتگری هەیه، واتە لە هەموو جۆرە باخی هەنجیر و هەنار و سیوو نارنج و ئەوانی دیش، «وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ» مەبەست لێردا داری زەیتونە، ئەم دارە تاییبەت کراوە لە فەرموودەکەدا، چونکە ناوچەیی شام بەناوبانگە بەم جۆرە دار، کە سویدی زۆری خۆراکی و پزیشکی و پێشەسازی زۆری لێوێرەدەگریت، هەرودەک لە ئایەتی دوای ئەو دا هاتوو: «تَنْبُتُ بِالذَّهْنِ وَصَبْغٍ لِلَّذِينَ» واتە: لەو زەیت و ئەو ماددە بە سودانی کە تاییبەتی (Secondary Metabolites) هەم رۆنەکی بۆ روونکردنەو بە شەو کە فتیلەیان پێداگیر ساندوو، هەرودها وەکو خواردنیکی بەردەوام.

بۆ زیاتر خستنەرووی لایەنە زانستیەکانی ئەو ئایەتانە دەلیین:

خوای میهرەبان دەفەرموویت: «وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لِقَادِرُونَ» بە واتای خوای میهرەبان باراندەبارینیێت بە بریکی دیاریکراو لە شوینیکی دیاریکراو، بری ئەو بارانە، کە سالانە دەکەوێتە سەر زەوی نەگۆرە، خۆ ئەگەر بەرەکە کەم بێتەو لە چەند شوینیکیدا ئەوا کارەسات روودەدات و دەبێتە هۆی لەناو چوونی رووێک و ئازەل و مرووفیش، هەرودها دەبیتە هۆی بە بیابانبوونی زەویێ کشتوکالییەکان، سەوزەگیا کەمدەکات کە دەبیتە هۆی کەمبوونەوێ ئازەلە گیاخۆرەکان، کە ئەمیش کاریگەری نیگەتیفانە دەبیت لەسەر ئازەلە گۆشتخۆرەکان، ئەم دیارەییە

الماء فنفع الله بها الناس فشربوا وسقوا وزرعوا - وفي رواية أحي ورعوا - وأصاب منها طائفة أخرى، إنما هي قيعان لا تمسك ماء ولا تنبت كلأ، فذلك مثل من فقه في دين الله، ونفعه ما بعثني الله به، فعلمه وعلمه، ومثل من لم يرفع بذلك رأسا، ولم يقبل هدي الله الذي أرسلت به)، ثم فقرة موودقية بخاريء مسلمء نسائي گير او يانه ته وه.

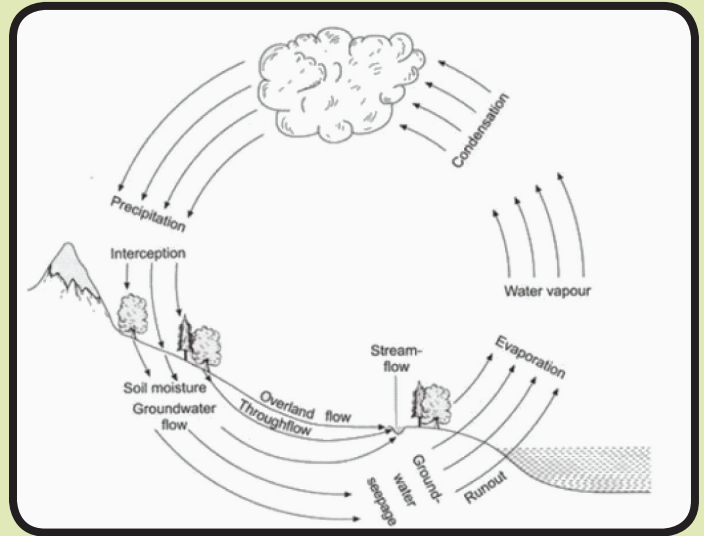
ليکچونيکي زور جوانه، کاتيک بری ئاو زور له ناستی پيويستی خوی زياد بوو، ئەوا دەبیتە خراپکردنی کشتوگال و کيلگه و له ناوچوونی وهچەي نازهل و مرؤفیش، به پيچه وانوه ئەگەر بری ئاو زور کم بوو ئەوا دەبیتە هوی مردن و فهوتاندنی نازهل و مرؤف و زهوييه کشتوگالييه کان به سارايی دەميينه وه و سهوزايی ناميينیت و دارو دهون هه مووی وشکده کات، خو ئەگەر بری بارانيارين مامانوه ند بووله ناوایي و نيشته نيدا، ئەوا زهوييه کان سهوزده بن و نازهلە کان تير ئاوده بن و گژوگيا و گول جوان ده نوین و دارو ده ونه کان رهونه قدار ترده بن و بهرو ميوه ی باشيان ده بیت. خوی گه و رهو ميه ره بان خوی ره گه زو جوړو پؤل و هه موو جوړه چه شنیکي دروستکردوه، خوی ده زانییت چی بو گروهي ناده ميزاد باشه، بويه ئەم هه موو جوړه سهوزايی و ميوه و بهرو بوومانه، که هه ريه ک به رهنگيک، به فه باره يه ک، به تاميک، سوديکی تايه تی خوراکی و پزیشکی خویان هه يه - سبحان الله.

ئەم بهروبوومه کيلگه ييانه و باخدارييانه هه ريه که جوړه تايه تايه کيان هه يه، نازهل و مرؤف سووديان ليوه رده گريت هه نديکيان له رووی پزیشکيه وه، هه نديکی تريان له رووی خوراکیه وه و هه نديکی تريشان وه ک ماده ده يه کی خوی پيشه سازی دهيان و سه دان سووديان هه يه. گه نم و جوو برنج و گه نمه شامی و...، سه رچاوه ی نان و قووتی ميلله تانه. زه يتون و زه يتی زه يتون به وه ناسراون سوودی خوراکی و ته ندروستی و پيکاته يه کی موعجيزيان تيډايه. هه موو جوړه بهروبوومی داروو رووه که کان سه دان و هه زاران سوودی خوراکی و پزیشکی و پيشه سازی و هه لگرتن و وشکردنه وه يان هه يه. له لايه کی ديکه وه، زه يتی زه يتون به زه يتیکی پيرؤز ده ناسريت، چونکه بيچگه له به ها خوراکیه که ی، سودی ته ندروستيشی تيډايه، به وه ی که وا چه ندين ترشی ئەميينی تيډايه، له وانه ترشی فينايل ئەلانين، که له له شی مرؤفدا ده بیته تيرؤزين دواتر ده بیته ميلانين که بويه يه که رهنگده دات به پيستی مرؤف و رهنگی برژانگو و چاو به هوی ئەم بويه يه وه يه، جگه له مانه ش زه يتی زه يتوون ده بیته هوی رامالين و دابه زاندينی چه وریی ناو بوړيه کانی خوين، به تايه تی

(Low Density Lipoprotein-LDL) (و TG (Triglyceride) که ئەم چه وریيانه هه موویان بو مرؤف زيانه خشن.

سه رچاوه: www.quran-m.com

(که م بارانی) بووته هوی وشکه سالييه کی بيهاوتا له هه نديک له ولاته ئەفريقيه کاند، که له م سالانه ی دواييدا روويداوه، له لايه کی تره وه ريزهی بارانبارين له هه نديک ولات به شيويه ک زياديکردوه، که بووته هوی لافاوو زريانی گه و ره، که ده رنه نجامه که ی نو قه بوونی هه موو کيلگه کشتوگالييه کان و ره زو باخه کانه، بووته هوی تيکچوون و دارمانی خانووبه ره و رپگه و شه قام و کوچه و کولانی ئەو ولاتانه و نازهل و مرؤفيکی زوريش تيايدا له ناو چوون. ره هيله و باران و ليزمه ی باران ژينگه و رووه ک و نازهل ی له ناو بردوه پشوييه کی زوری خستوه ته سه ر ژيانی مرؤف له و ولاتانه دا، وه ک له رۆژه لاتي ئاسيا و هه نديک له ولاته ئەفريقيه کاند رووده دات.

باران بارين و ئاوه کانی سه ر زهوی و ژير زهوی

که واته له نيعمه ته گه و ره کانی خوی بالاده سه ته، که بارانمان بو دهباري نيته سه ر زهوی به بری خوی که کيلگه و مرؤف و نازهلە کانی تير ئاو ببن و پرده کان دانه رمين و زهوييه کان رۆنه چن و سنووره کان نه به زين، هه ره وه ها به شيويه ک که زياده ی ئەو ئاوه به ميه رو به زه يی خوی بچيته ژير زهوی و عه م بار ببیت، به شيوه ی ئاوی ژير زهوی، که له کاتی پيويستی مرؤفدا کانياو بيته ده ره وه و بیری قول و ئيرتيازی ليبدات و سووديان ليوه ر بگريت. هه ره وه ها هه نديکی تريشی به شيوه ی رووبارو جوگه ی شیرين بروات و سوودی زوری ليوه ر گريت و له ديمه نه فه شهنگ و دلفرينه کانی تير ببیت، خو ئەگەر وانه ببیت خوی گه و ره به توانايه، هه رچی ئاوی سه ر زهوييه به ناخدا بباته خواره وه، سوودو قازانجی مرؤفی تيډا نه هيليت: دياره له ناخی زهويدا شوين و بو شايی وا هه يه، که هه موو ئاوی سه ر زهوی بگريتە خو، پيچه مبه رمان محمد (صلى الله عليه وسلم) ده فه رمويت:

(مثل ما بعثني الله به من الهدى والعلم كمثل الغيث الكثير أصاب أرضا فكان منها نقية قبلت الماء، فأنبتت الكلأ والعشب الكثير، وكانت منها أجادب - وفي رواية أخرى إخاذات - أمسكت

ئىعجازىكى غەيبى دەربارەى ئەو پۇژەى مندالى ساوا سەرى سىپىدەپىت

جا ئەگەر سەرنجىدەپىنە پادەى ئەو فشارە دەروونىيەى، كە مرۇف لە رۇژى دواپىدا تووشى دەپىت، دەبىنن بە رەھايى بەھىزىتىن فشارو نارەھەتتەپى، بەجۇرىك بە تەواوى خانە بەرپرسەكانى رەنگىردنى مووى قژ تىكەدەشكىن و زۇر بە خىرايى مووھەكان سىپىدەپن، كە بىگومان ئەمەش نامازەبۇكردىكى زۇر وردى قورئاننىيە بۇ ئەندازەى كارىگەرى رۇژى دوايى لەسەر مرۇف.

ئەم دياردەپەش راستىيەكى زانستىيە، چونكە رۇژنامەى (دىلى تلغراف) لە (ئىمى نىشىمورا) لىكۆلەرەمە لە زانكۆى (كانازاوا) لە ژاپۇن، رايگەپاند كە: خانەكانى موو تووشى فشارى جىنبى دەپن، كە ئەمەش دەپىتە ھۆى لەناوبردىنى ترشى ناوكىي(رىبى) لە لەشدا. خانەكانى ترشى ناوكىي (رىبى) تووشى ھىرشى بەردەوام دەپن لە لايەن كارلىكەرە زىانبەخشەكانى ھەك تىشكى سەر و ونەوشەپى و تىشكەكانى ترەو، بە جۇرىك يەك خانەى زىندەمەرە شىردەرەكان لەوانە رووبەرشووى نىزىكەى سەد ھەزار حالەتى تىكەدرى بىتەو، كە رۇژانە تووشى ترشى ناوكى رىبى دەپىت.

ھەررەھا (نىشىمورا) پىي واپە، كە لەدەستدانى رەنگى سروشتى قژ دەپىتە ھۆى مردنىكى ھەنگا و بەھەنگاوى خانەكانى بەرپرس لە رەنگىردنى سروشتى و گەنجىتى.

لە لىكۆلەنەوھەكانى پىشووفا كە لەسەر مشك كراوھ دەرکەوتوو، كە ئەو تىچاچوونەى تووشى ترشى ناوكى رىبى دەپىتەو بە ھىچ جۇرىك ناتوانىت چاكبكرىتەو زىندوو بكرىتەو.

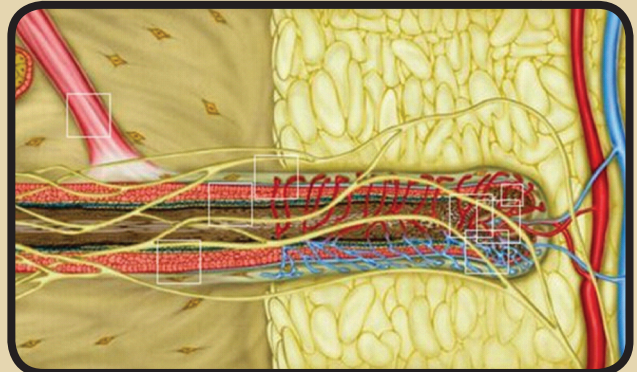
جا ئەگەر كەسك بېرسىت و بلىت: لەناو ئەو ھەموو گۇرانكارىيەدا بۇچى خواى گەورە باسى لە گۇرانى رەنگى قژ كرووھ لە كاتى بىننىن نارەھەتتەپىكانى رۇژى دواپىدا؟ لەكاتىكدا كارىگەرى رۇژى دوايى كار لە ھەموو ئەندامانى جەستە دەپىت؟ دەللىن: ھەر گۇرانكارىيەك بە ھۆى فشارى دەروونىيەو بەسەر ھەر ئەندامىكى جەستەدا بىت، دەتوانىت نەھىلرېت و چارسەر بكرىت، يان وردە وردە بە ھۆى كات و زەمەنەوھ نەمىنىت، بەلام تىچاچوونى خانە جىنبىيەكان بە ھۆى فشارى دەروونىي و سىپىوونى مووھەكانەو، ئەمە قابىلى گۇرىن و چارسەر نىيە.

ئەوھندە ماوھ بلىن: خواپە پەنات پىدەگرىن لە نارەھەتى و ناسۇرىيەكانى ئەو رۇژەى سات لەدواى سات لى نىزىك دەبىنەوھ.

نويترىن لىكۆلەنەوھى زانستىي جەخت لەسەر ئەوھ دەكاتەو، كە فشارى گەورەو قورسى دەروونى كارىگەرى لەسەر مووى سەر ھەپەو دەپىتە ھۆى سىپىوونى، كە ئەمەش خواى گەورە لە باسى نارەھەتتەپىكانى رۇژى دواپىدا نامازەى پىداوھ. ئەوھ ئەو رۇژە پر لە ناسۇروژان و مىخەتەپە، كە ئىمە لى بىناگىن، ئەو رۇژەى، كە قورئانى پىرۇز بۇ باسكرووون، رۇژى قىامەت، كە ئەو رۇژە گرىنگرىن رۇژە لە ژيانى مرۇفدا، بە جۇرىك مرۇف ئەوھندە نارەھەتى و مىخەت دەبىنىت، كە شاخەكان تواناى خۇراگرتنىان نىيە لە ناستىدا، چونكە لەو رۇژەدا خواى بەدەپىنەرى بوونەوھەر توورەبونىك توورەپە، كە ھەرگىز وا توورە نەبووھ، رۇژى تۆلە كرىدەوھەپە لە تاوانبارو خۇبەزلانەكان. خواى گەورەش بە چەند جۇرىك ھەسفى ئەو رۇژەى كرووھ، لەوانە فەرموويەتى رۇژىكە مندالى ساوا لەتاو نارەھەتى سەرى سىپىدەپىت، دەفەرموويت (فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا) «المزمل: ۱۷». لەم ئايەتەدا نامازە بۇ نارەھەتى رۇژى دوايى دەكات، لە زۇرى فشارو نارەھەتى، مندال سەرى سىپىدەپىت.

رەنگە بوترىت: ئەم ئايەتە ھەك لىكجواندىنك ھاتوھ، بۇ ئەوھى ترسناكى قورسى ئەو رۇژەمان بۇ وىنابكات، بەلام ئەوھى بەم دواپىانە زانست سەلماندوويەتى ئەوھەپە، كە فشارى دەروونىي بەھىز دەپىتە ھۆى سىپىوونى موو! . بەپى لىكۆلەنەوھ نوپكان سەرسىپىوونىش نامازەپەكە بۇ فشارى دەروونىي.

زانا ژاپونىيەكان ئەوھپان دۇزىوھتەوھ، كە لەكاتى تىپەرىنى مرۇف بەو ساتە قورسە دەروونىيەدا ئەو خانانەى موو، كە بەرپرس لە رەنگىردنى مووھەكان بە رەنگى سروشتى تىدەچن و ئەمەش دەپىتە ھۆى پىرى.

يصدرها مركز كردستان
للإعجاز العلمي في القرآن والسنة
العدد: ٢٠. السنة: ١٤٣١ ك - ٢٠١٠م

القسم العربي

صاحب الإمتياز:

نشأة غفور سعيد

رئيس التحرير:

د. دارا گوّل حامد

الهيئة الإستشارية:

فاروق رسول يحيى

جمال محمد أمين

د. ديارى أحمد إسماعيل

العنوان:

السيمانية

عمارة حاج محمد بينجويني

الطابق الثالث-شارع ماموستايان

للاتصال:

haiv2001@gmail.com

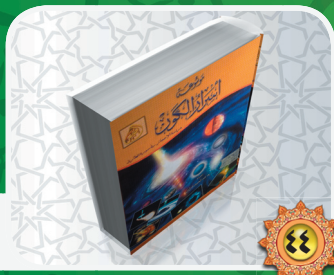
كلمة (آية) الفذة في سورة (التازعات)

لماذا أكره أبي؟!!

موسوعة أسرار الكون

تصميم: مجلة بريار

كلمة (الآية) الفذة

في سورة (النازعات)

بقلم نشأة غفور سعيد

جاءت كلمة (الآية) مرة واحدة في سورة النازعات، وهي تحكي قصة الصراع بين الحق والباطل، بين الإيمان والكفر.. بين الرسول موسى-عليه السلام- والطاغية فرعون.. بإختصار وفي كلمات قليلة معدودات.. قصة سنوات الدعوة إلى الله.. والتصدي الدموي من رأس السلطة الفاشحة.. وهكذا:

(هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى (١٥) إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِي الْمُقَدَّسِ طُوًى (١٦) أَذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى (١٧) فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَى أَنْ تَزَكَّى (١٨) وَأَهْدِيكَ إِلَى رَبِّكَ فَتَخْشَى (١٩) فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَى (٢٠) فَكَذَّبَ وَعَصَى (٢١) ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَى (٢٢) فَحَشَرَ فَنَادَى (٢٣) فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى (٢٤)) (النازعات: ١٥-٢٤)

* * *

وسورة النازعات مكية، عدد آياتها ستون آية، في غاية الجمال والإعجاز البياني.

تسلسل نزول السورة ٨١ من سور القرآن الكريم.

تسلسلها في المصحف في الجزء الثلاثون بعد سورة النبا رقم ٧٩ والآية المقصودة في مجموعتنا هي: (فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَى) ٢٠.

* * *

والآية في عموم كتب التفسير (فَأَرَاهُ) تعود إلى سيدنا موسى-عليه السلام- وهو يكشف لفرعون عن (الآية الْكُبْرَى) في إنقلاب العصا إلى ثعبان وخروج اليد بيضاء كما وردت معجزات سيدنا موسى-عليه السلام-

فوجدنا من المستحسن الكتابة عن (الطاغية فرعون) حاكم موسى في قصص القرآن الكريم.. والله المستعان والهادي إلى الرشاد..

* * *

١-وردت كلمة فرعون في ٧٤ موقعا من آيات الذكر الحكيم وحسب الجدول أدناه:

ت	عدد المرات	عدد الآيات	أسماء السور
١	مرة واحدة	١٣	آل عمران- إبراهيم- المؤمنون- النمل- العنكبوت- ص- ق- الذاريات- القمر- الحاقة- النازعات- البروج- الفجر.
٢	مرتان	٦	البقرة- الإسراء- الزخرف- الدخان- التحريم- المزمّل
٣	ثلاث مرات	٢	الأنفال- هود
٤	خمس مرات	١	طه
٥	ست مرات	٢	يونس- الشعراء
٦	ثمان مرات	١	القصص

٧	تسع مرات	٢	الأعراف- غافر
	المجموع	٧٤آية	في ٢٧ سورة مباركة

٣- وردت كلمة(فرعون) في ٧٤ موضعاً كما جاء في الجدول موزعة على ٢٧سورة عن الصراع بين موسى-عليه السلام- وأهل الحق مع الحكام الجائرين.. ليبقى رمزاً لكل حاكم يتفرعن على السلطة والأمة والناس في كل زمان ومكان.

٤- لم تكن المعركة متكافئة بين الجهتين والفتنتين.

موسى-عليه السلام- ومن معه من قومه، على خوف من بطش فرعون وحاشيته.

وفرعون عال في الأرض لا يتناول عليه أحد، مسرف في طغيانه لا يقف عند حد.

٥- ادعى فرعون الألوهية في أكثر من موقع من مجادلته موسى والأمة(وقال فرعونُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلِهِ غَيْرِي)(القصص:٢٨)، (فقال أنا ربكم الأعلى) (النازعات- ٢٤)

وكان صدق العقيدة واليقين في قلوب المؤمنين في مراحل الصراع والمواجهة مع الطغيان.. في معسكر موسى وهارون-عليهما السلام-.

٦- كان المجتمع المصري مهتماً-آنذاك- بالسحر والسحرة، فكانت المعجزة من منوال تفكيرهم.. فظنوا في البداية أنها السحر..

وكانت خاتمة الصراع أن جمع فرعون السحرة في مواجهة معجزة موسى-عليه السلام-: (فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ (٥٣) إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشُرُذِمَةٌ قَلِيلُونَ (٥٤) وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَائِظُونَ (٥٥) وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَاذِرُونَ) (٥٦)(الشعراء)

وفي اليوم الموعود تأكد السحرة أن ما يفعله موسى-عليه السلام- ليس سحراً.. وإنما قدرة من الله-سبحانه وتعالى-

(وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ (١١٧) فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١١٨) فَغَلَبُوا هَنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ (١١٩) وَأَلْقَى السَّحْرَةَ سَاجِدِينَ (١٢٠) قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ (١٢١) رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ (١٢٢))(الأعراف)

٧- في قصة موسى-عليه السلام- وفرعون.. بيان وتأكيد على إثبات العقيدة والإيمان.. إبتداءً من أم موسى. ومروراً في حياة موسى في قصر فرعون. ومن ثم في مدين، وعودته إلى مصر، واشهار النبوة، وصولاً إلى البحر..

(قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ (٦٢) فَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ (٦٣))(الشعراء)

وجاءت اللحظات الأخيرة من حياة فرعون وهو يصارع أمواج البحر: (قَالَ آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ (٩٠) أَلْآنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ (٩١) فَالْيَوْمَ نَجِّيكَ بِبَدْنِكَ لَتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَ آيَةً وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ (٩٢))(يونس)

وفعلًا..

لفظ البحر جثة فرعون على مكان عال مرتفع من الأرض، ليتحقق الناس من موته وهلاكه..

وبقى-بقدره الله- محفوظاً.. حتى ثم اكتشافه في القرن التاسع عشر.. وليبقى آية للناس في نهاية كل طاغية.

وليتأكد أن النصر من عند الله وحده.. وأن النصر للمؤمنين أبداً.

فإذا عدنا إلى سورة(النازعات) فإننا نجد شخصيتها في ربط الحياة الدنيا بالآخرة.. مع بداية مزلزلة هادرة تتناسب مع أهوال يوم القيامة ومن ثم العروج إلى قصة الصراع العنيف بين الإيمان والكفر.. الرسل والطغاة.. والنتيجة الحتمية في إنتصار الحق وهزيمة الباطل..ومصير معرضين عن الرسالات السماوية في صور متفرقة من التأريخ الإنساني، في قصة موسى-عليه السلام- والطاغية فرعون.

وفي السورة دعوة إلى النظر والتفكر في كتاب الله المنظور والمفتوح في الكون والحياة، والإعجاز العلمي في التناسق والإنتظام في خلق الله.. (أَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ السَّمَاءُ بِنَاهَا (٢٧) رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّاهَا (٢٨) وَأَغَطَّشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا (٢٩) وَالْأَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا (٣٠) أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا (٣١) وَالْجِبَالُ أَرْسَاهَا (٣٢) مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ (٣٣))(النازعات:٢٧-٣٣)

وهذه الآيات تبقى محاور عظيمة في مواضع الإعجاز العلمي.. فالإنسان.. هذا الكائن الذي يبقى ساحة كبيرة واسعة في الدراسات الطبية و الإنسانية والإعجازية.. في كل جانب من جسده وعواطفه وأحاسيسه وسيرته في الحياة من النطفة إلى المياة، وكل جزء منه إعجاز في الخلق، وكل خلية منه تدل على عظمة الخالق.

ولعل كتاب(الإنسان ذلك المجهول) للعالم الأمريكي الكس كاريل، أعظم نموذج في الجانب المادي لعظمة الخلق، حيث يبقى الإنسان(مجهولاً) ليبقى موضعاً لدراسة العلماء والأطباء .. ويبقى الطب والتشريح محراباً للإيمان والعودة إلى الله-الخالق المصور: (وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ) (الذاريات - ٢١)

ثم هذه(الأرض) بمكوناتها.. ودقتها وعظمتها وبيئتها.. مائها.. مرعاها.. سهولها تربتها جبالها..فصولها دورانها ليلها نهارها.. ألا تؤكد على عظمة الخالق.. وحتى قيام الساعة..(وفي الأرض آياتٍ لِمُؤْمِنِينَ) (الذاريات- ٢٠)

كل ذلك يوصلنا إلى حيث النهاية: (يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا (٤٢) فِيهِمْ أَنْتُمْ مِنْ ذِكْرَاهَا (٤٣) إِلَى رَبِّكَ مُنتَهَاهَا (٤٤) إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ مَنْ يَخْشَاهَا (٤٥))(النازعات

هكذا السورة.. صورة حية للداعية.. للإعجاز العلمي.. للموسيقى القرآنية.. ومراسيم الحياة.. ثم الوصول إلى الخاتمة: جنة المأوى.. أو الجحيم المأوى، والعاقلة يختار.. ويحسن الإختيار في مسيرة الحياة.

ولنلخص حكاية فرعون كما سردها القرآن الكريم في نقاط:

١- (فرعون) كلمة عرفها التأريخ في مصر، ولقب كان يطلقه المصريون على حكامهم فيقولون(فرعون مصر) كما قالت الروم في حكامهم: (قيصر الروم) أو حكام فارس(كسرى).

٢- لا يذكر القرآن الكريم صريح إسم فرعون في الذكر الحكيم.. وإنما يكتفى بالصفات والأعمال، وتأريخ الصراع بين موسى-عليه السلام- معه وحاشيته والنتيجة المناسبة في الصراع. نار جهنم ليبقى رمزاً للطغيان في كل زمان ومكان.

خاطرة العدد

لماذا أكره أبي؟!!

بقلم صاحب الإمتياز

فإن طلبوا فَأَعْطِهِمْ، وَإِنْ غَضِبُوا فَأَرْضِهِمْ يَمْنَحُونَكَ وَدَهُمْ،
ويحبوك جهدهم، ولاتكن عليهم قفلاً ثقيلاً فيملوا حياتك
ويودوا وفاتك، ويكرهوا قربك.

فقال معاوية: لله أنت يا أحنف: لقد أرضيتني عمن سخطت
عليه من ولدي. ووصله بعطية عظمى. (موعظة المؤمنين من
أحياء علوم الدين: جزء ٢ ص٢).

و من الأحاديث التوجيهية في البيت والمجتمع نختار هذه
المجموعة التربوية الرائعة:

١- ساووا بين أولادكم في العية.

٢- حاديثة الأقرع بن حابس وهو يشاهد المصطفى صلى الله
عليه وسلم وهو يقبل ولده الحسن فقال: إن لي من الولد
عشرة ما قبلت واحداً منهم!

فقال صلى الله عليه وسلم ((إن من لا يرْحَمَ لا يُرْحَمُ))

٣- إن من أكبر الكبائر أن يلعن الرجل والديه. قيل يا رسول

في برنامج عن الكتب وعصارة المكتبات على شاشة إحدى
الفضائيات العلمانية تحدث المذيع عن (كتاب) نادر في فكره
وفي أسلوبه ومنهجه وأثره على الشباب من الجيل المعاصر في
عصر العولمة.

وذكر المذيع أن الكتاب نفذ من الأسواق والمكتبات خلال
الأشهر الثلاثة من العرض، وعندما قام المؤلف بمراجعة
أهل المطابع لإعادة طبع الكتاب رفض أصحاب المطابع طلبه
لأنه (فكر شاذ وعاطفة منحرفة) وأقترحوا عليه إعادة عنوان
الكتاب ليتسنى لهم طبعه.. فكتب في الغلاف..

(رسالة إلى كل أب يريد السعادة لإبنائه .. شحاته صيام)
بدلاً من العنوان الشاذ في الوجهة والمنحرف في العاطفة.. ولعل
بين الطرفين يذكر أن معاوية يسأل الأحنف بن قيس: ماتقول
في الولد؟

قال: يا أمير المؤمنين.. ثمار قلوبنا، وعماد ظهورنا، ونحن
لهم أرض ذليلة، وسما ظليلة، وبهم نصول إلى كل جلييلة،

تلك هي أخلاق الولد مع والده وأسرتة، أو اصرده المحبة والألفة والحنان..

في دوائر تبدأ بالوالدين ثم الأخوة والأخوات وتنتقل إلى دائرة الأعمام والأخوال والخالات وأخيراً إلى صلة الأرحام والإحسان إلى الأقارب وأصدقاء الوالدين والوفاء لهما..

ففي الحديث: أن رجلاً من بني سلمة قال لرسول صلى الله عليه وسلم: يا رسول الله هل يقي من بر أبوي شيء أبوهما بعد موتهما؟

قال صلى الله عليه وسلم: نعم

الصلوة عليهما والإستغفار لهما، وانفاذ عهدهما من بعدهما، وصلة الرحم، التي لاتوصل إلاّ بهما وإكرام صديقهما)). وكان مصطفى صلى الله عليه وسلم يكرّم ويتودد إلى صديقات خديجة-رضي الله عنها- وكان إذا ذبح شاة يقول: أرسلوا بها إلى أصدقاء خديجة)).

ولعل مؤلف الكتاب((شحاته صيام)) عرف وأدرك مقدار إنحرافه الفكري في تقليده الشاعر المعري في شعره هذا جناه أبي عليّ وما جنيت على أحد فقام بتغير عنوان الكتاب في طبعته الثانية(رسالة إلى كل أب يريد السعادة لأبنائه).

وهذا تحول جيد من(ابن عاق) إلى(والد ينصح ويرشد أبناءه).. ونحن -في هذه الخاطرة- نوّكد لكل أب يبتغي الخير والرشاد لأبنائه..

مقولة المصطفى صلى الله عليه وسلم التربوية:

أيها الآباء..

أعدلوا مع أبناءكم في العطاء والمحبة..

استقبلوا أبناءكم بوجه طلق..

ازرعوا المحبة في قلوب أبنائكم..

لا تفرقوا بين أبنائكم..

تزدودوا من شمائل المصطفى صلى الله عليه وسلم وهو على منبر الجمعة.. ينزل ويحمل الحسن والحسين-رضي الله عنهما- ويلاعبهما ويضمهما إلى صدره ويقبلهما في حنان وعطف.. ازرعوا الحب في الأسرة تحروا الوفاء والدعاء من الأبناء وأخيراً وليس آخراً.

فلنذهب جميعاً إلى مجلس لعمر بن الخطاب-رضي الله عنه- وهو يسأل واليه وعامله: كيف أنت مع أهلك؟! فيجيب العامل المسكين.. ما أن أدخل عليهم حتى يسكت المتحدث!!

ويقف المتحرك!! ويجلس القائم!!..

فيعفيه الخليفة العادل من مهمة الولاية قائلاً له: كيف أمّنك على أمة محمد وأنت لا ترحم أهلك! والله يحفظكم من كل عاق ومنحرف. والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

الله: وكيف يلعن الرجل والديه؟

قال صلى الله عليه وسلم: ((يَسُبُّ الرَّجُلُ أَبَا الرَّجُلِ فَيَسِبُ أَبَاهُ وَيَسِبُ أُمَّهُ)).

٤- حديث ((الولد صالح)) والدعاء والإستغفار والولد والإحترام لأصدقاء الوالد والوالدة من أوليات التربية في البيت والمجتمع.

وإذا رجعنا إلى القرآن الكريم وأقرأنا الإحصائيات للإحسان بالوالدين فإننا نجد مواضع سبعة يأمر بها الله-سبحانه وتعالى- المؤمنين في أخلاقنا الإجتماعية في التماسك الأسري والمحبة والألفة والحنان:

١- (لا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا)(البقرة:٨٣).

٢- (وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ

إِحْسَانًا)(النساء:٣٦).

٣- (قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا

وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا)(الأنعام:١٥١).

٤- (وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ

إِحْسَانًا)(الأسراء:٢٣).

٥- (أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلَوْلَا الَّذِي لِي الْمَصِيرُ)(لقمان:١٤).

٦- (وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا)(العنكبوت:٨).

٧- (وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا)(الأحقاف:١٥).

وفي الدعاء.. كان الأنبياء والصالحون يستغفرون لأبائهم وللمؤمنين:

١- (رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ

الْحِسَابُ)(إبراهيم:٤١).

٢- (وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا)(الأحقاف:١٥).

٣- (رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي

مُؤْمِنًا)(نوح:٣٨).

موسوعة أسرار الكون

أسرة تحرير هيثق

الفصل الثامن: نهاية الكون، وأهم النظريات الفلكية المتعلقة بها في إنكماش الكون، في ضوء الآية الكريمة: (يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجْلِ لِلْكِتَابِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نَعِيدُهُ وَعَدًّا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ) (الأنبياء: ١٠٤) الفصل التاسع: إكتشاف نظم شمسية أخرى غير نظامنا الشمسي.

الفصل العاشر: مجرة درب التبانة-هيكلية المجرة- تأريخها- التجمعات المكونة لها- مجرة المرأة المسلسلة- خلاصة عن الكون.

الفصل الحادي عشر: المجموعة الشمسية إبتداء الشمس- أبعادها- قرصها- البقع الشمسية- العلاقة بين الشمس والأرض والحياة الفصل الثاني عشر: كواكب المجموعة الشمسية، إبتداء من عطارد- الزهرة- الأرض- المريخ- المشتري- زحل- أورانوس- نبتون- بلوتو.

الفصل الثالث عشر: الأرض.. كروية الأرض- حركتنا الأرض حول نفسها وحول الشمس، الأبراج، المحور الفصول الأربعة، الغلاف الغازي، القمر، نشوء القمر، منازل القمر، الخسوف، أهمية القمر في عملية المدو الجزر. نظريات منشأ الأرض، الشهب والنيازك والمذنبات.

الفصل الرابع عشر: نهاية كوكب الأرض والأخطار المحرقة، والعقيدة الراسخة في اليوم الآخر (القيامة) ونهاية الحياة على الكرة الأرضية..

الفصل الخامس عشر: يبحث عن الهدف من خلق هذا الكون العظيم، وهل يوجد في هذا الكون بشرٌ غيرنا؟.

الهدف والغاية من خلق الإنسان: (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ) (الذاريات: ٥٦)

الفصل السادس عشر: الكون المعمور بالخلق وموقف الإسلام من ذلك وهل في الكون غير بني آدم؟ - وآراء العلماء والمفسرون في ذلك: الشيخ الطنطاوي جوهرى، وعبدالكريم الخطيب، ومحمد عبده اليماني، وأحمد محمود سليمان، ومحمد علي حسن الحلبي، والدكتور الغمراوي والأستاذ سيد قطب..

ثم خلاصة جيدة للآراء والتوجهات في وجود كائنات- غير البشر- في الكون. الفصل السابع عشر: تفسير سورة الطارق في ضوء كتب التراث والمكتشفات الحديثة فالإعجاز العلمي في ثنايا السورة حيث قوله تعالى: (سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ) (فصلت: ٥٣)

* * *

جزا الله الأستاذ (رجا عبدالحميد) كل خير على مجهوده العلمي و تمكنه من جمع تلك المعلومات ومئات الصور الفضائية- من وكالة ناسا الفضائية- ليتمكن القاري من اليقين- إن الكون من وضع خالق قدير عليم مدبر. والكتاب يضم بين دفتيه أكثر من مائة مصدر ومرجع لبحوث الكون في القرآن الكريم و العلوم المعاصرة.

إسم الكتاب موسوعة أسرار الكون

إسم المؤلف رجا عبدالحميد عرابي

سنة الطبع ٢٠٠٦م- ١٤٢٦هـ

الناشر دار القبس

محل الطبع دمشق

القياس ٢٤ X ١٧

عدد الصفحات ٣٦٣

تبدأ من التواضع العلمي للمؤلف حيث كتب كلمة ((إعداد) بدلاً من التأليف أمام إسمه فجراه الله خير الجزاء.. الكتاب يقع في سبعة عشر فصلاً..

يبدأ الفصل الأول: بالمرصد والمطيف، وأهم المرصد في العالم، ووكالة ناسا، وأسرار الكون القريب في المجموعة الشمسية لدراسة المجرات والنجوم.

أما الفصل الثاني: فيخصصه لدراسة علم الفلك عبر التاريخ، وتطور علم الفلك في الحضارات القديمة، ودور المسلمين في تطوير علم الفلك، وأهم العلماء، وخلاصة جيدة لعلم الفلك في القرن العشرين.. أما الفصل الثالث: فمن (الزمن، ونظام التوقيت، والتقويم، وإدخال الحاسوب(الكومبيوتر) في الحسابات الفلكية، وإرصاد الفضاء، ودراسة تفصيلية عن التقويم عند البابليين وقدماء المصريين وفي الصين القديمة، ومن ثم الأغريق، وصولاً إلى المسلمين والدولة الإسلامية، والسنة الشمسية.

وفي الفصل الرابع، يبدأ بدراسة الكون بمفهوم الآية الكريمة: (وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِإِيبِدٍ وَإِنَّا لَمَوَسِعُونَ) (الذاريات: ٤٧)

إبتداء بالمجرات، هالجاذبية، وتوزيع المجرات، ونظرية الانفجار العظيم Big Bank، وأخيراً نهاية المجرات، ومجرات الرديو، فالكوازارات أو شبيهات النجوم.

وجهود العلماء عن التعرف على ماضي الكون وبداية الخلق وعمر الكون.

الفصل الخامس: يبحث عن نظرية الانفجار العظيم، والطاقة، وحفظ الطاقة، وما يؤيد النظرية، والقرآن الكريم، ونظرية الانفجار العظيم في ضوء الآية الكريمة(أَوَلَمْ يَرَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ) (الأنبياء: ٣٠)

ثم ألف باء الكون، الألكترون، والبروتون، والنوترون..

الفصل السادس: عن عالم الذرات والهيدروجين-آدم الذرات- وجسيم النترون، فتنظائر العناصر و القضايا المتعلقة بها.

الفصل السابع: يبحث عن عالم النجوم وموقعها، والألغاز المتعلقة بها، فأنواع النجوم، ومجهرات النجوم، وميلاد النجوم، وموقعها، فالثقوب السوداء، و النجوم المتفجرة.. الخ